A.Ü.SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TUTANAĞI

A.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü .Türk Dilinin Eğitimi ve Öğretimi... nabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi GÜLSER AKDOĞAN'ın "Yabancı-ların Türkçe Öğreniminde Ad Durumu ve Çekim Açısından Sık Rastlanan Yanlışlar aşlıklı tezini değerlendirmek üzere görevlendirilen jürimiz, Prof.Dr.Doğan ..AKSAN'ın... başkanlığında, 23.9.1993 pers... günü saat 10.00 .....'da ...Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde.... akültesi'nde toplandı.

Tezin;

a) 80 (seksen) puan ile başarılı sayılmasına,

b) ~~düzeltilmek üzere geri verilmesine,~~

c) ~~reddine,~~

oybirliği / ~~oyçokluğu ile karar verildi.~~

Üye
Prof.Dr.Doğan Aksan

Üye
Prof.Dr.Kâmile İmer

Üye
Doç.Dr.İclal Ergenç

Lütfen arka sayfayı okuyunuz.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü
Sayı : 3426
Tarih : 23 EYLÜL 1993

Sn.Özel
24.9.1993

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİNİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ
ANABİLİM DALI

YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENİMİNDE AD DURUMU VE ÇEKİM AÇISINDAN SIK RASTLANAN YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLSER AKDOĞAN
TEZ DANIŞMANI : Prof. Dr. DOĞAN AKSAN

ANKARA, 1993

25927

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ
I. BÖLÜM

1.0. Giriş 5
1.1. Tezin Amacı 6
1.2. Dil Nedir? 7
1.2.1. Eski Dil Çalışmaları 8
1.3. Uygulamalı Dilbilim ve Yabancı Dil Öğretimi 9
1.4. Yabancılara Türkçe Öğretimi ve Geçmiş 12
1.5. Yeryüzündeki Diller 13
1.6. Türkçenin Özellikleri 17
1.7. Aradil ve Yanlış Çözümlemesi 25

II. BÖLÜM

YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENİMİNDE AD DURUMU UYGULAMALARINDA SIK RASTLANAN YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

2.1. Ad Durumu Ekleri (Tanıtımı) 30
2.2. Ad Durumu Ekleri ile İlgili Yapılan Yanlışlar 40
2.2.1. Belirtme Durum Eki Yanlışları 41
2.2.2. Tamlayan Durum Eki Yanlışları 53
2.2.3. Yönelme Durum Eki Yanlışları 59
2.2.4. Kalma Durum Eki Yanlışları 65
2.2.5. Çıkma Durum Eki Yanlışları 70
2.3. Yabancı Öğrencilere Ad Durumu Ekleriyle İlgili Uygulanan Testler 71
2.4. Testlerden Elde Edilen Yanlış Ad Durum Kullanımlarının Dökümü 79
2.5. Kompozisyon Kağıtlarının ve Testlerin Genel Değerlendirmesi 89

III. BÖLÜM

YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENİMİNDE ÇEKİM AÇISINDAN SIK RASTLANAN YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

3.1. Eylem Çekimi (Tanıtımı) 108
3.2. Eylem Çekimi İle İlgili Yapılan Yanlışların Seviyelere Göre Sınıflandırılması 113
3.2.1. Yazım Yanlışları 113
3.2.2. Belli Bir Kişiye Ait Çekimin Başka Bir Kişiye Ait Çekimi 115
3.2.3. Leksikolojik Yanlışlar 116
3.2.4. Çatı İle İlgili Yanlışlar 118
3.3. Değerlendirme 120

IV. BÖLÜM

ÖTEKİ YANLIŞLARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

4.1. Öteki Yanlışlarla İlgili Açıklamalar 124
4.1.1. Sentaktik Yanlışlar 124
4.1.2. Fonetik Yanlışlar 128
4.1.3. Yazım Yanlışları 129
4.1.4. Leksikolojik Yanlışlar 133
4.2. Değerlendirme 135

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

ABSTRACT 143
TEZİN ÖZETİ 144

KAYNAKÇA 146

EK: Yabancı Öğrencilerin Orjinal Kompozisyon Kağıtlarından Örnekler ... 151

ÖNSÖZ

Ülkemizde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi konusuna yeterince önem verilmemiştir. Son yıllarda ciddî kuruluşlar tarafından ele alınan bu konunun üzerinde, giderek daha çok durulmaya başlanmıştır. Öğretim kadrosunda bulunduğumuz A.Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezinde yabancıların Türkçe öğrenimleri sırasında en çok yanlışı ad durumu eklerinde ve eylem çekiminde yaptıklarını gözlemledik. "Dilimizi en iyi şekilde nasıl öğretebiliriz? Bu yanlışlıklar nelerden kaynaklanıyor?" düşüncesiyle, bu konulara daha çok dikkat çekilmesini amaçlayarak bu çalışmayı hazırladık. Çalışmamızda sağlam sonuçlara varabilmemiz için doğrudan doğruya A.Ü. TÖMER'de Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin yazdıkları kompozisyon örneklerinden faydalanılmış ve 108 denek kullanılmıştır. Bu 108 denek tek bir ülkeden değil çeşitli ülkelerden gelmektedir. Ad durumu ve çekim yanlışlarının sınıflandırılması A.Ü. TÖMER'de uygulanan kur sistemine göre (Temel Türkçe I, Temel Türkçe II, Orta Türkçe I, Orta Türkçe II, Yüksek Türkçe I, Yüksek Türkçe II) yapılmıştır.

Çalışmam sırasında engin bilgilerinden yararlandığım değerli hocam ***Prof. Dr. Doğan Aksan****'a, tezimde İngilizce, Almanca, Fransızcayla ilgili çevirilerde yardımcı olan değerli meslektaşlarıma şükranlarımı sunmak isterim.*

Ankara, Kasım 1992 ***Gülser Akdoğan***

I. BÖLÜM

1.0. GİRİŞ

Bilindiği üzere İngilizce, Almanca, Fransızca gibi dillerin "*Yabancı Dil Olarak Öğretimi*" konusunda bugüne kadar pek çok araştırmalar, incelemeler yapılmış, metotlar geliştirilmiş, yüzlerce kitap yazılmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusu ise hep ihmal edilmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusunda elimizdeki en eski yapıt 11. yüzyılda **Kâşgarlı Mahmut**'un *Divan ü Lûgat-it Türk*'ü dür. Bu kitap, Karahanlılar döneminde Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır.

Çağatay edebiyatının kurucusu sayılan **Ali Şîr Nevâi**, 1502 yılında yazdığı "*Muhâkemetü'l Lûgateyn*" adlı yapıtında Farsça ile Türkçenin karşılaştırmasını yapmıştır. Nevâi nazım dili olarak Türkçenin Farsçaya üstün gördüğü yönlerini sözcük ve biçim düzeyinde sergileyerek Türk soylu yazarları Farsça yerine Türkçe yazmak için özendirmeye çalışarak, onları böyle bir yabancılaşmayı bırakmaya çağırmıştır. Değişik bir amaçla yazılmış olsa bile, bu yapıt, yabancı dil öğretimi için metinler yazılmadan önce, anadili ile yabancı dilin karşılaştırılarak öğrenme güçlüklerinin ve aykırılıklarının saptanması için özellikle 1950-1965 yılları arasında yapılmış olan "*Karşıtsal inceleme*" türüne benzeyen Türkçe yazılmış en eski bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusunda 20.yüzyıla gelinceye kadar önemli bir çalışma yapılmamıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerinde yazılan kitaplara baktığımızda bu konuda yazılan eserlerin büyük bir çoğunluğunun yabancı yazarlara ait olduğunu görüyoruz. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi, geçmişi pek eskiye gitmeyen ve yakın zamanlara kadar ciddî kuruluşlar tarafından ele alınmamış olan bir konudur. Son yıllarda üniversitemiz bünyesinde olmak üzere yabancılara Türkçenin öğretimi daha sistemli ve metotlu bir biçimde ele alınmış ve öğretim kadrosunda yer aldığımız A.Ü. TÖMER, bu konuda gerek nitelik gerekse nicelik bakımından önemli bir yer tutmuştur. Bu kuruluşta uygulanan yöntem ve çalışmalar, bize yabancılara Türkçe öğretiminin incelenmesi açısından geniş olanaklar sağlamıştır.

1.1. TEZİN AMACI

Bilindiği gibi Türkçe, Ural-Altay dillerinin Altay grubuna dahildir. Yapı bakımından dil sınıflamalarında ise bağlantılı (*İng.* agglutinative) dillerin tipik bir örneğini temsil etmektedir. Hiç değişmeyen bir köke çeşitli görevleri olan morfemler, ek yerleri belli olmayacak şekilde sıkıca bağlanır[1]. Türkçenin yapısından gelen bu özellik, Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminde birtakım güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Ünlü Türkolog **Jean Deny**'nin Türkçe için söylediği rivayet edilen şu sözler "Ekleri öğrenmek, Türkçeyi öğrenmek demektir." Türkçede eklerin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, yaptığımız bu araştırmanın amacını, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yabancıların ad durum ekleri ve çekim açısından karşılaştıkları yanlışları tesbit etmek, tesbit edebildiğimiz bu güçlüklerin kaynaklarını bulmak ve bunun üzerine yorumlama yapmak, yapılacak uygulamaları dikkate alarak bu sorunların giderilmesine yönelik önerileri belirlemeye çalışmak teşkil etmektedir.

1) Bu konuya "Yeryüzündeki Diller" başlığı altında daha geniş yer verilecektir.

1.2. DİL NEDİR?

Dilin tanımı konusunda birçok denemeyle, değişik tanımlamalarla karşılaşıyoruz. Bunlardan birkaçına değinmek istiyoruz:

- Dil, bireyler arasında anlaşmayı sağlayan toplumsal bir sistemdir (Dilâçar, 1968:28-29).

- Dil, insanın edinmiş ve edinmekte olduğu bütün bilgileri, ortaya koyduğu bütün eserleri, anılarını, iç ve dış dünyası ile ilgili çok çeşitli sorunlarını içine alan ve birçok bilimleri çerçeveleyen bir varlıktır. Ayrıca insanı insan yapan ve onu diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliktir (Aksan, 1979: 11).

- Dil, çok değişik görünümler sunan, ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür. Kimi bakımdan evrensel, kimi bakımlardan ise, belli koşullara bağlı özgül nitelikler taşıyan dil gerçekliği, görüş açılarına ve inceleme yöntemlerine göre değişik biçimlerde irdelenebilir (Vardar, 1982:9).

Yukarıda bahsettiğimiz dil tanımlarında ortak olan temel öğeleri şu şekilde açıklayabiliriz :

Dil, belli kalıplara ve kurallara uyar ve onun kendine özgü bir kodlama sistemi vardır. Dil, seslerden oluşur. Fonolojik açıdan her sesin bir görevi vardır.

Örnek : tok çok
/t/ /ç/

(*tok* ve *çok* ayrı iki anlamı ifade etmektedir.)

Dil, insanlar arasında en etkin iletişim aracıdır. Düşünce, duygu ve istekler genel olarak dille biçimlenir. "Dil olmadan insanların birlikte yaşamaları, anlaşabilmeleri, dolayısıyla bir toplumu oluşturmaları söz konusu olamaz. Bir toplumun pek çok özellikleri, yaşayışı, gelenekleri dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknik ve sanata katkıları o toplumun diline yansır."[2] Bu tanımdan da açıkça anlaşıldığı gibi, bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü dildir.

Dille ilgili olarak onun evrensel oluşundan daha çarpıcı genel bir gerçek yoktur. Dilin başlıca temeli, kesin olarak belirlenmiş bir ses düzeninin gelişmesi, sözlü dil öğelerinin kavramlarla olan özel bağlantıları ve her türlü ilişkiler için biçimsel anlatım inceliklerinin sağlanması olup bütün bunlar bilinen her dille kesinlikle tamamlanmış ve dizgeleştirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok ilkel dilde çağdaş uygarlık dillerince bilinen her şeyi gölgede bırakan bir biçim zenginliği, gizli bir deyiş bolluğu bulunmaktadır.

---

2) AKSAN, 1979: 64-65

1.2.1. ESKİ DİL ÇALIŞMALARI

Yeryüzünde dili ele alan çalışmaların bilinen en eskileri Eski Hint'e, Eski Yunan'a kadar uzanır. Eski Greklerdeki *Sofistler* lengüistik biliminden çok hukuk davalarını kazanmada dili iyi kullanmanın faydası ile ilgilenmişlerdir. Aynı şekilde *Romalı Quintilianus* da dilin kullanışını tesbit ederek dili daha etkili şekilde kullanmanın yollarını aramış ve dil incelemelerinde yardımcı olmuştur. *Helenistik* devrede gelişmiş olan İskenderiye Okulu ise eski edebiyat metinlerinin zaman aşımına uğrayarak eskidiği düşüncesi ile çalışmalarına girmiştir. Eski metinlerin doğru okunması amacıyla başlayan bu yol, dil incelemeleri bakımından olumlu sonuçlar vermiştir. Eski Hintlilerde de aynı şekilde zaman aşımına uğrayan din metinlerinin doğru okunması törenlerin gereği gibi yapılmasında önemli olduğundan *Sanskrit* dil bakımından en mükemmel şekilde incelenerek grameri yazılmıştır. Hintliler ve Greklerde olduğu gibi, Araplarda da gramer çalışmaları daha çok ses bilgisi ve özellikle sözcük yapısı üzerinde toplanmıştır. VIII. yy.'da yaşamış olan İran asıllı Sibeveyhi'nin El Kitâb adlı tanınmış eseri Arapçanın en kesin ve en eksiksiz grameri olarak bugün bile değerini kaybetmemiştir.

XI. yüzyılda yaşayan Karahanlı Türkolog ve sözlük yazarı **Kâşgarlı Mahmut**'un dev eseri *Divan ü Lûgat-it-Türk*, Karahanlı lehçesini ve diğer Türk lehçelerini ve kurallarını da titiz bir biçimde düzenlemiştir.

Yeni çağa yaklaşırken ünlü İtalyan şairi **Dante,** *De Vulgari Eloquentia* adlı yapıtıyla dilciliğin ufuklarını genişletmiştir.

XX. yüzyılda **Saussure** kuramından yararlanılarak yapısal dilbilimin temelleri atılmıştır. *Yapısal dilbilim, Prag Okulu (1926), Kopenhag Okulu* gibi okullar çerçevesinde ve doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Amerikan okulunun önde gelen **BOAS, SAPIR** ve **BLOOMFIELD** gibi dilcilerinin yetiştiği dönemde yapısalcılığın Amerika'da etkin bir biçimde yaygınlaştığını görüyoruz. **Bloomfield** lengüistik çalışmalarda, anlam gibi ölçülemeyen birliklerden çok, ses ve biçim gibi ölçülebilen birlikleri esas almış, buna karşılık lengüistiği bağımsız bir bilim dalı haline getirmek için psikolojiyi lengüistiğin içinden bütün bütün çıkarıp atmaya çalışmıştır. Bilinmeyen, tanınmayan dillerin, Kızıldereli dillerinin incelenmesi yolu ile betimlemeli dilbilimin temellerini atan **BOAS**, öğrencisi **SAPIR** ve **BLOOMFIELD**'den sonra XX. yüzyılın ikinci yarısında Amerika'da yeni bir dönem başlamıştır. 1957'de yayımlanan *Syntactic Structures* adlı kitabıyla **N.CHOMSKY**dilde sözdizimine ağırlık vermiş ve yapısalcılığın yeni bir doğrultusu olan *Üretimsel Dilbilgisi*nin temellerini atmıştır. Bu çalışmalar günümüzde *Üretimsel Dönüşümlü Dilbilim* adı ile bütün dünyaya yayılmıştır (Bu konuda bkz. BAŞKAN 1967 : 12-18); (AKSAN, 1979: 16-23).

1.3. UYGULAMALI DİLBİLİM ve YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Dilbilim ilke ve yöntemleriyle dile ilişkin çalışmalardan yararlanarak, özellikle dil öğretimiyle ilgili birçok gereksinimi karşılamaya, bildirişimi kolaylaştırıcı önlemler almaya, birtakım bilim dallarının dil olgularına değgin sorunlarını aydınlatmaya ya da onlarla işbirliği yaparak dallararası araştırma düzlemleri yaratmaya yönelik etkinlikler 1940'larda A.B.D.'den kaynaklanmış olan *Uygulamalı Dilbilim* (applied linguistics) adı altında incelenmeye başlanmıştır.

Uygulamalı dilbilimin çalışma alanı içine bilgisayarlı dilbilim, anadili edinimi, anadili eğitimi, yabancı dil öğretimi, çeviri, konuşma bozukluklarının düzeltilmesine yönelik çalışmalar (nörolengüistik) girer.

Özellikle yabancı dil öğretimi konusunda olumlu sonuçlar alınması, uygulamalı dilbilimin yaygınlaşmasında çok etkili olmuştur. Yabancı dilin, anadiliyle yöntemli biçimde karşılaştırılmasını, böylece saptanan ağırlık ve benzerliklerden öğretimde yararlanılmasını öngören ayrımsal ya da karşıtsal çalışmalar öğretimin verimini artırmıştır.

Yabancı dil öğretiminin çok eskilere dayanan bir tarihçesi vardır. Bu uzun geçmişin birikiminin yanında yabancı dil öğretiminin önemi XX.yüzyılda daha da artmış durumdadır. Bugün tek bir toplumda iki ya da çok dillilikten söz edilen bir konumda, bir değil, daha çok yabancı dil öğrenmek bir ön koşul olarak görülmektedir.

Bugün birçok ülkede olduğu gibi, yabancı dil öğretiminin bir bilim ve uzmanlık dalı olduğu artık kabul edilmiştir. Her ülke kendi okullarında kendi ihtiyaçlarına uygun olarak yabancı dil öğretimi alanında araştırmalara girişip, bu alanda yabancı dil öğretmeni yetiştirebilecek ve buna bağlı olarak gerekli öğretim kitap ve malzemelerini hazırlayabilecek uzmanlar yetiştirmelidir. Böylece bilinçli bir yabancı dil öğretimi politikasının ilk temeli bu şekilde atılmaktadır. Yabancı dil öğrenimi sabır ve zaman isteyen yüklü bir zihin çalışmasıdır. Ancak bugün birçok bilim adamının kabul ettiği gibi, yabancı dil öğrenmede karşılaşılan en büyük güçlük kişinin anadili ile öğrenilen yabancı dilin yapısı (ses, biçim, sözdizimi, anlam) ve kültürü bakımından iki dilin birbirine ters düşerek, farklılıklar göstermesinden kaynaklanmaktadır. Böylece tecrübelerle de doğrulanabileceği gibi, Türkçe öğrenen İngilizlerin, Almanların, Fransızların, Arapların, Çinlilerin, Japonların vb. karşılaşmış oldukları güçlükler de birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle de her ülke bu bilimsel gerçeğin bilincinde olarak, kendi yabancı dil öğretimi metodolojisini hazırlamalı ve bu metodu en iyi şekilde uygulayabilecek öğretmenini yetiştirmelidir.

Bilindiği gibi yabancı dil öğretiminde ya da çağdaş bir dil öğretiminde, sağlıklı bir

eğitimden söz edebilmemiz için uygun kitap ve araç gereçlerin dikkatle hazırlanması gerekir. Yabancı dil öğretiminin başarıya ulaşması için sözünü ettiğimiz bu şeylerin amaca uygun olarak hazırlanması gerekmektedir.

Son yıllarda bir yandan ruhbilim ve dilbilim bir yandan da toplumbilim ve dilbilim arasındaki ilişki gittikçe yoğunluk kazanmıştır. Dil öğretimi alanındaki yöntemler çeşitli dilbilim kuramlarına dayandırılmıştır. Bu yöntemlerin çoğu dilbilim ve ruhbilim kuramları çerçevesinde oluşturulmuş yöntemlerdir. **Sabahat Sansa Tura** (1983:10) aşağıdaki çizelgede yabancı dil öğretiminin kuramsal temellerini şu şekilde göstermektedir:

Dilbilimsel-Ruhbilimsel Koşutlar

Ruhbilim akımı	Dilbilim akımı	Ayırıcı Nitelikler Yineleme ve Pekiştirme
Davranışçılık Yeni Davranışçılık Uyaran-Karşılık	Yapısal Betimsel	Öğrenme, koşullama herkesçe gözlenebilen tepkiler Görgücülük Bilimsel Yöntem Edim Yüzeysel Yapı Betimleme- "ne"
Bilişsel Süreç	Üretici Dönüşümsel	Çözümleme ve içgörü Edinti, doğallık Bilinçlilik evreleri Usçuluk Ansılcılık, sezgi Edinç Derin yapı Açıklama- "neden"

Özellikle bilişsel süreç anadili edinimini ve yabancı dil edinimini etkilemiştir. Anadili edinimi ve yabancı dil öğrenimi arasında doğrudan doğruya benzeşme yoktur. Ama ikisi de birbirinden farklı bir süreç de değildir. Yabancı dil öğrenimi genelde insan öğreniminin bir alt kümesidir. Kişinin öğrenme biçemliliğine yakından bağıntılıdır. Diğer

bir yandan ikinci bir kültür öğrenimiyle iç içe bağıntılı bir süreçtir. Yabancı dil öğrenimi anlamlar ve seslerden oluşan yeni bir dizgenin edinimi, yeni dilin, yeni biçemlerin uygun olarak kullanılmasını kapsıyor. Yabancı dil öğreniminde güçlükler, anadili öğreniminin yanına bir ikinci, üçüncü veya daha çok düzenin yerleştirilmesinden doğuyor. Dil verileriyle yabancı dilin kullanılması için gerekli veriler birlikte veriliyor. Öğrenmeye uygun düzenlere karşı yapılan yanlışlıklar, bu yanlışlıkların yapısal yönleri de yanılgı incelemeleriyle aydınlatılmaya çalışılıyor. Yabancı dil öğretiminde anadili öğretiminden yararlanmak istenir. Yabancı dil öğretiminde dillerin, başka bir deyişle kendine özgü nitelikleri olan ayrı dizgelerin karşı karşıya gelmesi söz konusudur (Ergenç, 1983 : 195). Bu aşamada kimi güçlüklerin ortaya çıkması olasıdır. Çünkü anadilin öğrenilmesi çocuklukta uzun sürede, tümevarımlı bir yol izlenerek gerçekleşir. Oysa yabancı dil öğrenirken ortaya çıkan zorluk, anadilini öğrenen çocuğun elindeki olanakların artık elde bulunmayışıdır. Böyle durumda yapılacak şey ise anadilini öğrenmede bulunan koşulların yapay bir biçimde benzetilerek sağlanabilmesidir (Başkan, 1975 : 437).

1.4. YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ VE GEÇMİŞİ

Tezimizin giriş kısmında da bahsettiğimiz gibi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerinde, geçmişte önemle durulmamıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ile ilgili en eski eser **Kâşgarlı Mahmut**'un *Divan ü Lûgat-it Türk*'tür. (1068-1072) **Kâşgarlı Mahmut** *Divan ü Lûgat-it Türk*'te birçok sözcüklerin türeyişlerini kurallara bağlamıştır. Amacı Araplara ve Arapça bilenlere Türkçeyi öğretmekti. Divan ü Lûgat-it Türk'ten üçyüz yıl sonra yazıldığı sanılan *Ettuhfet-üz-Zekiyye fi'l-Lugat-it Türkiyye*'nin de amacı Araplara Kıpçak Türkçesini öğretmekti. Bu eserin de sonunda dil kuralları yer almaktadır. Çağatay Edebiyatının kurucusu sayılan **Ali Şīr Nevāī** (1441-1503), 1502 yılında *Muhakemet-ül Lûgateyn* adlı eserinde Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Yukarıda sözü edilen eserlerden başka Anadolu'da ilk yazıldığı sanılan dilbilgisi kitaplarından biri olan Bergamalı Kadri Efendinin "*Müyessiretü'l Ulūm*'udur. (1559) 1847'de Kütahyalı **Abdürrahman Fevzi Efendi**nin "*Mikyas-üllisān Kıstas-ül Beyān*" adlı dilbilgisi kitabı, **Keçecizade Mehmet Fuat**'la **Ahmet Cevdet**'in XIX. yüzyıl ortalarında yazdıkları "*Kavāid-i Osmaniye*" adlı dilbilgisi yapıtı üzerinde durulmaya değer önemli çalışmalardır.

Ünlü bir Türk dilbilimcisi olan **Mütercim Asım,** ünlü *Kāmus Çevirisi*'nde Türkçenin sözcükbilimi konusundaki geniş bilgisini ortaya koyduğu gibi, Arapçası bulunan en kıyıda köşede kalmış kavramların, doğru karşılıklarını, halk dilindeki ve kimi ağızlardaki biçimlerini gösterebilmiştir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz önemli eserlerden başka 20. yüzyıla gelinceye kadar birtakım konuşma kitapları, dilbilgisi ve sözlük dışında başka değerli eserlerin elimizde olmadığını görmekteyiz. 20.yy.'da Türkoloji çalışmaları özellikle Avrupa'da gelişmeye başlamıştır. Bu yüzyılda dilbilgisi, sözlük ve dil incelemeleri alanında Avrupa'da pek çok çalışmanın yayımlandığını görüyoruz.

20.yy'da Türkçenin öğretimi ile ilgili yazılan kitapların büyük bir çoğunluğunu yabancı yazarların yazdığını görüyoruz. Ne yazık ki, bugüne kadar Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimine gerekli önem verilmemiş, bu konuda yeterli kitap, araç ve gereçler hazırlanmamıştır. Ancak son yıllarda Türkçenin öğretimi konusunda birçok yeni kitap hazırlanmış ve kurslar açılmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi konusunda başlıca Türkçe ve yabancı kaynakları biraraya getiren "*Dilbilim Araştırmaları (1991)*" adlı kitaptaki Demircan'ın kaynakçasını salık verebiliriz.

1.5. YERYÜZÜNDEKİ DİLLER

Bu bölümde Türkçenin ve diğer dünya dillerinin tezimizle ilgili olmasından ötürü, biçim ve kaynak açısından sınıflandırılmalarına değineceğiz.

Yeryüzündeki diller
a) Biçim açısından (morphologic)
b) Kaynak açısından (genetic)
olmak üzere iki yönden incelenmektedir.

Biçim ya da yapı bakımından dilleri ayıran sınıflamanın temelini, ünlü Alman dilcisi August SCHLEICHER ortaya koymuştur. SCHLEICHER'in morfolojik sınıflama denilen sınıflamanın temeli sayılabilecek olan şeması ise, dünya dillerini 3 bölüme ayırır:[3]

1. Yalınlayan diller
2. Bitiştiren diller
3. Bükümleyen diller

Günümüzde benimsenen morfolojik açıdan yapılan sınıflamayı şu şekilde gösterebiliriz:

1. Yalınlayan diller
2. Bağlantılı (bitişken) diller ve kaynaştıran diller
3. Bükümlü diller.

Yukarıda morfolojik açıdan sözü edilen sınıflamaya giren dil tipleri üzerinde kısaca duralım:

1- Yalınlayan diller

Diğer bir adıyla tek heceli diller de denilen bu dil grubunun tipik özelliğini taşıyan dil olarak Çinceyi gösterebiliriz. Bu türden dillerdeki başlıca özelliklerden biri çekimin olmayışıdır. Sözcükler ek almadan, bölüme uğramadan, değişmeden kalırlar.

Çince, fikir yazısı (ideogram) dediğimiz bir yazıdan gelişmiştir. Bu dilin en önemli özelliklerinden biri ses açısından ton farkı olması, bir göstergeyi bazen 6-7 ayrı anlamda sözcüğe değiştirebilmesidir. Çincede sözcükler tek tek ve değişmeyen öğeler halindedir. Zamanlar ile ilgili tek tek sözcükler vardır. Bu sözcüklerden biri getirilerek anlatılmak

3) Zur Morphologie der Sprache, S. Petersburg, 1858 : 2 ve ötesi, bkz. Aksan, 1979:103

istenen zaman anlaşılır. Çincede temelde pek az tek seslemli sözcük kullanılır. Sözcüklerin çoğu birden çok ve çoğunlukla iki sözcükten oluşmuş ve yeni bir anlamı veren birleşik sözcüklerdir. Yalınlayan diller arasında Çinceden başka Vietnam dili, bazı Himalaya ve Afrika dilleri de sayılabilir.[4]

2- Bağlantılı diller

Türkçenin de içinde bulunduğu, daha doğrusu bu dil grubunun tipik örneği sayıldığı bağlantılı dillerde, değişmeyen bir köke yetenek, işteşlik, olumsuzluk, zaman, kişi gibi birçok görevleri olan morfemler getirilir ve bu morfemler ek yerleri belli olmayacak şekilde sıkıca birbirlerine kaynaşırlar. Bağlantılı dil konusunda en iyi örneği kendi dilimizden verebiliriz :

yaz-dır-ıl-a-bil-me-si

Yabancı kökenli sözcüklerde de aynı durum görülür.

(ğ)

veda-laş-tık-ı (için)

Türkçenin bağlantılı bir dil oluşu, çeşitli morfemlerin değişik görevler yüklenmesi nedeniyle yeni sözcükler oluşturulabilmesi açısından geniş anlatım olanakları sağlar. Ayrıca, ayrı seslemlerden iki ünlünün ya bir tek ünlü ya da ikiz ünlü olarak tek seslemde toplanması (contraction), bağlantı ile yakınlığı olan bir ses olayıdır.

Örnek: ne asıl > nasıl
ne için > niçin
sütlü aş >sütlaç
kahve altı >kahvaltı
cuma ertesi > cumartesi.....

Bağlantılı diller grubuna Türkçeden başka Altay dilleri (Moğolca, Mançu-Tunguz), ufak ayrımlarla Japonca, Ural dilleri (Macarca,Samoyetçe)ve bazı Afrika ve Asya dilleri girer.

Kaynaştıran diller

Kaynaştıran diller grubuna giren diller Amerikan Kızılderili dilleri ve Eskimoca, Gürcüce gibi dillerdir. Bu dil tipinde morfemler ve sözcükler birbirleriyle öylesine kay-

4) 18. Aksan bu konuya (1979: 104-105) daha geniş olarak yer vermektedir.

naşır ki, bütün bir tümcenin tek bir sözcüğe sığdırıldığı görülebilir. Eylem, tümcedeki öteki öğeleri kendisiyle birleştirir. Kaynaştıran diller kimi dilcilerce bağlantılı dillerle bir arada düşünülmüştür.

3. Bükümlü diller

Bu dillerin karekteristik özelliği "büküm" 'flexion' olayıdır. Büküm, herhangi bir eylem çekiminde ve isimlerin çoğul yapılmasında söz konusu olur. Büküm, kökün ya da kökteki vokalin çekim ve çoğul yapma sırasında değişikliğe uğramasıdır. Bükümlü diller "kök bükümlü diller" ve "gövde bükümlü diller" olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır. Kök bükümlü dillerin karekteristik özelliği olarak Arapçayı verebiliriz. Gövde bükümlü diller grubuna ise Hint-Avrupa dilleri girer.

Örnek:
İngilizce "gitmek" eylemi
go
went
gone

Fransızca "görmek" eylemi
voir
vu vue
(vue)

Almanca "taşımak" eylemi
tragen
trug

Büküm sırasında Latincede kelimeler daha da büyük değişikliklere uğrar.

Örnek: rex (kral)
regina (kraliçe)

Kaynak bakımından (genetic) dil sınıflamalarına da kısaca değinelim;

Yeryüzünde bazı diller birbirlerine çok benzerler. Böyle ortak birçok benzerlikleri bulunan ve aynı anadilden geldiği anlaşılan diller bir "dil grubu" oluştururlar. Aşağıda bunlardan üçüne değiniyoruz :

1. Hint - Avrupa dilleri

Hint-Avrupa dil grubuna giren diller başlıca aşağıdaki kollara ayrılır.

1. Ari (Arya), 2. Ermenice, 3. Grekçe, 4. İllirce, 5. İtalca, 6. Keltçe, 7. Germence, 8. Baltık-İslav, 9. Eski Anadolu dilleri, 10. Tokharca.

2. Hami - Sami dilleri

Bu dil grubu başlıca şu kollardan oluşmaktadır:
Sami, (Eski) Mısır, Küşî, Libya-Berber.[5]

3. Ural-Altay dilleri

Ural ve Altay olmak üzere 2 kolda incelenir. Ural koluna, Fince, Macarca, ve Permce girer. Altay koluna ise, Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca girer. Japonca ve Korece de bu gruba girer. Fakat Japonca ve Korecenin akrabalığı kesinleşmemiştir.

Yukarıda yapı ve kaynak bakımından yapılan sınıflamalardan da anlaşıldığı gibi, Türkçenin, gerek Ural-Altay dil ailesine mensup olması, gerekse yapı bakımından bağlantılı diller grubuna girmesi, bu dilin öğrenimi sırasında diğer dil ailelerinden gelen yabancı uyruklu öğrenciler için problemlere yol açmaktadır. Bu nedenle, aşağıda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde önemli olan özelliklere kısaca değinmeye çalışacağız.

5) Bkz. Aksan, 1979: 134

1.6. TÜRKÇENİN ÖZELLİKLERİ

Dillerin yapı bakımından sınıflandırılmasında "bağlantılı diller" grubuna giren Türkçe, bu dil grubunun tipik özelliklerini taşımaktadır. Hiç değişmeyen bir köke, çeşitli görevleri olan morfemler, bağlantı yerleri belli olmayacak şekilde sıkıca bağlanır. Bu olay, Türkçeye anlatım açısından büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Aşağıda, Türkçenin özelliklerini, ses açısından, yapı-biçimbilim açısından, sözdizimi açısından kısaca açıklamaya çalışacağız.

1. SES AÇISINDAN

Türkçe, ünlüsü bol bir dildir. Genellikle sesçil bir yazımı olduğu kabul edilir. Türkçedeki ünlüler berrak ağız ünlüleridir (genzel değildir). Herhangi bir yola sapmadan, çok geride söylenmeden, normal çıkan berrak ağız ünlüleridir. Türkçede bazı dillerde olmayan ünlüler vardır (ıl, ül). Örneğin, Arapçada il ünlüsü vardır, ıl ünlüsü yoktur.

Türkçeyi başka dillerden ayıran önemli özelliklerden birisi de ünlü uyumlarıdır. Bu özellik Türkçeye ahenkli bir anlatım kazandırmaktadır. Türkçede ünlü uyumları büyük ve küçük olmak üzere iki şekildedir. Sözcükler ve bu sözcüklere eklenen morfemler ünlü uyumlarına göre düzenlenir. Türkçe bir sözcüğün ilk sesleminde bir art ünlü varsa, onu takip eden seslemlerde de art ünlü bulunur (yaz-mak, yaz-dır-mak). Bir ön ünlü varsa, onu takip eden seslemlerde de ön ünlü bulunur (sil-mek, sil-dir-mek). Türkçede bu kurala **Büyük Ünlü Uyumu** denilmektedir. Türkçede sözcükler genellikle büyük ünlü uyumuna uyarlar. Fakat Türkçede büyük ünlü uyumuna uymayan sözcükler de vardır (anne, kardeş, şişman, elma....). Bu sözcükler kural dışı olarak kabul edilir. Büyük ünlü uyumuna uymayan sözcüklerin yanısıra, bu uyuma uymayan ekler de vardır. Bu ekler; -ken, -leyin, -imtrak, -yor,-daş, -ki'dir (otururken, sabahleyin, mavimtrak, geliyor, dindaş). Üretken sesbilim yaklaşımına göre ünlü uyumları aşağıdaki biçimlerde gösterilebilir.

$$\begin{bmatrix} \text{+ünlü} \\ \text{-ünsüz} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} \alpha \text{ ön} \end{bmatrix} \; / \; \begin{bmatrix} \alpha \text{ ön} \end{bmatrix} \; \text{+.....}$$

Ünlülerin düzlük, yuvarlaklık, darlık, genişlik bakımından uygunluğu da küçük ünlü uyumu olarak tanımlanmaktadır. Türkçe bir sözcüğün ilk sesleminde düz bir ünlü varsa, bu ünlüler de düz olur. (bil-dir-mek, bak-tır-mak).

$$\begin{bmatrix} \text{+ünlü} \\ \text{-ünsüz} \end{bmatrix} \rightarrow \begin{bmatrix} \text{-yuvarlak} \end{bmatrix} \; / \; \begin{bmatrix} \text{-yuvarlak} \end{bmatrix} \; \text{+.....}$$

Türkçe bir sözcüğün ilk sesleminde yuvarlak bir ünlü varsa, sonraki seslemlerde ya dar yuvarlak ya da geniş düz ünlü bulunur (gör-ün-mek, yor-ul-mak, vur-ul-mak).

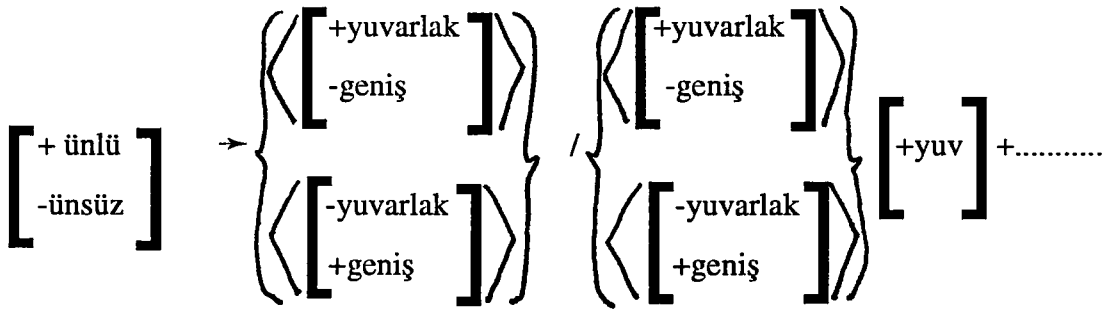

Türkçeye yabancı dillerden geçmiş olan küçük ünlü uyumuna aykırı sözcükler de vardır. Bunlar; horoz, ümit, alkol, sinüs, etüt, mühim... gibileridir.

Türkçenin ses açısından önemli diğer bir özelliği de ünsüz uyumudur. Türkçede ötümsüz bir ünsüzle biten bir sözcüğe gelen ek de ötümsüz olur (dolap-ta, sınıf-tan, biçki....) Ötümlü bir ünsüzle biten bir sözcüğe gelen ek de ötümlü olur (okul-da, demir-ci, ev-de). Dilimize başka dillerden girmiş olan sözcüklerin sonuna gelen ekler de ünsüz uyumuna uyarlar (röntgen-ci, tren-de, Paris'te, İsveç'te).

Türkçe sözcüklerin son sesindeki /p/, /ç/, /t/, /k/ ötümsüz ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında son sesteki /p, /ç/, /t/, /k/ ünsüzleri /b/, /c/,/d/, /ğ/ ünsüzlerine dönüşür.[6]

Türkçede uzun ünlü yoktur. Yabancı dilden alınan sözcüklerde uzun ünlüye rastlıyoruz (Arapça kâlib Türkçede kalıp şeklinde olup hem uzunluk giderilmiş, hem de ünlü uyumuna uydurulmuştur). Türkçe bir sözcüğün önünde birden fazla ünsüz bulunmaz. Yabancı öğrenciler, sözcüklerin yabancı mı, Türkçe mi kökenli olduklarını, Türkçenin bu özelliğinden dolayı ayırt edebilmektedirler. Türkçe bir sözcüğün sonunda birden çok ünsüz olmasına bazı kalıplarda müsade ediliyor (sevinç), bazılarında ise araya ünlü konur (film, filim).

2. YAPI-BİÇİMBİLİM AÇISINDAN

Türkçenin biçimbirimleri, kökleri gibi, genellikle tek seslemlidir. Biçimbirimler, belli bir sıraya göre, ancak kökten sonra getirilebilir. Bu bakımdan Türkçede her biçimbirim son ektir.[7] Türkçede önek kullanılmaz. Yalnız pekiştirmede kökten önceki pekiştirme sesleminin bir önek gibi getirildiği görülür (ap+açık, apaçık, up+uzun, upuzun). Türkçede, dili işletmenin, kullanmanın büyük yükü biçimbirimlerin üzerindedir. Bu olay Türkçeye türetim açısından büyük zenginlikler sağlamaktadır.

6) ERGİN (1962:101) "Kökler tabi olunan morfemler olduğu için tek şekli bulunur. Ekler ise tabi olan morfemler olarak çeşitli uyumlar çerçevesinde köklere göre gerekli şekillere girerler. İMER (1976:33) Öncüllerdeki bu değişikliğin gerçek bir değişme olarak alınamayacağını, kökün yapısını değiştirmediğini söylemektedir.

7) Son eklerin ardarda gelişi ile "içek" meydana gelse de Türkçede bazı dillerde olduğu gibi, görevi belli bir "içek" yoktur.

Adalı, biçimbirimleri öncül ve ardıl olmak üzere ikiye ayırmakta ve "Eklenmeyle elde edilen birimlerin kuruluşunda biçimbirimlerin bir bölüğü ön (birinci) sırada bulunurken, geriye kalan öteki bölüğü de art (ikinci) ve daha sonraki sırada yer alır. İlk öbekteki biçimbirimlere öncül biçimbirimler, ikinci öbektikelere ardıl biçimbirimler demekte ve öncüllerin ardılların yerine, ardılların da öncüllerin yerine kullanılamayacağını belirtmektedir" (1978: 18).

Türkçenin bağlantılı bir dil olması nedeniyle değişmeyen tek bir köke, çok değişik görevleri olan pek çok biçimbirim eklenebilir.[8] Ancak bu biçimbirimlerin kendi aralarında izlemeleri gereken bir sıra vardır. Bu sıranın bozuluşu ya anlamsız dil dışı biçimler ortaya çıkarmakta ya da anlam değişiklikleri yaratmaktadır (gözlükçü-gözcülük, yurttaşlık-*yurtluktaş).

Türkçede biçimbirimler özgür (İng. free) ve bağımlı (İng. bound) biçimbirimler olarak ayrılırlar.[9] Kendi başlarına varlıklarını ortaya koyabilen biçimbirimlere özgür, tek başlarına varlıklarını ortaya koyamayan biçimbirimlere de bağımlı biçimbirimler denmektedir.[10] Biçimbirimler için yapılan bir başka ayrım da sözlüksel (lexical), görevsel (grammatical) ayrımıdır. Bir dilin sözlüğü içine alınmış ve gerçek dünyanın nesnelerini ya da olgu durumlarını gösteren biçimbirimlere sözlüksel, yeni anlamda birimler üreten ya da dizimsel ilişkileri düzenleyen biçimlere görevsel denilmektedir.[11] Türkçede biçimbirimler birden çok görevi üstlenirler; hem çekim, hem de türetme işlevini yerine getirirler. Bu, dilimize anlatım açısından büyük zenginlik kazandırır (Ali'nin kardeşini tanıdık, Tanıdık kimseyi göremedim).

Türkçede sözcük türleri arasında da esneklik vardır. Aynı sözcük hem sıfat, hem de belirteç görevinde kullanılır **tatlı** (ad), **tatlı** çocuk (sıfat), çocuk **tatlı** konuşuyor (belirteç)). Türkçede sıfat her zaman addan önce gelir. Addan sonra gelirse yüklem durumundadır.

Örnek: inci kolye

sıcak su

"Su sıcaktır" örneğinde ise **sıcak**,yüklem görevindedir. Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen adlar her zaman tekildir (iki elti). Yedi evler, Beş evler örnekleri ise semantik açıdan birliktelik ifade etmektedir. Türkçede adlar sıfat, sıfatlar da ad görevinde kullanılabilir (Örnek: yufka ekmek, hasta bakımı).

Kimi dillerde ad, sıfat, adıl gibi sözcük türlerinde ve öğelerinde ayrıca artikellerle görülen cins ya da tür kavramı Türk dillerinde ve Türkiye Türkçesinde söz konusu de-

8) HATİBOĞLU (1974-a:7) Bu biçimbirimlerin sayıca onyediye kadar çıkabileceğini göstermektedir.
9) BAŞKAN; (1976:82), AKSAN; (1977:60).
10) Türkçede aynı biçimbirimin hem bağımlı hem özgür olma özelliği taşıdığı da görülür (göç, göç-, tat, tat-).
11) AKSAN; (1977:60), BAYRAV; (1969:108-114)

ğildir. Adlarda cinsiyetin belirtilmesine ilişkin biçim eki ya da biçim yoktur. Türkçede ancak bazı adlar, gösterdikleri kavram dolayısıyla eril ya da dişil sayılır:

1- Bazı sözcüklerle cins ayrımı yapılır (Kız, erkek, adam, kadın).

2- Akrabalık adlarında cins ayrımı yapılır (Anne, baba, dayı, amca).

3- Hayvan adlarında cins ayrımı "dişi, erkek" sözcükleriyle yapılır (dişi aslan, erkek kedi).

4- Bir de hayvanlarda, yine aynı cins, kimi sözcüklerle ayrı ayrı belirtilir (tavuk, horoz, inek, koyun, koç, teke) (Aksan, 1983:47).

Türkçede çoğul kavramı (-lEr) çoğul biçimbirimi ile belirtilir. Türkçe bir sözcük çoğul yapılırken kök hiçbir zaman değişmez, sözcük köküne ünlü uyumuna göre -ler ya da -lar çoğul eki getirilir (okul, okulllar, ev, evler). Türkçede sözcükler, çoğul kavramı veren sayılarla beraber kullanıldığı zaman, bu sözcüklerden sonra çoğul eki gelmez (*5 kitaplar).

3. SÖZDİZİMİ AÇISINDAN

Bilindiği gibi Türkçe Özne+Nesne+Yüklem dilidir. Yapı bakımından bağlantılı ve çekim ekli bir dil olduğu için, belirtme ve dizimbilgisel bağıntılar gerisin geriye çizgisel bir sıraya göre, sağdan sola doğru yapılır (ev, ev-ler, ev-ler-den). Türkçe tümcelerdeki öğeler de sağdan sola doğru bir diziliş gösterirler (Kıran, 1979: 47). Bu özellik Japonca'da da görülmektedir.

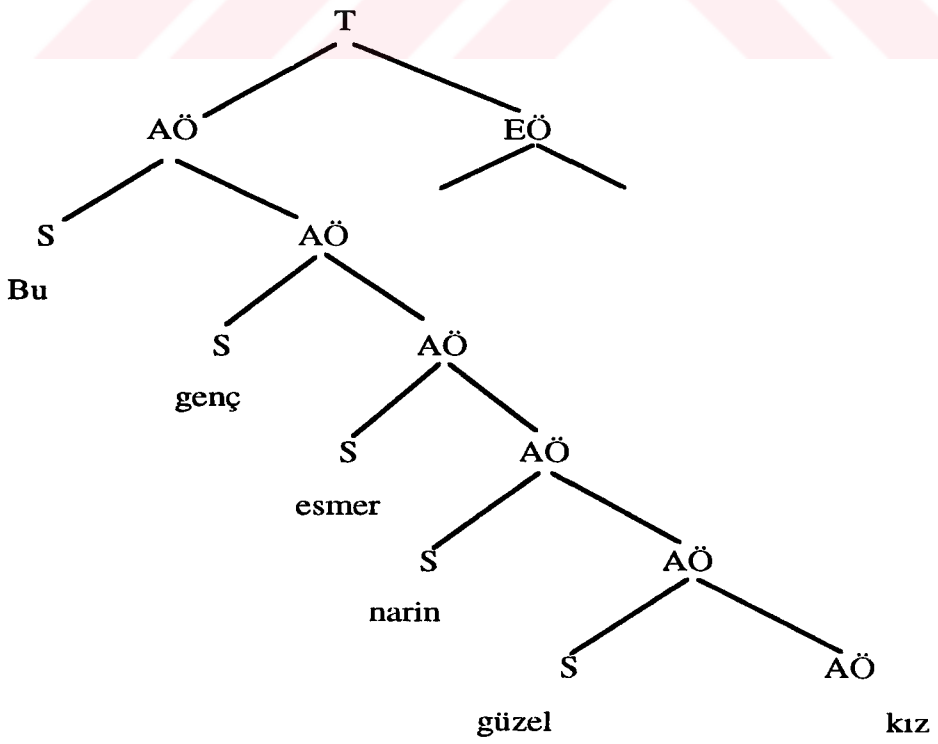

Hint-Avrupa dillerinde ise genellikle sağa doğru diziliş olmakla birlikte sola doğru dizilişlere de rastlanmaktadır. Türkçede, Arap ve Fars dizimbilgisinin etkisiyle girmiş birkaç sağa doğru diziliş vardır ve bunlara en tipik örnek olarak "ki" ilgi adılını verebiliriz. Türkçede (-ki) ilgi adılı ile bağlanan bir yan tümce ikinci kez tekrarlanmaz. -ki ilgi adılının Türkçede kullanımı, Avrupa dillerindeki ilgi adılı kullanımından farklıdır. Batı dillerindeki ilgi adılının kullanımlarında bağlama fonksiyonunun ön planda olmasına karşılık, Türkçedeki kullanımlarda temel tamamlama, pekiştirme, açıklama, fonksiyonu ağır basmaktadır (Bunun içindir ki sanayileşme ön planda tutuluyor, Öyle güzelsin ki..., Öyle bir ve almışlar ki, sanki saray).

Türkçe tümcedeki öğelerin özne+tümleç (nesne)+yüklem şeklinde sıralandığını daha önce belirtmiştik. Türkçede anlatılmak istenen duygu ve düşünceler ancak yüklemde kesinlik kazanır. Bu nedenle tümcedeki sözcükler yükleme yakın ya da uzak oluşlarına göre değer ve görevler kazanır. Eğer Türkçe bir tümcede canlı bir özne sözkonusu ise, belirtili özne eyleme yakın da uzak da olabilir (Bir çocuk ağaçtan düştü).

Eğer özne cansız ise, bunu eyleme yakın olarak yerleştirmek zorundayız.

*Bir elma ağaçtan düştü.

Ağaçtan bir elma düştü.

Murat kitap okuyor.

*Kitap Murat okuyor.

*Bir kitap Murat okuyor.

Murat bir kitap okuyor.

*Bir kitabı Murat okuyor.

Türkçe bir tümcede göndergesel olmayan dolaysız tümleç ve eylem arasına bir başka ad öbeği ya da belirteç giremez.

Murat isteksiz kitap okuyor.

*Murat kitap isteksiz okuyor.

Türkçe bir tümcede herhangi bir ilgeç, nesne ile yüklem arasına girebilir.

Murat aceleyle bir kitap okuyor.

*Murat bir kitap aceleyle okuyor.

Türkçe bir tümcede yüklem sonrası öğeler devrik tümcelerde görülmektedir.

Adam taşı oğlana attı.

Attı adam taşı oğlana (devrik tümce).

Attı taşı adam oğlana. (" ").

Kim parayı çaldı?

*Parayı çaldı kim? Türkçede soru sözcükleri yüklemden sonra gelemezler. Yüklem öncesi odak durumundadırlar.

Soru biçimbirimi [-mI] ise yüklemden önce ve sonra gelebilir. Soru biçimbiriminin yer değiştirmesi kendisinden önceki sözcüğün önemini belirtir.

Ahmet dün İstanbul'a **gitti** mi?

Ahmet dün **İstanbul'**a mı gitti?

Ahmet **dün** mü İstanbul'a gitti?

Ahmet mi dün İstanbul'a gitti?

Türkçe tümcede öğelerin sırası değişiklik gösterebilir. Sözcük sırasının değişimindeki bu özellik öteki dillerde yoktur.

Mehmet Ayşe'yi seviyor.

Mehmet seviyor Ayşe'yi (başkası değil).

Ayşe'yi seviyor Mehmet (Ayşe'yi seven Mehmet).

Seviyor Ayşe'yi Mehmet.

Seviyor Mehmet Ayşe'yi.

Türkçe tümcelerde sözcük sıraları değiştiğinde değişik anlamlar ortaya çıkmaktadır. Tümce vurgusu da Türkçenin anlatım gücünü kuvvetlendirmektedir.

Türkçenin önemli bir sözdizimi özelliği de öteki dillere göre kıvrak ve kısa bir anlatım sağlayan ortaç (sıfat fiil) ve ulaçlarının (zarf fiil) kullanımıdır. Diğer dillerde iki ya da daha çok tümce ile anlatılmak istenen bir şey, Türkçede ortaç ve ulaçların yardımıyla daha kısa bir şekilde ifade edilir.

İngilizce bir tümceyi örnek alacak olursak;

I saw the man who was walking on street. Bu tümcenin derin yapısında iki tümcenin varlığı sözkonusudur.

1- Ben o adamı gördüm (I saw the man).

2- Adam sokakta yürüyor (The man was walking on the street).

Oysa aynı tümceyi Türkçede ortaçların yardımıyla daha kısa bir şekilde ifade edebiliriz: *Sokakta yürüyen adamı gördüm.* Türkçedeki bu özellik Moğolca, Japonca ve diğer Fin-Ugor dillerinde de görülür.

Türkçenin sözdizimi özellikleri içinde önemli bir yer tutan bir özellik de tamlamalardır. Türkçede tamlamalar, ad tamlamaları ve sıfat tamlamaları olmak üzere ikiye ayrılır. Ad tamlamaları da kendi içinde belirtili, belirtisiz, takısız, zincirleme olmak üzere dörde ayrılır.[12]

Örnek: Öğretmenin masası (belirtili).

At arabası (belirtisiz).

Taş köprü (takısız).

Ankara Belediyesi Temizlik İşleri Müdürünün Lojmanı (zincirleme).

Türkçede ad ya da ad öbeğini niteleyen **sözcüğün** sıfat olduğu tamlamalara **sıfat tamlaması** denmektedir. Türkçede sıfat tamlamalarının dizimi sıfat+ad biçimindedir.

güzel kız.

yeşil ev.

Türkçeye diğer dillere oranla büyük bir anlatım gücü kazandıran sentaktik ve semantik özelliği de **ikilemelerdir.** İkilemeler anlamı pekiştirir. Türkçede adlardan, sıfatlardan, bağlaçlardan, ulaçlardan, eylemlerden ikileme yapılır.[13]

Örnek: Mahalle mahalle dolaşmak

Kılık kıyafet

top top elbise

açık saçık hikaye

bilir bilmez konuşmak

para mara

kağıt mağıt

aşağı yukarı

12) HATİBOĞLU (1982:7-15) tamlamalar ve ikilemeleri geniş olarak incelemiştir.
13) Bkz. DEMİRCAN (1989). "Türkçe ikilemenin özüne doğru', Dilbilim 9.

Adılların kullanımı açısından Türkçe, diğer dillere göre farklılık gösterir. Türkçede adıl kullanımı sınırlıdır. Genellikle eylemlerdeki çekim ekleri adılların görevini yaparlar. "Ben okuyorum" tümcesindeki **ben** adılı kullanılmayabilir. "Okuyorum" şeklindede söylenebilir. Ama özellikle özneyi vurgulamak istediğimiz zaman adılları kullanabiliriz. Adılların kullanılma zorunluluğunun olmaması, Türkçeye kısa bir anlatım olanağı sağlar.

Tezimizde yabancı uyruklu öğrencilerin yaptıkları ad durumu ekleri ve eylem çekimi ile ilgili yanlışları "yanlış çözümlemesi" yoluyla tesbit etmeye çalıştık. Ayrımsal dilbilime yöneltilen eleştiriler sonucu öğrencilerin yanlışlarına ait çalışmalar, son yıllarda yerlerini **yanlış çözümlemesi** (error analysis) ve aradil (interlanguage) çalışmalarına bırakmıştır. Konumuzla ilgileri olması nedeniyle bu çalışmalar üzerinde kısaca durmaya çalışacağız.

1.7. ARADİL VE YANLIŞ ÇÖZÜMLEMESİ

1967 yılında Edinburgh Üniversitesinden **Pit Corder**, dil öğrenimi olayını daha iyi anlamanın, dil öğrenen kişinin "doğuştan gelen dil programı"nı keşfederek öğrenenlerin hatalarının daha sistemli bir araştırma yoluyla gerçekleşeceğini savundu. Bunu izleyen on yıldaki çabaların çoğu aslında ikinci dil öğrenimindeki doğal sıralamayı keşfetmeye yönelikti. Bu alandaki anahtar kavramlardan olan "aradil" kavramı, altmışların sonlarında Amerikalı dilbilimci Selinker tarafından geliştirildi. Selinker, hataları bağımsız olarak incelemek yerine, gelişen öğrenen dilini kendi içinde bir sistem olarak ele aldı. Aradil hipotezine göre, "ikinci dilde edinilen konuşma, bizim anadil konuşanının üretmesini beklediğimiz şeye hemen hemen hiç uymaz; anadilin tam bir tercümesi değildir, hedef dilden sistematik olarak farklılaşır ve bir öğrenenin ikinci dilde anlamı ifadeye yönelik çabaların sonucunda ortaya çıkan konuşma formlarından oluşması gerektiğini ileri sürer" (Selinker, Swain ve Dumas 1975 : 140)

Pek çok araştırmacı aradilin doğası, kuralları ve değişiklikleri hakkında teoriler geliştirmişlerdir. Öğrenenin dilinin belirgin özellikleri kaydedilmiş ve analiz edilmiştir. Ortaya çıkan dil sistemlerinin değişken özelliği Nemster (1971), tarafından **yaklaşık dizge** (approximative sistem), Corder (1971) tarafından **geçici yeti** (transitional dialect), dil öğrencisi dili öğrenen dili (language learner language) terimleri ile tanımlanmıştır.

Aradil araştırmalarını daha kapsamlı ve ayrıntılı olarak ele alan Hatch, (1978a) bu araştırmaların aslında aradil araştırmalarının ortaya koyduğu sorulara ne ölçüde yanıt bulduğunu belirlemeye çalıştı. Hatch'ın çalışmasında yeniden incelenen pek çok araştırma, bir ikinci dilin gelişmesindeki dilbilimsel gereksiz ayrıntılar ile ilgilidir. Aradil araştırmaları sonucu ortaya çıkan şey, öğrenenin yeterlilik düzeyinin, öğrenenin kendisi tarafından yaratılan bir "sistem" olarak algılanabileceğinin kesinliğidir. Bu sistem değişken olmasa da Selinker'in (1972) "fosilleşme" olarak nitelediği nispeten kesin hatalara sahip olabilir. Araştırma açısından, aradilin özelliklerinin nedenleri ve sistemliliği incelenen temel sorulardır. Öğrenen dilinin sistemli doğasını kabul eden Selinker'in (1972) aradil kavramı ya da diğer benzer kavramlar, öğrenenin belirli bir düzeyde birinci dilini temel alarak kendi ikinci dilini önceden geliştirdiğini varsaymaktadır. Çalışma noktası ise şudur: Önceden belirlenmiş bir şekilde ikinci dilin birinci dil esas alınarak yeniden yapılandırılması mı? Yani **yeniden yapılama hipotezi** (restructuring hypothesis), yoksa aradilin, **yaratıcı yapılama hipotezi** (creative construction hypothesis) taraftarlarının öne sürdüğü gibi, öğrenen tarafından birinci dilin etkilerinden bağımsız olarak yaratılır mı? **Yaratıcı yapılama hipotezi**'ni savunanlar ikinci dil gelişmesinde doğuştan gelen prensipler ve çocukluğun erken yaşlarında birinci dilin öğrenimi ile ikinci dil öğrenimi arasında paralellik aramaktadırlar. Bu açıdan ikinci dil öğrenimine diller arası bir teori getirir. Buna karşıt olarak **yaratıcı yapılama hipotezi** dil-içi bir yorum sunar.

Corder'a göre (1981) öğrenci yanlışlarının büyük bir bölümü anadili etkeninden değil, öğrencinin yabancı dil içindeki benzetmelerinden, kendi varsayımlarını denemesinden kaynaklanmaktadır.

"Yanlış çözümlemesi" olarak bilinen şey, ikinci dil öğrenen kişilerin dilini incelemekle ilgilidir. Ben bu çalışmamda böyle bir öğrenen kişinin ya da belki de öğrenenlerin belirgin bir grubunun dilinin özel türden bir diyalekt olduğunu göz önünde bulunduracağım. Bu görüş iki düşünceye dayanmaktadır; birincisi, konuşan kişi tarafından iletişimde bulunmak amacı ile yapılan her türden konuşma anlamlıdır. Zira bu konuşma sistematik ve düzenlidir ve bu nedenle de prensiple bir kurallar dizisi açısından tanımlanabilir, yani bir dilbilgisine sahiptir. ikinci dil öğrenen kişinin konuşması dildir ve bir dilbilgisi vardır. ikincisi bu dilin bazı cümleleri o kişinin anadilinin bazı cümleleri ile **izomorf**'dur ve aynı yorumu taşır; bu nedenle de öğrenen kişinin dilini açıklamak için gereken kurallardan en azından bazılarının,hedef dili açıklamak için gereken kurallarla aynı olması gerekecektir. Bu yüzden,öğrenen kişinin dili dilbilimsel açıdan bir diyalektir. Bazı dilbilgisi kurallarını paylaşan diller diyalektir." (S.P. Corder, 1981: 16)

Corder dialektleri sosyal ve kişisel olarak ikiye ayırmakta ve 4. tür kişisel dialekt olarak ele aldığı dialektin ikinci dil öğrenen bir kişinin dialekti olduğunu öne sürmektedir. Corder, Selinker'in (1969) bu türden kişisel dialektler için "aradil" adını önermiş olduğunu belirtmiştir.

Corder, (1981: 17) aradili şu biçimde göstermektedir:

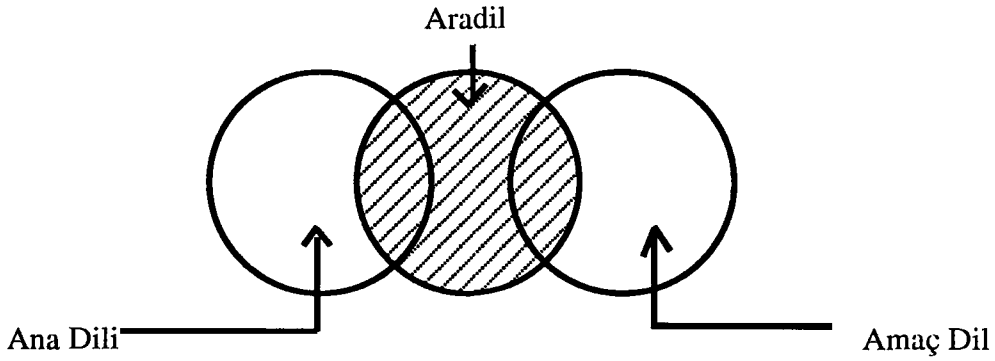

Selinker (1974: 42-7), aradilin başlıca beş zihinsel işlevi olduğunu belirtir.

1. Anadili aktarımı

2. Yanlış öğretimden doğan varsayımlar

3. Kişinin kendine özgü bir öğrenim yolu benimsemesi ve yabancı dille ilgili kendine özgü varsayımlar yapması

4. Kişinin yabancı dili öğrenirken o dili anadili olarak konuşanlarla kendine özgü bildirişim yolları geliştirmesi

Yanlış çözümlemesi çalışmaları geniş ölçüde öğrencilerin yapmış oldukları yanlışlara dayanır. Oysa öğrencilerin yanlışlığa düşeceklerini bildikleri ya da hiç anlayamadıkları yapıları kullanmaktan çekinmeleri (avoidance) ve bunları kullanmamaları doğaldır. (Demircan, 1990: 63). Öğrencilerin yaptıkları yanlışlar, daha doğrusu öğrencilerin belirli bir andaki yabancı dil bilgisi ile amaç dil karşılaştırılır. Kocaman (1978: 15), yanlış çözümlemesi için "dillerarası karşılaştırma sonucu tahmin edilen sorunların doğrulanması ya da yalanlanması" demektedir.

Bayraktaroğlu (1971:8), yanlış çözümlemesinin yabancı dil öğretimine uygulanışını aşağıdaki şemadaki gibi göstermektedir.

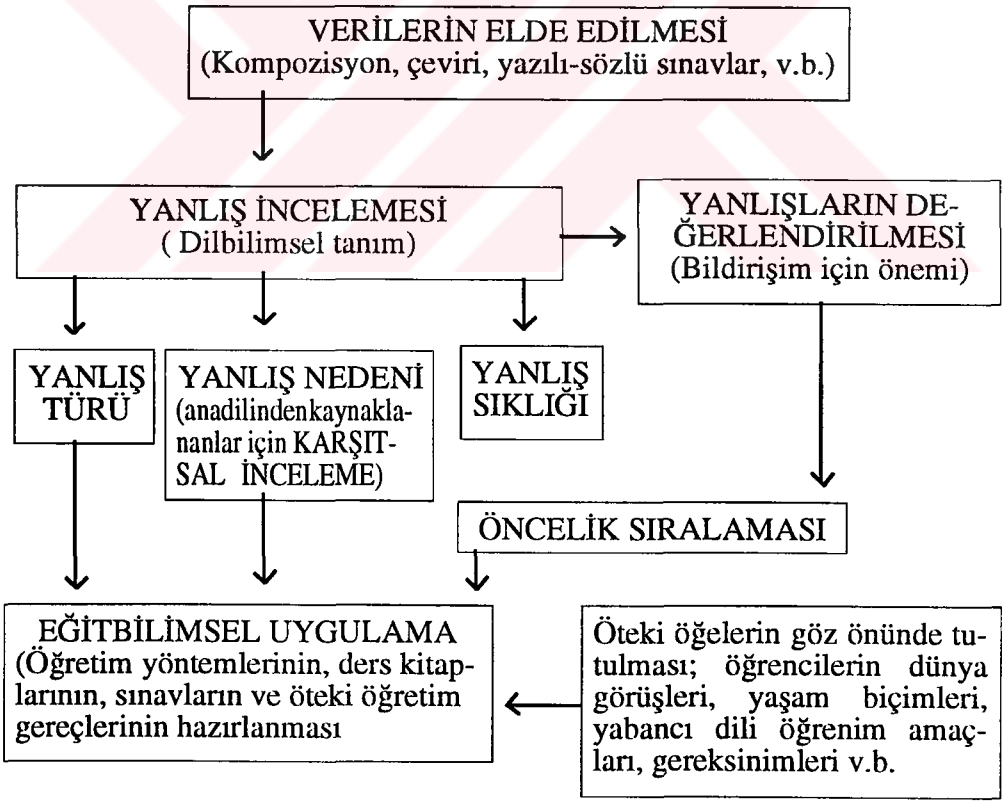

Yukarıda sözünü ettiğimiz tüm bu bilgilerden yola çıkarak Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin,ad durumu ekleriyle ve eylem çekimleriyle

yaptıkları yanlışları, yanlış çözümlemesi tekniğiyle incelemeye çalıştık. Çeşitli ülkelerden (Alman, İngiliz, Japon, Çinli, Arap, Somalili, Bulgar, Amerikalı, Koreli, İsveçli, İranlı, Arnavut, Yunanlı, Finlandiyalı, Fransız) gelen ve TÖMER'de çeşitli kurlarda Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kompozisyon kağıtlarını topladık. Toplam 108 öğrencimizin kompozisyon kağıtlarından, ad durumu ekleriyle ve eylem çekimiyle ilgili yanlışları tesbit ettik. Elde ettiğimiz yanlışları seviyelerine göre ve türlerine göre sınıflara ayırdık. (Örneğin: Belirtme durum eki yanlışlarının tüm kurlardaki dağılımını göstermeye çalıştık, Temel Türkçe I-II, Orta Türkçe I-II, Yüksek Türkçe I-II). Her bir ad durum ekiyle ilgili elde ettiğimiz yanlışları ayrıca kendi içlerinde de türlerine göre sınıflamaya çalıştık. (Eksik kullanım, fazla kullanım, yerine kullanım vb.).

Eylem çekimleri ile ilgili yanlışları da TÖMER'deki kur sistemine göre ayırdıktan sonra türlerine göre dağılımlarını göstermeye çalışacağız.

II. BÖLÜM

YABANCILARIN TÜRKÇE ÖĞRENİMİNDE AD DURUMU UYGULAMALARINDA SIK RASTLANAN YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

2.1. AD DURUM EKLERİ

Ad durumu, (Lat. casus, Fr. cas, İng. case, Alm. Kasus) tümcenin dilbilgisi yönünden düzenlenmesine yarayan dilbilgisi öbeği olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda bu kavramın anlam açısından görevine de büyük önem verilmektedir. Ad durumları bugüne dek türlü biçimlerde ele alınmış ve değişik terimlerle incelenmiştir.

Bu konuda **Aksan** şöyle demiştir (1980:92): "Ad durumu, tümcenin düzeni içinde adların ve kimi ad soylu öteki öğelerin yüklendiği görevi belirleyen, tümcede adın sözdizimi açısından rolünü ve öteki öğelerle ilişkisini gösteren, aynı zamanda anlam açısından ona belli bir özellik yükleyen durum kavramı çoğu dillerde adların biçim açısından değişimi ve çekimi biçiminde belirir". Aksan, ad durum eklerini,

1. Yalın durum (Lat. nominativus)
2. Belirtme durumu (Lat. accusativus)
3. Yöneltme durumu (Lat. dativus)
4. Kalma durumu (Lat. locativus)
5. Çıkma durumu (Lat. ablativus)
6. Tamlayan durumu (Lat. determinativus)

Ek: Eşitlik durumu (Lat. aequativus)
başlıkları altında toplamıştır.

J.Deny, ad durumlarını "haletlik sonuçlar-ismin halleri-insiraf" başlığı altında incelemiş ve şu şekilde bir bölümleme yapmıştır: "genitif : in-lenik ; accusatif : i-lenik ; datif : den-lenik ; relatif : ce-lenik" (A.U. Elöve, 1941 : 239-283).

Dilâçar, "Cümle çözümlemesinde hal ile durum farklıdır. Çekim biçimbirimleriyle yapılan isim çekimi hal'ler (casus) meydana getirir; bu biçimbirimlerin doğurduğu anlam renklemleri biçimbirimden başka sözcüklerle (edat vb.) sağlanırsa durum (status) ortaya çıkar" demektedir. Dilâçar, ad durumlarını görevsel biçimbilgisine (morphologie) bağlar. Ayrıca Latince ablativus, ayrılma, uzaklaşma anlamına gelen -den haline "kopma hali", "uzaklaşma hali", "çıkma hali"demenin doğru olmayacağını "çıkma", "ayrılma", "uzaklaşma" gibi kavramların ablatif'in tek bir görevini anlattığını onun bilimsel tanımlamasına esas olamadığını belirtmektedir (Dilaçar, 1971: 95).

Türkiye Türkçesinde bugün genellikle altı çeşit olarak ele alınan ad durumları, başka dillerde çok daha fazla ve farklıdır. Kimi zaman 15 - 20'ye kadar da yükselir. Ayrı

ayrı şekilleri de vardır. Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan ad durumu eklerini şu şekilde sıralayarak üzerlerinde kısaca durmak istiyoruz :

1. Yalın durum,
2. Belirtme durumu,
3. Yönelme durumu,
4. Çıkma durumu,
5. Tamlayan durumu,

Türkçede ad durumu diğer dillere göre farklı biçimde dile getirilir. Ad durumu eklerini bazı dillerle karşılaştırmasını yaparak aşağıda anlatmaya çalışacağız.

1. YALIN DURUM (NOMINATIVUS)

Yalın durum için "adın herhangi bir ek almamış durumudur" diyebiliriz. Yalın durumdaki sözcükler çoğul ve iyelik biçimbirimlerini alırlar.

Örnek : kitap, kitaplar, kitabım.....
masa, masalar, masam....

Yalın durum diğer dillerde şu şekildedir.

İngilizce : table, pencil, house
Fransızca : une chaussette, une chaussure, une maison,une table
Almanca : der Strumpf, der Schuh, das Haus, der Tisch.

BELİRTME DURUMU (ACCUSATIVUS)

Belirtme durum eki, tümcede tümleçle yüklem arasındaki ilişki açısından çok önemli bir ektir. Türkçede [-I] biçimbirimiyle gösterilen bu ekin ünlü uyumlarına göre [-ı, -i, -u, -ü -(y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü] kullanımları vardır. [-I] biçimbiriminin kullanışı etkilenen nesnenin belirli olduğunu gösterir.

Örnek : Mehmet cam kırdı (Herhangi bir cam).
Mehmet camı kırdı (Bilinen, belli bir cam).

Belirtme durum ekinin geleneksel dilbilgisi ve dilbilimdeki tanımı ve yorumlarıyla pek çok türü Knobloch'da çok geniş bir biçimde ele alınmıştır. (Bkz. l.cilt, s.67-75) Bu tanımların hepsine burada yer veremeyeceğiz. Ancak birkaçının tanımını burada verebileceğiz:

"Akkuzatif sadece o sözcüğün özne olmadığını ifade eder ve başka özel bir ilişki olmadığını (yalın hal gibi) ifade eder" (Madvig, Lat.Sprachl 156).

"Fiilden hemen sonra ve eksiksiz yer alan isimler akkuzatife girerler" (Delbrück, Grdr.III. 187).

"Akkuzatif tamamiyle öznenin fiiline olan ilişkisini düşündüren ilişkisinin dışındaki ismin fiile olan her türlü ilişkisini tanımlar" (Paul, Prinz. 5, 153). Paul, serbest akkuzatifi bağımlı akkuzatiften ayırır. " Serbest akkuzatif bağlandığı fiilin doğasından bağımsızdır, bağımlı akkuzatif ise sadece sayıca sınırlandırılmış fiillere ve onların sınırlı bir anlamına eklenmektedir." demektedir.

Aşağıda akkuzatif ekinin diğer dillerdeki kullanımlarıyla ilgili birkaç örnek vermek istiyorum:

1 - Bu gazeteyi çıkarmak zor bir iş.

Aynı tümce İngilizcede;
To publish *this* newspaper is really very difficult.

Fransızcada ;
C'est très difficile de publier *ce* journal

Almancada;
Er ist schwer, *diese* Zeitung zu veröffentlichen.

2 - Evimi*zi* kiraladı.
İngilizce : He has rented our house
Fransızca : Il a loué *notre* maison.
Almanca : Er hat unser Haus gemietet.

3 - Adana'*yı* gezdik.
İngilizce : We tourned Adana.
Fransızca : Nous avons visité Adana (gezmek fiili geçişli olduğu için takı almadan direkt nesneye bağlanıyor).
Almanca : Wir sind *in* Adana spazierengefahren.

3. YÖNELME DURUMU (DATIVUS) [-E]

Adın belirttiği kavrama doğru bir yönelme gösterir[14]. Tümcede dolaylı tümleç görevindedir. Yer gösterir. "Nereye neye, kime, kaça, ne zamana sorularına karşılık verir.

Ev*e* gidiyorum (Nereye).
Ali *bana* bakıyor (Kime).
Buray*a* gel (Nereye).
Kız resimler*e* bakıyor (Neye, nerelere).
50 milyon*a* ev alıyor (Kaça).
Elbise pazar günün*e* hazır oluyor (Ne zamana).

Ad durumu eklerinin kullanımı dilden dile değişmektedir. Bu durum her dilde, Türkçede olduğu gibi belli bir biçim değişikliğiyle dile getirilmeyebilir. Bu biçimbirimin diğer dillerdeki kullanışlarına kısaca göz atalım.

1- Mektubu Ali' *ye* gösterdim.
İngilizce : I showed the letter *to* Ali.
Fransızca : J'ai montré la lettre *à* Ali.
Almanca : Ich habe den Brief Ali gezeigt.

2- Hizmetçi*ye* bir manto alacağız.
İngilizce : We are going to buy a coat *for* the servant.
Fransızca : Nous acheterons un manteau à la bonne.
Almanca : Wir werden dem Hausmädchen einen Mantel kaufen.

3- Türkiye' *ye* döndüler.
İngilizce : They returned *to* Turkey.
Fransızca : Ils sont rentrés en Turquie.
Almanca : Sie sind *in die* Türkei zurückgefahren.

4- Şişeyi masay*a* koydular.
İngilizce : They put the bottle *on* the table.
Almanca : Sie haben die Flasche *auf den* Tisch gestellt.
Fransızca: Ils ont mis la bouteille sur la table.
5. Sandalye*ye* oturdum.

14) Adalı (1978:67) [-E] yönelme durum ekini belirteçlik ardılı olarak ele alır. "Eklendikleri adın belli yönelişler içinde eylemle belirteçlik ilişkisi kurmasını sağlayan ardıl" olarak tanımlar. Aksan (1979:93) "Adla gösterilen nesneye, varlığa bir yönelme gösterir" demektedir.

İngilizce : I sat *on* the chair.
Fransızca : Je me suis assis (e) sur la chaise.
Almanca : Ich habe mich *auf den* Stuhl gesetzt.

6 - Bir orman*a* gizlendiler.
İngilizce : They hid *in* a forest.
Fransızca : Ils se sont cachés dans une forêt.
Almanca : Sie haben sich *in* einem Wald versteckt.

7 - Bunu kaç*a* aldın?
İngilizce : How much did you pay *for* this?
Fransızca : Combien as-tu payé pour cela?
Almanca : Wieviel hast du dafür bezahlt?

8 - Talebe sınav*a* hazırlanıyor.
İngilizce : The student is preparing *for* the exam.
Fransızca : L'étudiant se prepare *à* l'examen.
Almanca : Der Schüler bereitet sich *auf die* Prüfung vor.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi özellikle İngilizcede yönelme durumu *to* ilgeciyle anlatılabildiği gibi *for, on, in* biçimleriyle de anlatılabilmekte ya da tümceye herhangi bir biçim öğesi katılmaksızın anlatılabilmektedir.

4- KALMA DURUMU (LOCATIVUS) [-DE]

Ad ya da ad görevinde kullanılan sözcüklere [-DE] kalma durumu ekinin getirilmesiyle anlatılır. Kalma, içinde, üzerinde olma bildirir[15]. Türkçede bu ekin ünlü uyumlarına göre değişimleri -de, -da, ötümsüz ünsüzlerden sonra da -te, -ta biçimindedir. Kalma durum eki almış sözcük tümcede tümleç görevindedir. Yer, zaman, oluş gösterir. *Nerede, ne zaman, nasıl* sorularını yanıtlar.

Örnek : Dolapta süt var (Nerede).
Saat sekiz*de* geliyorlar (Ne zaman).
Onu bir görüş*te* sevdim (Nasıl).

15) **Adalı** (1978:67-68) kalma ve çıkma durum eklerini de belirteçlik ardılları içinde ek alıp inceler. **Ergin** (1984:228) Kalma durum ekini "bulunma hali" olarak tanımlar ve "Bu hal ismin kendisinde bulunma ifade eden fiillerle münasebette olduğunu gösteren haldir" demektedir.

Türkçe	İngilizce	Fransızca	Almanca
1.Tiyatro*da*	1. *at* the theatre	1. *au* théatre	1. Im Theater
2. Su*da*	2. *in* the water	2. *dans* l'eau	2. Im Wasser
3. Yer*de*	3. *on* the ground	3. *sur* la terre(parterre)	3. Auf dem Boden
4. Ben*de* para yok.	4. I have no money on me.	4. Il n'y a pas d'argent *sur* moi.	4. Ich habe kein Geld.
5. 5 Eylül*de*	5. *on* September 5th	5. *au* 5. septembre	5. Am 5. September
6. Bu fikir*de* değilim.	6. I am not of this opinion. I don't agree I don't think so	6. Je ne suis pas de cet avis. (Je ne suis pas de même avis).	6. Ich bin nicht der *gleichen* Ansicht.
7. İhtiyarlık*ta*	7. *in* old age	7. Dans la vieillesse	7. Im Alter.

5- ÇIKMA DURUMU (ABLATIVUS) [-DEn]

Adın gösterdiği kavramdan çıkma, ayrılma anlatır[16]. Çıkma durumu, tümcede dolaylı tümleç görevini üstlenir. Ünlü uyumlarına uyar. (-dan, -den) ötümsüz ünsüzlerden sonra -tan, -ten şeklini alır. Nereden, neden sorularına karşılık verir. Ayrıca bir cismin ilişkili olduğu maddeyi belirtir. **Dilâçar**, (1971:95) [-DEn] ekinin birçok görevi olduğunu belirtmiştir. Bu ekin çeşitli (geçiş, neden, bilgisi bulunmamak, apansız, durum süresi, çeşitleme, yakın geçmiş, madde, sınıf, kaynak, araç, kıyaslama, hakkında, zaman, paha, nahiye, nitelik, menşe, izlemek, taraf, süre, topluluk, -sız değeri, önce, aşamalı, aşırılık, tarz) görevlerinin olduğunu, örnekler vererek açıklamıştır. Bir anlamda bu kadar çok görevi olan bu ekin yabancı öğrenciye öğretilmesinde çok büyük zorluklar çıkabilir, diyebiliriz.

Türkçede [-DEn] biçimbirimiyle kullandığımız bu durum ekinin diğer dillerde birçok değişik kullanımlarının olduğunu görmekteyiz. Bu da bize dillerin iç formlarının farklı olduğunu açıkça göstermektedir.

1. Pencere*den* girdi.

İngilizce : He entered *by* the window.
Fransızca : Il est entré par la fenêtre.

---

16) **Aksan** (1979:93) çıkma durum ekinin "temel görevinin adla gösterilen nesneden çıkma, ayrılma belirtmek olmakla birlikte (otobüsten indim, postadan çıkan mektup), başka anlamların dile getirilmesine de yarar" demektedir. Örneğin taştan heykel, utancından söyleyemedi (neden) gibi. ERGİN (1984:228) Çıkma durum ekini "uzaklaşma hali" başlığı altında ele almış ve bu eki "ismin kendisinden uzaklaşma ifade eden fillerle münasebetini gösteren halidir" şeklinde tanımlamıştır.

Almanca : Er ist *durch* das Fenster hereingekommen.

2. Sizi telefon*dan* arıyorlar.

İngilizce : You are wanted *on* the telephone.
Kullanımının yanı sıra İngilizcede daha sık kullanılan iki tür tümce vardır.
You have a phone call.
There is a phone call for you.
Fransızca : Ils vous appellent au téléphone.
Almanca :(Sie haben Telefon). Sie werden am Telefon verlangt.

3. Haberler radyo*dan* yayınlandı.

İngilizce: The news was broadcast *on* the radio.
Fransızca: Les informations ont été diffusees par la radio.
Almanca: Die Nachrichten wurden über Rundfunk gesendet.
4. Açlık*tan* bitkin.
İngilizce : Exhausted with hunger.
(from)
Fransızca : Il est las de faim.
Almanca : Er fühlt sich erschöpft, weil er hungrig ist.

5. Naylon*dan* yapılmış bir balık ağı.

İngilizce : a fishing net made *of* nylon.
Fransızca : Un filet de pêche en nylon.
Almanca : Ein Fischnetz aus Nylon.

6. Komşulardan biri.

İngilizce : One *of* the neigbours.
Fransızca : L'un des voisins.
Almanca : Einer von den Nachbarn.

6- TAMLAYAN DURUMU (DETERMINATIVUS) [-In], [-(n)In]

Bu durum, adın bir başka kavramla ilişkisini, bağlantısını belirtir.[17] Eklendiği sözcüklerin anlamını tamamlar. Tamlayan durum ekinin bulunduğu bir tümcede mutlaka iyelik ekinin de bulunması gerekir. Tamlayan durum eki iyelik ekinin gösterdiği sahibe eklenir ve onu belirli yapar. Tamlayan durum ekinin türlü görevleri vardır. Bunlar;

1. Tamlama kurar.
   Örnek: Evin kapısı

2. İlgi ve yakınlık gösterir.
   Örnek: Çocukların oyuncağı

3. Bölümün parçasını gösterir.
   Örnek: İnsanların çoğu aç.

Bu durum eki de bağlandığı adın ünlülerine göre değişikliğe uğrayarak (-ın), (-in), (-un), -(n)ın, -(n)in, -(n)un, -(n)ün biçimlerini alır.

Diğer Dillerdeki Kullanımı:

1. Uzma*nın* rapo*ru*.
İngilizce : the expert'*s* report.
Fransızca : le rapport *du* spécialiste.
Almanca : Der Bericht *des* Experten.

2. Hafta*nın* günle*ri*.

İngilizce : The days *of* the week.
Fransızca : les jours *de* la semaine.
Almanca : Die Tage *der* Woche.

---

17) **Adalı** (1978:72) Tamlayan durum ekini "iyelik ardılının gösterdiği iyeye eklenen, onu belirli kılan bir ardıl" olarak tanımlar. **Aksan** (1979:94) "Türkçede bu durumu dile getiren -in son eki belirtili tamlama kurarak doğrudan dolayı adın gösterdiği nesneyi kesinlikle belli etmeye yarar" demektedir.

3. Üniversite*nin* profesör*leri*.

İngilizce : The professors *of* the university.
Fransızca : les professeurs de l' université.
Almanca : Die Professoren der Universität.

4. Ali'*nin* kita*bı*.

İngilizce : Ali'*s* books.
The book *of* Ali.
Fransızca : le livre *d'* Ali.
Almanca : Alis Buch. (Das Buch von Ali).

5. Masa*nın* üst*ü*.

İngilizce : the top *of* the table.
Fransızca : le dessus *de la* table.
Almanca : Die Oberfläche *des* Tisches.

EK:
EŞİTLİK DURUMU (AEQUATIVUS) [-CE]

Bu durumda, adın gösterdiği kavramla tümcenin yüklemi arasında eşitlik, benzerlik, görecelik, karşılaştırma söz konusudur. Eşitlik durum eki [-CE] ünlü uyumlarına uyar. Ötümsüz seslerden sonra -ça, -çe şeklindedir. Bu ek öteki durum eklerinde görüldüğü gibi, çeşitli görevleri ayrı ayrı yerine getirmeye de yarar.[18] Bunlar:

1- Nitelikte eşitlik sağlar.
Örnek: Adamca davranış
Akıllıca iş

2- Nicelik, büyüklük, ölçü yönünden eşitlik sağlar.
Örnek: Bilgice
Kiloca

3. Eşitlikte birlikte görelik anlamı verir.
Örnek: Kanımca
Aklınca

4- Sayı adlarına gelir, çokluk bildirir.
Örnek: Yüzlerce
Binlerce

5- Karşılaştırma, gibi olma anlatır.
Örnek: İnsanca davranmak
Yaşça büyük

Biz tezimizde eşitlik biçimbirimini ad durumları içinde ek olarak verdik. Kimi yapıtlarda ise eşitlik biçimbirimi ad durumu dışında tutulmaktadır.[19]

---

18) Bu konu, **Zeynep Korkmaz**'ın "Türk dilinde -ça eki ve bu ek ile yapılan isim teşkilleri üzerine deneme" (1960:275-358) adlı çalışmasında geniş olarak ele alınmıştır.
19) **Hatiboğlu ve Gencan** eşitlik ekini ad durum ekleri dışında tutmaktadır.

2.2. AD DURUM EKLERİ İLE YAPILAN YANLIŞLAR

Bugüne kadar yabancıların Türkçe öğreniminde yapılan yanlışlar konusunda, doğrudan doğruya uygulamaya yönelik inceleme ve araştırmanın yapılmadığını görmekteyiz. Yaptığımız incelemeye göre en çok yapılan yanlışlar ad durum eklerinin kullanımında ortaya çıkmaktadır. Bu konu aynı zamanda sözdizimini (sentaks) de ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, değişik dillerde eylemlerin aldığı tümleçler farklı olduğu için Türkçede tümce kurma sırasında anadilinin kurallarının etkisi Türkçe unsurlarda görülmektedir. Aşağıda bu konu ile ilgili olarak değişik anadilleri olan yabancı öğrencilerin yaptıkları yanlışlar gösterilmiştir. A.Ü. TÖMER'de Türkçe öğrenen yabancılar, TÖMER'e geldiklerinde seviye tesbit sınavına tabii tutularak kendileri için uygun olan sınıflara yerleştirilirler. Bu kurlar ikişer aylık dönemler halinde 7 kurdan oluşmaktadır.

Temel Türkçe I
Temel Türkçe II
Orta Türkçe I
Orta Türkçe II
Yüksek Türkçe I
Yüksek Türkçe II
İleri Türkçe

Ad durumu konusunda yapılan yanlışları Temel Türkçe I, II, Orta Türkçe I, II, Yüksek Türkçe I, II sıralamasına göre incelemeye çalıştık.

2.2.1 BELİRTME DURUM EKİ YANLIŞLARI

Aşağıdaki örneklerde de görüleceği gibi değişik anadilleri olan Ankara Üniversitesi TÖMER öğrencilerinin ad durumu eklerinin kullanılışı sırasında özellikle "belirtme durumu" ekinin (-I) öğrenilmesinde yanlış yaptıkları gözlemlenmiştir. Aşağıda bu konu ile ilgili olarak TÖMER'de Türkçe öğrenen öğrencilerin,

Temel Türkçe I,
Temel Türkçe II,
Orta Türkçe I,
Orta Türkçe II,
Yüksek Türkçe I,
Yüksek Türkçe II seviyelerinde yaptıkları yanlışlar gösterilmiştir.

Temel Türkçe I

D.2 Bizim **evimiz** çok seviyoruz.
Bizim evimizi çok seviyoruz.

D.4 Biz **Türkçe** çok seviyoruz
Biz Türkçeyi çok seviyoruz.

D.5 akşam **yemeğinin** yapıyorum.
Akşam yemeğini yapıyorum.

D.7 Her zaman **yemek için** düşüyorum
Her zaman yemeği düşünüyorum.

D.7 Ben **Japon'un yemek** seviyorum ama **Türkiye'nin yemek sevimiyorum.**
Ben Japon yemeklerini seviyorum ama Türk yemeklerini sevmiyorum.

D.7 Sonra **yüzüm** ve **elim** yıkıyorum.
Sonra yüzümü ve elimi yıkıyorum.

D.7 Ama **Ankara** sevimiyorum.
Ama Ankara'yı sevmiyorum.

D.9 Ama **Türkçe** çabuk söylemek istiyorum.
Ama Türkçeyi çabuk konuşmak istiyorum.

D.9 Yurtta **ödevim** yapıyorum.
Yurtta ödevimi yapıyorum.

D.9 Türkiye'nin **tarihi** daha öğrenmek istiyorum.
Türkiye'nin tarihini daha çok öğrenmek istiyorum.

D.9 Ama ben **Türkiye** daha tanımak istiyorum.
Ama ben Türkiye'yi daha çok tanımak istiyorum.

D.10 Ben **tiyatro** çok istiyorum.
Ben tiyatroyu çok seviyorum.

D.10 Ben **TÖMER** çok istiyorum.
Ben TÖMER'i çok seviyorum.

D.12 ben **Finlandiya'ya** çok seviyorum.
Ben Finlandiya'yı çok seviyorum.

D.13 Ben **Türkçeye** çok seviyorum.
Ben Türkçeyi çok seviyorum.

D.14 ve ilk Türkçe **kelime** öğrendim: "Merhaba"
ve ilk Türkçe kelimeyi öğrendim "Merhaba"

D.15 Orada bütün **mevsimleri** çok iyi olur.
Orada bütün mevsimler çok iyi olur.

D.16 **Ben çok seviyorum Zaire.**
Ben Zaire'yi çok seviyorum.

D.16 Onun için, ben çok seviyorum benim **memleketim.**
Onun için ben, benim memleketimi çok seviyorum.

D.17 Çünkü **yolculuklar** seviyorum.
Çünkü yolculuğu seviyorum.

D.18 **Ankara** çok sevmiyorum.
Ankara'yı çok sevmiyorum.

D.18 Ben **arkadaşlarım** ve **öğretmenimiz** çok seviyorum.
Ben arkadaşlarımı ve öğretmenimizi çok seviyorum.

D.18 Çünkü ben **çocuklar, okul** seviyorum.
Çünkü ben çocukları, okulu seviyorum.

D.18 Biraz **ailem** özlüyorum.
Biraz ailemi özlüyorum.

D.18 Bazın onlara **mektubu** yazıyorum.
Bazen onlara mektup yazıyorum.

D.24 **Doğa** çok özlüyorum.
Doğayı çok özlüyorum.

D.26 Akşam yemeği yaptım, **kitabı** okudum ve radyo **dinlidim**
Akşam yemeği yaptım, kitap okudum ve radyo dinledim.

D.26 O gün benim **kizim** çok **özlüdum.**
O gün benim kızımı çok özledim.

D.29 7.30'ta **kahvaltısın** yapıyor **elbisesin giriyor.**
7.30'da kahvaltısını yapıyor, elbisesini giyiyor.

D.32 Ben cevap verdim. Ankara'ya gideceğim ve **Türkçe** daha iyi öğrenmek istiyorum.
Ben Ankara'ya gideceğim ve Türkçeyi daha iyi öğrenmek istiyorum diye cevap verdim.

D.1 arkadaşlarımdan en çok **biri** severim.
Arkadaşlarımdan en çok birini severim.

D.1 Onun **adını** Eni
Onun adı Eni.

D.1 "**Sana** çok bekledim" dedi
"Seni çok bekledim" dedi.

D.1 Bence herkes en çok **onun anne** sever.
Bence herkes en çok kendi annesini sever.

D.2 Ben tarihi **yerlerde** ziyaret **etmeği** çok seviyorum
Ben tarihi yerleri ziyaret etmeyi çok seviyorum.

D.3 ama **İstanbul** hiç tanımadım
Ama İstanbul'u hiç tanımadım.

D.4 İlk **günümüzü** Türkiye'de çok güzel geçti.
Türkiye'de ilk günümüz çok güzel geçti.

D.4 İlk **günümüzü** ben çok erken kalktım **yüzünü ellerini yıktım.**
İlk gün ben çok erken kalktım yüzümü, ellerimi yıkadım.

D.4 Türkiye'de çok güzel **yerleri** var
Türkiye'de çok güzel yerler var.

D.7 Ama şimdi **hep** Japonlar onun **adı** biliyorlar.
Ama şimdi bütün Japonlar onun adını biliyorlar.

D.9 **Antalya** seviyorum.
Antalya'yı seviyorum.

D.9 Şimdi **Ankara** sevmiyorum.
Şimdi Ankara'yı sevmiyorum.

D.11 Benim gibi o **futbol** çok seviyor.
Benim gibi o da futbolu çok seviyor.

D.11 İlk önce ben Türk **yemekleri** sevmedim çünkü ne **dada eti** sevdim, ne koyun **eti** ama **beni** zorla **yedirdim.**
İlk önce ben Türk yemeklerini sevmedim çünkü ne dana etini sevdim, ne koyun etini ama ben zorla yedim.

D.11 Bugün benim **sınavımı** var.
Bugün benim sınavım var.

D.11 Babam sık sık hafta sonunda evimize misafirleri veya onun **arkadaşları** davet ediyor.
Babam sık sık hafta sonunda evimize misafirleri veya onun arkadaşlarını davet ediyor.

D.11 Sen mutlaka **Türkçe** iyi öğreniyorsun.
Sen mutlaka Türkçeyi iyi öğreniyorsun.

D.2 Onun için **yaz** seviyorum.
Onun için yazı seviyorum.

D.3 **Çocuklar** çok severim.
Çocukları çok severim.

D.4 Sadece **bu** istiyorum.
Sadece bunu istiyorum.

D.6 **Suriye** gittikten sonra Türk **Televizyonu** seyrederim.
Suriye'ye gittikten sonra Türk televizyonunu seyrederim.

D.6 Türkiye'de **Mevlana** beğendim.
Türkiye'de Mevlana'yı beğendim.

D.6 İlk defa ne **anlatacağım** bilmiyorum.
İlk defa ne anlatacağımı bilmiyorum (bilemiyorum).

D.6 Orada **oğlusuna** bulmaya çalıştı.
Orada oğlunu bulmaya çalıştı.

D.6 bütün insanlar **Atatürk** çok seviyorlar.
Bütün insanlar Atatürk'ü çok seviyorlar.

D.6 daha **Türkiye** çok seviyorum.
Türkiye'yi daha çok seviyorum.

D.7 Türkçenin **hepsi** öğrenmedim.
Türkçenin hepsini öğrenmedim (Türkçeyi öğrenemedim).

D.7 **lise** bitirdikten sonra Türkiye'ye geldim.
Liseyi bitirdikten sonra Türkiye'ye geldim.

D.7 Türkçeyi **öğrenmek** düşündüm.
Türkçeyi öğrenmeyi düşündüm.

D.9 Bizim **memleketimiz** bir büyük aile olarak düşünelim.
Bizim memleketimizi büyük bir aile olarak düşünelim.

D.10 Çünkü her **yer** Türkiye'de görmedim.
Çünkü Türkiye'de her yeri görmedim.

Orta Türkçe II

D.1 Ama buradaki **arkadaşlarımı** ve **komşularımı** bana hep yardım ettiler
Ama buradaki arkadaşlarım ve komşularım bana hep yardım ettiler.

D.2 en sonki seyrettiğim **filmi** bir hafta önceydi.
En son seyrettiğim film bir hafta önceydi.

D.3 **yapebileceğimi şeylar** hakkında hep **dunüşyordum.**
Yapabileceğim şeyler hakkında hep düşünüyordum.

D.3 ve bütün **sevdiğimi şeyler** yapacağım.
Bütün sevdiğim şeyleri yapacağım.

D.4 her **şey** yemyeşil buldum.
Her şeyi yemyeşil buldum.

D.6 Onunla en güzel **şehirler** Türkiy'de gezdik.
Onunla Türkiye'de en güzel şehirleri gezdik.

D.6 **Onlara** çok beğendim.
Onları çok beğendim.

D.9 Benim **mesleğim** çok seviyorum
Benim mesleğimi çok seviyorum.

D.9 Bu **işi** çok zordur.
Bu iş çok zordur.

D.10 İnsanların **problamlerine** çözmeye yardım ediyor.
İnsanların problemlerini çözmeye yardım ediyorlar.

D.11 Fakat ben her **zorluk** yenebilmeme inandığım için kendim çok mutlu olduğunu düşünüyorum.
Fakat ben her zorluğu yenebileceğime inandığım için kendimi çok mutlu hissediyorum.

D.12 İnsan parası olduğu için isteyen **işleri hepsi** yapabilir.
İnsan parası olduğu için istediği işlerin hepsini yapabilir.

Yüksek Türkçe I

D.1 Onun için bütün Türkçe **kelime** öğrenmeliyi
Onun için bütün Türkçe kelimeleri öğrenmeliyim.

D.1 Türkler yabancıya kibar olduğu için yabancıların **telaffüsü** düzeltmez.
Türkler yabancılara karşı kibar oldukları için yabancıların telaffuzunu düzeltemezler.

D.1 Öğrenirken her zaman, **kelimeler** karıştiyorum.
Öğrenirken her zaman kelimeleri karıştırıyorum.

D.3 Üniversiteye girmek için Türkçe **öğrenmek** bittirmek lazım
Üniversiteye girmek için Türkçe öğrenmeyi bitirmeliyim.

D.5 Bir insana köy **hayatın** birlise şehir de yaşamak istemez.
Bir insan köy hayatını bilirse şehirde yaşamak istemez.

D.7 ama şehirde belki komuşunlar **birbirine** tanamıyolar.
Ama şehirde belki komşular birbirlerini tanımıyorlar.

D.7 Ben şehirde **yaşamak** tercih ederim.
Ben şehirde yaşamayı tercih ederim.

D.7 Köye **gitmek** çok beğeniyorum
Köye gitmeyi çok seviyorum (Köye gitmekten çok hoşlanıyorum).

D.8 O zaman büyük ve **tarihli** bir ülkenin **dili** öğrendiğim için çok mutlu olacağim.
O zaman büyük ve tarihli bir ülkenin dilini öğrendiğim için çok mutlu olacağım.

D.9 Bu yüzden köy **hayatı** çok severim.
Bu yüzden köy hayatını çok severim.

D.9 Doktor ona köya **gitmek** tavsiye ediyor.
Doktor ona köye gitmesini tavsiye ediyor.

D.12 Dünyada en güzel ve sessiz **yerleri** köylerdedir.
Dünyada en güzel ve sessiz yerler köylerdedir.

D.13 Çok ülkelerde ekonomik, politik ve sosyal **problemleri** var.
Çok ülkede ekonomik, politik ve sosyal problemler var.

D.14 Sonrada şehirde **insanlara** tanıyınca yavaş yavaş başka **şeyler** de görmeye geldim.
Sonra da şehirde insanları tanıyınca yavaş yavaş başka şeyleri de (görmeye geldim) öğrenmeye başladım.

D.15 **radyoya** dinlemek
Radyoyu dinlemek

D.15 Onun tarihi, nasıl **yaşarlar**, nasıl **düşünürler** ve onlardan her **şey** bilmeliyiz.
Onların tarihini, nasıl yaşadıklarını, nasıl düşündüklerini, her şeyi bilmeliyiz.

D.15 Türkçe kolay ve güzel bir dil **onun öğrenmesini** çok **seviyor.**
Türkçe kolay ve güzel bir dil. Onu (Türkçeyi) öğrenmeyi çok seviyorum.

D.16 Çocuklar istediği **şeyler** onların babasından almalı.
Çocuklar istediği şeyleri kendi babalarından almalı.

D.16 Herkes kendi **problimi açık** söyler
Herkes kendi problemini açıkça söyler.

D.16 Birbirine **problimleri** çözer.
Birbirlerinin problemlerini çözerler.

D.22 bir anne daha fazla **kızı** seviyor.
Bir anne daha çok kızını seviyor.

Yüksek Türkçe II

D.2 Sakin ince **harfler** kalın harflerle veya **tersi** karıştırma
Sakın ince harfleri kalın harflerle veya tersini karıştırma.

D.2 tabii söylediğim **kelime** Arapça olarak daha önce yazmıştım.
Tabi söylediğim kelimeyi Arapça olarak daha önce yazmıştım.

D.3 Çünkü o **yaşama** önceden seçmiştim.
Çünkü o yaşamı önceden seçmiştim.

D.4 Bundan dolayı okula gitmek zorunda olur ve hayatın **esrarları** bilmeli.
Bundan dolayı okula gitmek zorundadır ve hayatın sırlarını bilmelidir.

D.4 Hala her **şey** hatırırlar.
Hala her şeyi hatırlarlar.

D.5 Bunları kullanmaya alıştıkten sonra artık kendi **kendine** kontrol etmesi zor oluyor.
Bunları kullanmaya alıştıktan sonra artık kendi kendini kontrol etmesi zor oluyor.

D.5 Ve bu zararlar **insana** hastalandırebilir.
Bu zararlar insanı hastalandırabilir.

D.7 Dünyanın her yerinde bazı "bilingual" (iki dil bilen) **insanları** oldukça güzel şekilde çalışırlar.

Dünyanın her yerinde bazı "bilingual" (iki dil bilen) insanlar oldukça güzel şekilde çalışırlar.

D.8 Hala zararlı **alışkanlıklarımız** bırakmıyoruz.
Hala zararlı alışkanlıklarımızı bırakmıyoruz.

D.8 **Problemlerimiz** sık sık kendi **kendimle** çözemeyiz.
Problemlerimizi sık sık kendi kendimiz çözemeyiz.

D.8 Söylediğim gibi bazen insanların yardım **arzular** var.
Söylediğim gibi bazen insanların yardım etme arzuları vardır.

D.9 **Birbirlerine** severek, yardımcı olarak yaşıyorlardı.
Birbirlerini severek, yardımcı olarak yaşıyorlardı.

D.9 On **yılı** bir gün gibi hergün tepeye çıktığından tepenin yolu artık yıprandı.
On yıl bir gün gibi her gün tepeye çıktığından tepenin yolu artık yıprandı.

D.10 Teknolojinin ilerleşmesiyle dünyayı tehdit eden **şeyleri** artmaktadır.
Teknolojinin ilerlemesiyle dünyayı tehdit eden şeyler artmaktadır.

D.10 Eğer dünyamızda silahlar yapılmasaydı, ve **savaşları** olmasaydı dünyada barış **yaşacaktı.**
Eğer dünyamızda silahlar yapılmasaydı ve savaşlar olmasaydı barış yaşanacaktı.

D.10 Bu **silahlar** yapan insanlar bunu düşünmüyorlar mı?
Bu silahları yapan insanlar bunu düşünmüyorlar mı?

D.10 İkinci dünya **savaşı** hatırlamıyorlar mı?
İkinci Dünya Savaşını hatırlamıyorlar mı?

D.10 Sonunda keşke bütün insanlar **savaşlar** bıraksalar ve barışa baksalar.
Sonuçta keşke bütün insanlar savaşları bıraksalar ve barışa baksalar.

D.12 Bu amaçla kurallar birleşmiş **milletleri** tarafından **koyolmuştur.**
Bu amaçla kurallar birleşmiş milletler tarafından konulmuştur.

D.12 Böyle **dünyamız** büyük **tehlikeliden** kartaracağız.
Böylece dünyamızı büyük tehlikeden kurtaracağız.

D.13 Ondan sonra para **kendine** gösteriyor.
Ondan sonra para kendini gösteriyor.

D.15 **İkisinin** ayırmamız çok zordur.
İkisini ayırmamız çok zordur.

D.15 Bunlarla **çalışmaya** öğrenmek için önce bunları **yapmak** veya almamız gerekiyor.
Bunlarla çalışmayı öğrenmek için önce bunları yapmamız veya almamız gereki - yor.

D.15 İnsan onları **kulanmayabilmedikten** sonra onlar birşeye yaramaz
İnsan onları kullanmayı bilmedikten sonra onlar birşeye yaramaz.

D.16 Bütün öğrenciler **para** yahut iktisadi, bilime tercih ediyorlar.
Bütün öğrenciler parayı yahut iktisatı, bilime tercih ediyorlar.

D.18 Şu anda gelecekten ne istediğimi **söyliyemem** nedenki ne **olacağına** bilemem.
Şu anda gelecekten ne istediğimi söyleyemem çünkü ne olacağını bilemem (bilemiyorum).

D.18 Ben şimdi Türkiye'de **kendime** çok mutlu hesediyorum, ne denki okulda derslerimi devam ediyorum.
Ben şimdi Türkiye'de kendimi çok mutlu hissediyorum çünkü okulda derslerime devam ediyorum.

D.18 Üniversiteler bir ülkenin geleceğini belirleyecek beyin **adamların yetiştirihler.**
Üniversiteler bir ülkenin geleceğini belirleyecek beyin adamlarını yetiştirirler.

D.19 Ama benim istediğim her **şeyi** kolay kolay olmaz!
Ama benim istediğim her şey kolay kolay olmaz.

2.2.2 TAMLAYAN DURUM EKİ YANLIŞLARI

Tamlayan durum eki (-In) (-nIn) Ankara Üniversitesi TÖMER'de Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin "belirtme durum" ekinden sonra en çok yaptıkları yanlışlar arasına girmektedir. Aşağıda bu konu ile ilgili olarak değişik anadilleri olan Ankara Üniversitesi TÖMER öğrencilerinin her seviyede yaptıkları yanlışlar gösterilmiştir.

Temel Türkçe I

D.2 **Evim sokağı** çok araba yok.
Evimin sokağında çok araba yok.

D.5 Benim **öğretmenen** adı A.H.
Benim öğretmenimin adı A.H.

D.5 Saat altı buçukta eve gidiyorum ve akşam **yemeğinin** yapıyorum.
Saat altı buçukta eve gidiyorum ve akşam yemeğini yapıyorum.

D.9 **Onlar hepsi** Japoncada söylüyorlar.
Onların hepsi Japonca da konuşuyorlar.

D.12 **Ben** Finlandiya'da bir arkadaşı var.
Benim Finlandiya'da bir arkadaşım var.

D.12 **O** sekiz kardeşi var.
Onun sekiz kardeşi var.

D.14 Ben hepsi iş arkadaşları ziyaret ettim.
Ben iş arkadaşlarımın hepsini ziyaret ettim.

D.21 Paristen sonra, iki yıl **Amsterdam** en büyük hotelinde çalıştım.
Paris'ten sonra iki yıl Amsterdam'ın en büyük otelinde çalıştım.

D.22 1987'de **kardeşim** evinde eşimi **tanadım.**
1987'de kardeşimin evinde eşimi tanıdım.

D.25 **Ülkem** denizi biraz kirli.
Ülkemin denizi biraz kirli.

Temel Türkçe II

D.11 Babam **evimizi** aşçisidir.
Babam evimizin aşçısıdır.

Orta Türkçe I

D.3 Ama onlara bakmak için **vaktim olmak** istiyorum.
Ama onlara bakmak için vaktimin olmasını istiyorum.

D.4 **Babam** adı Rakotomalala François.
Babamın adı Rokotomalala François.

D.5 **Atatürk evin** meyva ağaçları oyun **oynayan** yerde varmış.
Atatürk'ün evinde oyun oynanan yerde meyve ağaçları varmış.

D6 **Atatürk** ne zaman, **hangi** ayın **kaçta** doğduğu belli değil.
Atatürk'ün ne zaman hangi ayda ve ayın kaçında doğduğu belli değil.

D6 Her **insan** yabancı bir **dil** bilmesi gerek
Her insanın bir yabancı dili bilmesi gerek.

Orta Türkçe II

D.1 Buraya gelince daha önce **düşündüklerini** çoğu doğru çıktı.
Buraya gelince daha önce düşündüklerimin çoğu doğru çıktı.

D.5 Bu **filmi** bu **yılde** en **iyimiş.**
Bu film bu yılın en iyi filmiymiş.

D.9 Benim **başım** içinde başka bir insan **yaşladı.**
Benim başımın içinde başka bir insan yaşıyordu.

Yüksek Türkçe I

D.6 Her **insan** başkasına ihtiyacı vardır.
Her insanın başkasına ihtiyacı vardır.

D.7 **Ben** hayatımda en önemli şeyle 1, okumak ve bilim 2, Eğlenmekdir.
Benim hayatımda en önemli iki şeyden biri okumak ve bilim, diğeri ise eğlenmektir.

D.10 Mesela **ben** memleketim çok şehir var ve çok köyler var.
Mesela benim memleketide çok şehir ve köy var.
D.11 **İnsanlar** birbirlerine ilgi yok.
İnsanların birbirlerine ilgisi yok.

D.12 **İnsanlar** daha iyi yaşmak için, güzel bi yerde oturmaları gerekiyor.
İnsanların daha iyi yaşamaları için güzel bir yerde oturmaları gerekiyor.

D.13 **Ailemizde** temel problemleri aynıdır.
Ailemizin temel roblemleri aynıdır.

D.13 Çok **ülkelerde** ekonomik, politik ve sosyal problemleri vardır.
Birçok ülkenin ekonomik, politik ve sosyal problemleri vardır.

D.16 Mesela **komşu** para ihtiyacı varsa ona verebilir.
Mesela komşusunun paraya ihtiyacı varsa ona verebilir.

D.16 Anne ile **baba** yaptığı şeyler doğru olmalıdır.
Anne ile babanın yaptığı şeyler doğru olmalıdır.

D.16 **Birbirine** problimleri çözer.
Birbirlerinin problemlerini çözerler.

D.17 Bunlar hepsi **teknik** faydasıdır.
Bunların hepsi tekniğin faydalarıdır.

D.17 Onu çözmek için **insan** içinden istemek gerekli
Onu çözmek için insanın içinden istemesi gerekli.

D.18 bütün **insanlar** mutlu olmak için rahat bir hayat olmalıydı.
Bütün insanların mutlu olması için rahat bir hayatları olmalıydı.

D.18 Eğer bir **çocuk** gençlik **problem** olursa kardeşlerle konuşuyor.
Eğer bir çocuğun gençlik problemleri olursa, kardeşleriyle konuşabilir.

D.19 İyi bir aile ve iyi bir evlilik insan **hayatın** en önemli olaylarından birisidir.
İyi bir aile ve iyi bir evlilik insan hayatının en önemli olaylarından birisidir.

D.20 Bana göre **aile hayatı mükemmel** için anne lazım.
Bana göre aile hayatının mükemmel olması için anne lazım.

D.21 **İnsan** her zaman istekleri var.
İnsanın her zaman istekleri var.

D.22 **ailesi** onun **eğitim** için zaman **bulmak** lazım.
Ailesinin onun eğitimi için zaman bulması lazım.

D.23 **insan** hepsi iyi bir **aile hayatı olmak** istiyor.
İnsanların hepsi iyi bir aile hayatlarının olmasını istiyorlar.

D.23 Ama insan iyi aile **hayatı olmak** için çalışmalı.
Ama insanın iyi bir aile hayatının olması için çok çalışması gerekir.

D.24 Tabii **karısı kocası ikiside** iyi **anlatlaşmak** için çaba **harcamalar** gerekiyor.
Tabii karı ve kocanın ikisinin de iyi anlaşmaları için çaba harcamaları gerekiyor.

Yüksek Türkçe II

D.1 **İnslarinin** şehirler ve köylerdeki hayatları tam terstir.
İnsanların şehir ve köydeki hayatları tam terstir.

D.5 Bu gibi maddeler, yalnız insana zarar vermiyorki ama **insan** parasına, insanın yaşadığı **yerine** de zarar verir.
Bu gibi maddeler, yalnız insana zarar vermiyorki ama insanın parasına, insanın yaşadığı yere de zarar verir.

D.7 Genellikle, öğrencilerin bunun gibi okullara **girmeleri** çok zor olduğunu biliyorum.
Genellikle, öğrencilerin bunun gibi okullara girmelerinin çok zor olduğunu biliyorum.

D.8 Birçok alışkanlık yapan maddeleri kullanan **insanlarda** psikolojik problemleri var.
Birçok alışkanlık yapan maddeleri kullanan insanların psikolojik problemleri var.

D.9 Bak Je **Sang** hanımı ağlaya dursun, kendisi esir olarak Çin'e gitti.
Bak Je Sang'ın hanımı ağlaya dursun, kendisi esir olarak Çin'e gitti.

D.10 Çünkü ozon tabakasını korumadığımız zaman, bütün **canlı hayatını** tehdit ediliyor.
Çünkü ozon tabakasını korumadığımız zaman bütün canlıların hayatı tehdit ediliyor.

D.11 Her **insanın** bütün **hayatınıda** bu **atasözü** hatırlamalı.
Her insan bütün hayatında bu atasözünü hatırlamalı.

D.12 İnsan hiçbir şeyin gerçek olmadığını her **şeyi** sürekli olarak değiştiğini anlamalıdır.
İnsan hiçbir şeyin gerçek olmadığını her şeyin sürekli olarak değiştiğini anlamalıdır.

D.12 **Savaş hedefler** ve **amaçlar** olur.
Savaşın hedefleri ve amaçları olur.

D.12 Bunun için **halkları** sevgi, mutluluk barışta yaşamalarını sağlamak için kurallar koymak gerek.
Bunun için halkların sevgi, mutluluk ve barış içinde yaşamalarını sağlamak için kurallar koymak gerek.

D.12 **Hepimiz** bu kurallara **uymak** gerekir.
Hepimizin bu kurallara uymamız gerekir.

D.14 Türkiye'nin **eksiklerin** en önemlisi yabancı sermayedir.
Türkiye'nin eksikliklerinin en önemlisi yabancı sermayedir.

D.16 Bu çağda bilimde hiç para **yok** ve bilim **adamlar** hepsi fakirdılar.
Bu çağda bilimde hiç para yoktu ve bilim adamlarının hepsi fakirdi.

2.2.3 YÖNELME DURUM EKİ YANLIŞLARI

Ad durumu eklerinin öğrenilmesinde zorluk bakımından üçüncü sırada yer alan ek "yönelme durum eki" [E]'dir. Aşağıda bu konu ile ilgili olarak değişik anadilleri olan TÖMER öğrencilerinin Temel, Orta ve Yüksek seviyede yaptıkları yanlışlar gösterilmiştir.

Temel Türkçe I

D.3 Öğrenci yurdu **TÖMER'den** uzak değil.
Öğrenci yurdu TÖMER'e uzak değil.

D.3 ama ben Türkçe **kursu** devam edeceğim.
Ama ben Türkçe kursuna devam edeceğim.

D.4 Biz Türkiye'ye Türkçe **öğrenmek** geldik.
Biz Türkiye'ye Türkçe öğrenmeye geldik.

D.11 Yarın Ankara **müzesinde** gideceğim.
Yarın Ankara müzesine gideceğim.

D.13 Bu çok kötü çünkü hergün **şehir** gitmek lazım
Bu çok kötü, çünkü her gün şehre gitmek lazım.

D.13 Şimdi Ben eski bir Türkarkadaşımla yeni **evde** gideceğim.
Şimdi ben eski bir Türk arkadaşımla yeni eve gideceğim.

D.17 Bavullarımızı ve valizlerimizi **otel** koyduk.
Bavullarımızı ve valizlerimizi otele koyduk.

D.19 Sonra ben futbol **kulübü** "Ankara gücü" gidiyorum.
Sonra ben Ankaragücü futbol kulübüne gidiyorum.

D.20 TÖMER'de **derslerini** saat 9'dan saat 13'e kadar çalışıyorum.
TÖMER'de saat 9'dan saat 13'e kadar derslerime çalışıyorum.

D.21 Çok sevdim, ama başka **memleket** gitmek istedim.
Çok sevdim, ama başka memlekete gitmek istedim.

D.26 O gün benim **evim** geldim.
Ogün benim evime geldim.

D26 Ö.S.Y.M. **sınavı** girdim
Ö.S.Y.M. sınavına girdim.

Temel Türkçe II

D.1 Şemdi Tömer'de okuyorum. ondan sonra Gazi **üniversitesi** başlıyorum.
Şimdi TÖMER'de okuyorum. Ondan sonra Gazi Üniversitesine başlıyorum

D.2 Ben her zaman başka **ülkede** gitmek istedim.
Ben her zaman başka ülkelere gitmek istedim.

D.2 Ben **onların** sordum
Ben onlara sordum.

D.2 **Arabistan'da** gittim.
Arabistan'a gittim.

D.3 Çok beğendim ve ilkokul öğretmeni **olmak** karar verdim.
Çok beğendim ve ilkokul öğretmeni olmaya karar verdim.

D.3 Bu zamanda **gitmek** hazır oldum
Bu zamanda gitmeye hazır oldum.

D.5 Türkiye'den **Arnavutluk'ta** ve Arnavutluk'tan **Türkiye'de** hem otobüs hem uçak var.
Türkiye'den Arnavutluk'a ve Arnavutluk'tan Türkiye'ye hem otobüs hem uçak var.

D.8 Benim oğlum Brad Adelaide **üniversitesi** gidiyor.
Benim oğlum Brad Adelaide Üniversitesine gidiyor.

D.8 Ben **Adelaide'de** Aralık ayının üçünde gideceğim
Ben Adelaide'ye Aralık ayının üçünde gideceğim.

Türkiye'de yazı yabancılar çok geliyor.
Yazın Türkiye'ye yabancılar çok geliyor.

Orta Türkçe II

D.5 Bir gün onlar işlerdan gelince bir tabanca bu **erkeği** ateş etti.
Birgün onlar işten dönünce bir tabanca bu erkeğe ateş etti.

D.9 Onbeş sene önce ilk defa **tiyatroda** girdim.
Onbeş sene önce ilk defa tiyatroya gittim.

Yüksek Türkçe I

D.1 Neyse, arkadaşlarım **beni** söyler ki "yavaş yavaş öğren, zamanla Türkçen ilerlecek
Neyse, arkadaşlarım bana "yavaş yavaş öğren, zamanla Türkçen ilerleyecek" dediler.

D.6 yine **fakirler** yardım ediyorum
Yine fakirlere yardım ediyorum.

D.7 Her **şey** rağmen ben şehirde yaşamağı tercih ediyorum.
Her şeye rağmen ben şehirde yaşamayı tercih ediyorum.

D.8 Ama maalesef **şimdi** kadar Atasözlerden ve diyimlerden bile çok az öğrendim.
Ama maalesef şimdiye kadar atasözlerinden ve deyimlerden çok az öğrendim.

D.9 miş gibi bir koku **ciğerlerim** dolduruyor.
Mis gibi bir koku ciğerlerime doluyor.

D.10 Mesela **bakal** gittiğim zaman eşyalarım zorunda alıyordum.
Mesela bakkala gittiğim zaman bazı şeyleri almak zorunda kalıyordum.

D.16 mesela komşu **para** ihtiyacı varsa ona verebilir.
Mesela komşusunun paraya ihtiyacı varsa ona verebilir.

D.16 Çocuklar Annesi ile **babası** saygı göstermelidir.
Çocuklar anne ve babasına saygı göstermelidir.

D.17 bir ömür boyu şu **işkenceyi** dayanmak zordur.
Bir ömür boyu bu işkenceye dayanmak zordur.

D.17 Fakat müslüman ülkelerin özellikleri **birbirin** yakındır.
Fakat Müslüman ülkelerin özellikleri birbirine yakındır.

D.17 Mesela bir yabancı **memleket** gitsek **problemlere** çözmek için birinci şey dildir.
Mesela bir yabancı memlekete gittiğimizde problemlerimizi çözecek en önemli şey dildir.

D.17 **Kendiside** sırtı **arabacıyı** ve yüzü bana çevrik **ayaklarıma** altına alıp **uturdu.**
Kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana doğru çevrili ayaklarını altına alıp oturdu.

D.18 **Ben** göre normal iyi bir aile dört çocuk **var.**
Bana göre normal iyi bir ailede dört çocuk olmalı.

D.19 Biz **onu** çok öğüt veriyorduk
Biz ona çok öğüt veriyorduk..

D.22 Kendi ailesi **çocuğunu** yararlı, hayat yardımcı olan şeyleri öğretmeli.
Kendi ailesi çocuğuna yararlı, hayatta yardımcı olacak şeyleri öğretmeli.

D.8 Çok alkol içen insanlar **ailelerini** tahribat yapıyorlar.
Çok alkol içen insanlar ailelerine zarar veriyorlar.

D.10 Eğer **silahlar** ve **savaşlar** harcanan parası, barış için harcanırsa, dünya çok ilerleyecekti.
Eğer silahlara ve savaşlara harcanan para, barış için harcanırsa dünya çok ilerleyecekti.

D.11 **Bahçesini** güzelce bakıyordu.
Bahçesine güzelce bakıyordu.

D.13 Evet, ben de her zaman bu soruyu **kendimden** sorarım.
Evet, ben de her zaman bu soruyu kendime sorarım.

D.13 Onu başka **ülkeler** satıyorlar
Onu başka ülkelere satıyorlar.

D.14 Fakat her **şeyi** karşın Türkiye'ye gelince böyle bir düşüncemin uygun olduğunu söyleyemem.
Fakat her şeye rağmen Türkiye'ye gelince böyle bir düşüncenin uygun olduğunu söyleyemem.

D.15 **Hayatımızda** sürekli yeni şeyler girer.
Hayatımıza sürekli yeni şeyler girer.

2.2.4 KALMA DURUM EKİ YANLIŞLARI

Diğer ad durumu eklerine göre öğrenilmesi en kolay olan ad durum eklerinden birisi olan kalma durum eki [DE] ile ilgili yanlışlar aşağıda gösterilmiştir.

Temel Türkçe I

D.2 **Evim sokağı** çok araba yok
Evimin sokağında çok araba yok.

D.2 Ben küçük **köye Fransada** oturdum.
Ben Fransa'da küçük bir köyde oturdum.

D.6 Şam'da bir küçük **apartman** oturuyorum
Şam'da küçük bir apartmanda oturuyorum.

D.6 **Apartman** beş oda, banyo ve büyük bir balkon var
Apartmanda beş oda, banyo ve büyük bir balkon var.

D.7 TÖMER'de saat **9'dan** ders başlıyor.
TÖMER'de saat 9'da ders başlıyor.

D13 Bu staj 2 **Eylül'dan** başlıyor ve bir ay sonra **bittiyor.**
Bu staj 2 Eylül'de başlıyor ve bir ay sonra bitiyor.

D14 "**Burası** ben çalışacağım, için dört sene" ddim.
"Ben dört sene için burada çalışacağım" dedim.

D.16 Benim babam milliğetim **Bakaliği** çalişyor.
Benim babam Milli Eğitim Bakanlığında çalışıyor.

D.16 Benim Annem **eve** çalışyor.
Benim annem evde çalışıyor.

D.16 **Zaire** çok maden var
Zaire'de çok maden var.

D.16 benim **memlekete** normal, biraz sicak, zaman yağmur var.
Benim memleketimde hava normal, biraz sıcak bazen de yağmurlu.

D.16 benim **memlekete** hepsi var
Benim memleketimde hepsi var.

D.17 Cumartesi **akşam caddeye** çok insanlar vardı.
Cumartesi akşamı caddede çok insan vardı.

D.19 Şimdi ben **TÖMER'e** öğreniyorum ve Futbol **kulubü** "Ankara gücü" çalışıyorum.
Şimdi ben TÖMER'de Türkçe öğreniyorum ve Ankaragücü futbol kulübünde çalışıyorum.

D.19 ben işime 14.00'te başlıyorum ve **18.00'e** bittiyorum
Ben işime saat 14.00'te başlıyorum ve 18.00'de bitiriyorum.

D.19 Bu **günleri** ben çok **maçleri** seyrediyorum.
Bu günlerde ben çok maç seyrediyorum.

D.20 **Evim** bir salon, bir mutfak, bir banyo odası, ve iki yatak odası var.
Evimde bir salon, bir mutfak, bir banyo ve iki yatak odası var.

D.20 Çünkü TOYOTASA'da gelecek **Eylül'den** çarışacağım.
Çünkü TOYOTASA'da gelecek Eylül'de çalışacağım.

D.24 **Oraya** arkadaşlarımla ben çok eğlendik.
Orada arkadaşlarımla ben çok eğlendik.
D.26 Ama beni **Türkiye'ye** ziyaret ediyor.
Ama beni Türkiye'de ziyaret ediyor.

D.27 Edmonton'dan Montreal'a arabayla yedi **güne** gittim.
Edmonton'dan Montreal'a arabayla yedi günde gittim.

D.27 **Kanada** çok un var.
Kanada'da çok un var.

D.27 Uçakla on beş **saate** gideceğim.
Uçakla on beş saatte gideceğim.

D.27 Kuzey **Kanada** sadece buz ve "Eskimo" insan var.
Kuzey Kanada'da sadece buz ve "Eskimo" insanı var.

D.27 Şimdi benim babam **Calgary'e** oturuyor.
Şimdi benim babam Calgary'de oturuyor.

D.27 **Edmonton** hepsi var.
Edmonton'da hepsi var.

D27 Irak'tan Türkiye'ye bir **ay** gittim.
Irak'tan Türkiye'ye bir ayda gittim.

Temel Türkçe II

D.1 İktised **Bölüm** okuyorum.
İktisat Bölümünde okuyorum.

D.4 **Ailem** yedi kişi var.
Ailemde yedi kişi var.

D.4 Her **teneffüse** pratik yapıyoruz.
Her teneffüste pratik yapıyoruz.

D.4 Ders saat 9'da başladı ve **14-e bitirdi.**
Ders saat 9'da başladı ve 14'te bitti.

D.4 Ben Vehbi Koç **yurdu** oturuyorum
Ben Vehbi Koç yurdunda kalıyorum.

D.8 Ben **Avustralya'dan** Adelaide'de oturuyorum
Ben Avustralya'da Adelaide'de oturuyorum.

D.9 hem **okula** hem **eve** Inglizc öğrettim.
Hem okulda hem evde İngilizce öğrettim.

Orta Türkçe II

D.6 her boş **zamanım** tekrar Türkiye'ye gideceğim.
Her boş zamanımda tekrar Türkiye'ye gideceğim.

Yüksek Türkçe I

D.2 ama kesin insanın **hayatına** çok problem çekacak
Ama (şu kesin ki) insanın hayatında karşısına çok problem çıkacak.

D.6 Eeğer ben köyde otururşam güzel bir **ev** oturacağım
Eğer ben köyde otururşam güzel bir evde oturacağım.

D.6 Köyde bir **iş** çalışıyorum.
Köyde bir işte çalışıyorum.

D.10 benim **memlektim** çok köyler var
Benim memleketimde çok köy var.

D.18 Ben göre normal iyi bir **aile** dört çocuk var.
Bana göre normal, iyi bir ailede dört çocuk olmalı.

D.22 Kendi ailesi çocuğunu yararlı, **hayat** yardımcı olan şeyleri öğretmeli.
Kendi ailesi çocuğuna yararlı, hayatta yardımcı olacak şeyleri öğretmeli.

Yüksek Türkçe II

D.7 TÖMER'de okuyan arkadaşlarımın birçoğu belki bu **sözünü kafalarına** tutarak Türkçe, İngilizce, Fransızca ya da Almanca öğreniyorlar.
TÖMER'de okuyan arkadaşlarımın birçoğu belki bu sözü kafalarında tutarak Türkçe, İngilizce, Fransızca ya da Almanca öğreniyorlar.

2.2.5 ÇIKMA DURUM EKİ YANLIŞLARI (-DAn)

Aşağıda Ankara Üniversitesi TÖMER öğrencilerinin ad durumu eklerinin kullanılışı sırasında özellikle en az yanlışın "çıkma durum eki (-DAn)"nin öğrenilmesinde yaptıkları gözlemlenmiştir.

Temel Türkçe I

D.1 Sınıfımda öğrenciler çok çeşitli **ülkeler** geldiler
Sınıfımdaki öğrenciler çok çeşitli ülkelerden geldiler.

Yüksek Türkçe I

D2 Türkiye Eğitim **bakımında Bizde** biraz gelişmiştir.
Türkiye eğitim bakımından bizden biraz daha gelişmiştir.

Yüksek Türkçe II

D.14 Çünkü mali konusundan başka, Türkiye her alanda zengin, kesinlikle az gelişmiş **ülkeler** sayılmayan bir **millet.**
Çünkü Türkiye, mali konular dışında her alanda zengin, kesinlikle az gelişmiş ülkelerden sayılmayan bir ülkedir.

2.3. YABANCI ÖĞRENCİLERE AD DURUM EKLERİYLE İLGİLİ UYGULANAN TESTLER

Tezimizin bu bölümünde ayrıca Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezinde Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin testleri yer almaktadır. A.Ü. TÖMER'de yabancılara Türkçe öğretirken kullandığımız kitap Mehmet Hengirmen ve Nurettin Koç'un birlikte hazırladıkları "Türkçe Öğreniyoruz I, II, III" serisidir. Bu kitaplarda, ad durum ekleri I. ciltte yer almaktadır. Dolayısıyla ad durum eklerinin öğrenimi, Temel Türkçe I seviyesindedir. Bu nedenle TÖMER'de Temel Türkçe I seviyesinde Türkçe öğrenen öğrencilere bu testleri uygulama olanağı bulduk. Öğrencilere uyguladığımız testler, tek bir ad durum ekini içerdiği gibi tüm ad durum eklerinin birlikte olduğu karma testlerdir. Uyguladığımız testler değişik ülkelerden gelen farklı anadillerine sahip olan ve yaş ortalaması 18-20 olan öğrenciler üzerinde denenmiştir.

Yabancı öğrencilerin testler üzerinde yaptıkları yanlışlar, tümce tümce değerlendirilerek her bir ad durumu eki için toplam yanlış sayısı tespit edildi. Uygulanan testlerde, her bir ad durum eki için onbeş tümce hazırlanarak öğrencilerden rahat bir ortamda bu tümcelerdeki boşlukları tamamlamaları istendi. Aşağıda öğrencilerimize uyguladığımız test örneklerine ve öğrencilerimizin testlerinden elde ettiğimiz yanlış ad durum kullanımlarına yer verildi.

TEST I

Adı : **Tarih**
Soyadı :

Aşağıdaki boşlukları uygun ad durum ekleri ile doldurun.

1. Masa..... kalem var.
2. Sınıf..... öğrenciler var.
3. Okul..... öğrenciler ve öğretmenler var.
4. Duvar..... resim ve tahta var.
5. Masa..... üst ..... çanta var.
6. Biz..... sınıf ..... TV yok.
7. Mehmet..... ev ..... 2 TV var.
8. Ben..... para yok, sen ..... var mı?
9. Okul..... bahçe ..... çiçekler var.
10. Kapı..... ön ..... çöp kutusu yok.
11. Pencere..... ön ..... vazo var.
12. Okul..... kütüphane ..... güzel kitaplar var.
13. Ev..... yemek yok.
14. Yer..... halı ve masa var.
15. Bahçe..... çiçekler ve ağaçlar var.

TEST II

Adı : **Tarih :**
Soyadı :

Aşağıdaki boşlukları uygun ad durum ekleriyle doldurun.

1. Ali okul ..... gitti.
2. Masa ..... kalem koy.
3. Bakkal ..... gitme.
4. Ahmet'in resmi ..... bakıyorum.
5. Sınıf ..... giriyorum.
6. Duvar ..... resim astım.
7. Köpeği ev ..... getirme.
8. Mehmet ..... kardeş ..... ev ..... gidiyorum.
9. Elbiseni dolap ..... as.
10. Ben ..... su verir misin?
11. Bu akşam sen ..... geleceğim.
12. Bizim ev ..... misafir gelecek.
13. Defter ..... doğru yaz.
14. Kitaptaki resim ..... bakıyorum.
15. Cüzdanını çanta .... koy.

TEST III

Adı : **Tarih :**
Soyadı :

Aşağıdaki boşlukları uygun ad durum ekleri ile doldurun.

1. Ali ..... seviyorum.
2. Kitab..... okudun mu?
3. Annenin mektup..... gönderdin mi?
4. Kalem..... bana ver.
5. Silgi ..... al ve tahta..... sil.
6. Kitaplar..... raf..... koy.
7. Bu soru..... anlamadım.
8. Pencere..... aç.
9. Ayşe ev..... temizledi.
10. Selma..... kardeş..... sinemada gördüm.
11. O..... tanımıyorum.
12. Tahta..... çizmeyin.
13. Sınıf..... ve koridor..... temiz tutun.
14. Kapı..... kapama.
15. Cam..... ön..... siler misin?
16. Bana şu silgi..... verir misin?

TEST IV

Adı : **Tarih :**
Soyadı :

Aşağıdaki boşlukları uygun ad durum ekleri ile doldurun.

1. Ev..... okul..... gidiyorum.
2. Masa..... kalemi ve defteri al.
3. Sınıf..... çıkıyorum.
4. Bahçe..... çiçek topladık.
5. Ahmet..... borç para istedim.
6. Çanta..... içi..... gözlüğümü aldım.
7. Pencere..... ön..... çekilir misin?
8. Bana bakkal..... bir şişe süt alır mısın?
9. Dolap..... elbiseni al ve giy.
10. Ben..... ne istiyorsun?
11. Ahmet..... ev..... geliyorum.
12. Ahmet..... kardeş..... ev..... geliyorum.
13. Çay..... nefret ediyorum.
14. Müzik dinlemek..... hoşlanıyorum.
15. Süpermarket..... bir tane tavuk aldım.

TEST V

Adı : **Tarih :**
Soyadı :

Aşağıdaki boşlukları doldurun.

1. Ben..... araba..... güzel.
2. Ali..... kardeş..... hasta.
3. Sınıf..... pencere..... kırık.
4. Çanta..... iç..... para var.
5. Ayşe..... saç..... sarı.
6. Dolap..... üst..... tozlu.
7. Ahmet..... baş..... ağrıyor.
8. Bardak..... üst..... kirli.
9. Kalem..... uç..... kırık.
10. Aysun..... para..... yok.
11. Bu soru..... cevap..... çok kolay.
12. Ev..... kapı..... ön..... çamurlu.
13. Mehmet..... şemsiye..... renk..... siyah.
14. Oya..... anne..... ad..... Aysel'dir.
15. Kemal..... baba..... meslek..... öğretmenliktir.

TEST VI

Adı : **Tarih :**

Soyadı :

AD DURUM EKLERİ

1. Kitap okuma..... seviyor musun?
2. Defterim..... ev..... unuttum.
3. Yarın sinema..... gideceğim.
4. Tatil..... İstanbul'..... mı, İzmir'..... mi gideceksin?
5. Ayşe'..... tiyatro..... gördünüz mü?
6. Gülay'..... arkadaşı Ankara'..... geldi.
7. Sınıf..... penceresi çok büyük.
8. Pazar günü sinema..... güzel bir film seyrettim.
9. Ahmet'..... Ayhan'..... mektup geldi.
10. Ev..... önün..... çocuklar oynuyor.
11. Orhan Hakan'..... daha uzundur.
12. Dünkü gazete..... okudunuz mu?
13. Siz..... bir hikâye anlatacağım. Hikâye..... ad..... Kanarya..... Yuvası.
14. Biz..... bahçemiz..... elma ağaçları var.
15. Bu şarkı..... söyleyen şarkıcı..... adı nedir?
16. Ev..... sinema..... giderken yol..... Can..... gördün mü?
17. Ben..... Ayşe'..... gömleği çok güzel.
18. Vazo..... sen mi kırdın?
19. O..... gömleği..... yakası eskimiş.
20. Masa..... Hakan'..... kalem..... ve defter..... var.
21. Geceler..... kitap okuma..... severim.
22. Yemek..... sonra Ayla'..... yanı..... gidelim.
23. Bizim ev mahalle..... en güzel yerindedir.
24. Kurs..... sonra Almanya'..... gidecek misin?
25. Bu oda..... daha iyi çalışırız.
26. Ayhan ben..... daha yaşlıdır.
27. Kütüphane..... çalışkan öğrenciler gider.

28. Karşı dağlar..... kar yağıyor.
29. Bura..... sigara içmeyin.
30. Turgut'..... telefon numarası..... biliyor musun?
31. Her yaz tatil..... çıkar mısınız?
32. Ağaçlar bahar..... çiçek açar.
33. Arkadaşınız..... kiralık ev buldunuz mu?
34. Terzi..... diktirdiğim elbise..... aldım.
35. Dün durak..... iki saat sen..... bekledim.
36. Komşu..... yaramaz çocuk..... Ali'..... dövdü.
37. Gemi liman..... yanaştı.
38. Teyzem..... kızı lise..... bitirdi.
39. Ben yılbaşı..... ev..... geçirdim.
40. Hakan babası..... sözleri..... dinlemez.
41. Kocatepe'..... Kızılay'..... yarım saat ..... gittim.

2.4. TESTLERDEN ELDE EDİLEN YANLIŞ AD DURUM KULLANIMLARININ DÖKÜMÜ

1- BELİRTME DURUM EKİ YANLIŞLARI

D.1 **Ayşe'nin** tiyatrosu gördünüz mü?
Ayşe'yi tiyatroda gördünüz mü?

D.1 Dünkü **gazetesiye** okudunuz mu?
Dünkü gazeteyi okudunuz mu?

D.1 Annenin **mektubu** gönderdin mi?
Annenin mektubunu gönderdin mi?

D.1 Bu **sorunun** anlamadım.
Bu soruyu anlamadım.

D.1 Silgiyi al ve **tahtaya** sil.
Silgiyi al ve tahtayı sil.

D.1 **Pencereye** aç.
Pencereyi aç.

D.1 Ayşe **evine** temizledi.
Ayşe evini temizledi.

D.1 **Ona** tanımıyorum.
Onu tanımıyorum.

D.1 **Tahtada** çizmeyin.
Tahtayı çizmeyin.

D.1 **Sınıfe** ve **koridora** temiz tutun.
Sınıfı ve koridoru temiz tutun.

D.1 Komşunun yaramaz çocuğu **Ali** dövdü.
Komşunun yaramaz çocuğu Ali'yi dövdü.

D.2 Dün **durakda** iki saat **sana** bekledim.
Dün durakta iki saat seni bekledim.

D.2 Dünkü **gazetesiye** okudunuz mu?
Dünkü gazeteyi okudunuz mu?

D.2 **Ona** tanımıyorum.
Onu tanımıyorum.

D.2 **Tahtada** çizmeyin.
Tahtayı çizmeyin.

D.2 Camın **önünde** siler misin?
Camın önünü siler misin?

D.3 Mehmet, **İngilizceni, Almancani** ve **Fransızcani** çok güzel konuşuyor.
Mehmet İngilizceyi, Almancayı ve Fransızcayı çok güzel konuşuyor.

D.3 **Gecelerde** kitap **okumayımı** severim.
Geceleri kitap okumayı severim.

D.3 Komşunun yaramaz çocuğu **Ali** dövdü.
Komşunun yaramaz çocuğu Ali'yi dövdü.

D.3 Annenin **mektubu** gönderdin mi?
Annenin mektubunu gönderdin mi?

D.3 **Tahtada** çizmeyin.
Tahtayı çizmeyin.

D.1 **Sınıfe** ve **koridora** temiz tutun.
Sınıfı ve koridoru temiz tutun.

D.3 Bana şu **silgiye** verir misin?
Bana şu silgiyi verir misin?

D.3 Camın **önünde** siler misin?
Camın önünü siler misin?

D.3 **Ona** tanımıyorum.
Onu tanımıyorum.

D.3 Selma'nın **kardeşin** sinemada gördüm.
Selma'nın kardeşini sinemada gördüm.

D.4 Ayşe **evde** temizledi.
Ayşe evi temizledi.

D.4 **Silgiye** al ve tahtayı sil.
Silgiyi al ve tahtayı sil.

D.5 Bu **şarkının** söyleyen şarkıcının adı nedir?
Bu şarkıyı söyleyen şarkıcının adı nedir?

D.5 **Sınıfe** ve **koridora** temiz tutun.
Sınıfı ve koridoru temiz tutun.

D.7 **O ile** tanımıyorum.
Onu tanımıyorum.

D.7 Teyzemin kızı **lisesiyi** bitirdi.
Teyzemin kızı liseyi bitirdi.

2- TAMLAYAN DURUM EKİ

D.1 Bizim ev **mahallesine** en güzel yerindedir.
Bizim ev mahallenin en güzel yerindedir.

D.1 Onun **gömleğinini** yakası eskimiş.
Onun gömleğinin yakası eskimiş.

D.1 Yemekten bonhra **Ayla'ni yanında** gidelim.
Yemekten sonra Ayla'nın yanına gidelim.

D.1 **Evinde önünün** çocuklar oynuyor.
Evinin önünde çocuklar oynuyor.

D.1 **Okulu kütüphanesininde** güzel kitaplar var.
Okulun kütüphanesinde güzel kitaplar var.

D.1 **Kapında önzerinde** vazo var.
Kapının önünde vazo var.

D.1 **Bardakın üstünde** kirli.
Bardağın üstü kirli.

D.1 Evin **kapısı önünde** çamurlu.
Evin kapısının önü çamurlu.

D.1 Kemal'in **babası mesleğini** öğretmenliktir.
Kemal'in babasının mesleği öğretmenliktir.

D.1 **Okulu kütüphanesininde** güzel kitaplar var.
Okulun kütüphanesinde güzel kitaplar var.

D.3 **Okulnun bahçende** çiçekler var.
Okulun bahçesinde çiçekler var.

D.3 Evin **kapısı önünde** çamurlu.
Evin kapısının önü çamurlu.

D.4 **Masada** üstünde çiçek var.
Masanın üstünde çiçek var.

D.4 **Okulda** bahçesinde çiçekler var.
Okulun bahçesinde çiçekler var.

D.4 **Kapısı** önünde çöp kutusu yok.
Kapısının önünde çöp kutusu yok.

D.4 **Okulda** kütüphanesinde güzel kitaplar var.
Okulun kütüphanesinde güzel kitaplar var.

D.5 Bizim ev **mahallesine** en güzel yerindedir.
Bizim ev mahallenin en güzel yerindedir.

D.6 **Kapıyı** önünde çöp kutusu yok.
Kapının önünde çöp kutusu yok.

D.6 **Pencereyi** önünde vazo var.
Pencerenin önünde vazo var.

3. YÖNELME DURUM EKİ YANLIŞLARI

D.1 Ahmet'in **resmisi** bakıyorum.
Ahmet'in resmine bakıyorum.

D.1 **Sınıfta** giriyorum.
Sınıfa giriyorum.

D.1 **Duvarda** resim astım.
Duvara resim astım.

D.1 Mehmet'in **kardeşine evinde** gidiyorum.
Mehmet'in kardeşinin evine gidiyorum.

D.1 Elbiseni **dolapta** as.
Elbiseni dolaba as.

D.1 Cüzdanını **çantasıda** koy.
Cüzdanını çantana koy.

D.1 **Defterinde** doğru yaz.
Defterine doğru yaz.

D.1 **Arkadaşınızı** kiralık ev buldunuz mu?
Arkadaşınıza kiralık ev buldunuz mu?

D.1 Öğretmen **sınıfı Mehmet'in Ayşe'nin** ve Ayla'yı çağırıyor.
Öğretmen sınıfa Mehmet'i, Ayşe'yi ve Ayla'yı çağırıyor.

D.2 Her yaz **tatilinde** çıkar mısınız?
Her yaz tatile çıkar mısınız?

D.3 Bizim **evimizinde** misafir gelecek.
Bizim evimize misafir gelecek.

D.3 Cüzdanını **çantısıya** koy.
Cüzdanını çantana koy.

D.3 Selma **beni bakmıyor, seni** bakıyor.
Selma bana bakmıyor, sana bakıyor.

D.3 Öğretmen **sınıfta** Mehmet'i Ayşe'yi ve Ayla'yı çağırıyor.
Öğretmen sınıfa Mehmet'i, Ayşe'yi ve Ayla'yı çağırıyor.

D.3 **Sizin** bir hikaye anlatacağım.
Size bir hikaye anlatacağım.

D.3 Her yaz **tatilinde** çıkar mısınız?
Her yaz tatile çıkar mısınız?

D.1 **Arkadaşınızın** kiralık ev buldunuz mu?
Arkadaşınıza kiralık ev buldunuz mu?

D.4 **Duvarda** resim astım.
Duvara resim astım.

D.4 Elbiseni **dolabı** as.
Elbiseni dolaba as.

D.4 **Benim** su verir misin?
Bana su verir misin?

D.5 Bizim **evimiz** misafir gelecek.
Bizim evimize misafir gelecek.

D.5 Kitaptaki **resimi** bakıyorum.
Kitaptaki resme bakıyorum.

D.5 **Kütüphanede** çalışkan öğrenciler gider.
Kütüphaneye çalışkan öğrenciler gider.

D.6 Öğretmen **sınıfta Mehmet ile Ayşe** ve Ayla'yı çağırıyor.
Öğretmen sınıfa Mehmet'i, Ayşe'yi ve Ayla'yı çağırıyor.

D.6 Selma **beni** bakmıyor, sana bakıyor.
Selma bana bakmıyor, sana bakıyor.

D.6 **Masada** kalem koy.
Masaya kalem koy.

D.6 Ahmet'in **resmisi** bakıyorum.
Ahmet'in resmine bakıyorum.

D.6 **Duvarda** resim astım.
Duvara resim astım.

D.6 Mehmet'in kardeşinin **evini** gidiyorum.
Mehmet'in kardeşinin evine gidiyorum.

D.6 Elbiseni **dolabı** as.
Elbiseni dolaba as.

D.6 **Benim** su verir misin?
Bana su verir misin?

D.6 Bu akşam **senin** geleceğim.
Bu akşam sana geleceğim.

D.6 **Defterde** doğru yaz.
Deftere doğru yaz.

D.6 Cüzdanını **çantısı** koy.
Cüzdanını çantana koy.

D.6 Kitapları **rafta** koy.
Kitapları rafa koy.

D.7 Elbiseni **dolabta** as.
Elbiseni dolaba as.

D.7 **Duvarda** resim astım.
Duvara resim astım.

D.7 **Defterde** doğru yaz.
Deftere doğru yaz.

D.7 Her yaz **tatili** çıkar mısınız?
Her yaz tatile çıkar mısınız?

4- ÇIKMA DURUM EKİ YANLIŞLARI

D.1 **Ahmetine** borç para istedim.
Ahmet'ten borç para istedim.

D.1 **Çantayı içinde** gözlüğümü aldım.
Çantanın içinden gözlüğümü aldım.

D.1 **Pencereyi önünde** çekilir misin?
Pencerenin önünden çekilir misin?

D.1 **Dolabıyı** elbiseni al ve giy.
Dolaptan elbiseni al ve giy.

D.1 **Bena** ne istiyorsun?
Benden ne istiyorsun.

D.1 Ahmet'in **evine** geliyorum.
Ahmet'in evinden geliyorum.

D.1 **Çayım** nefret ediyorum.
Çaydan nefret ediyorum.

D.1 **Süpermarkette** bir tavuk aldım.
Süpermarketten bir tavuk aldım.

D.2 Ahmet'in **evine** geliyorum.
Ahmet'in evinden geliyorum.

D.2 Çantanın **içinde** gözlüğümü aldım.
Çantanın içinden gözlüğümü aldım.

D.2 **Kursdan** sonra Almanya'ya gidecek misin?
Kurstan sonra Almanya'ya gidecek misin?

D.3 Ahmet'in kardeşinin **evine** geliyorum.
Ahmet'in evinden geliyorum.

D.3 **Çayı** nefret ediyorum.
Çaydan nefret ediyorum.

D.3 Orhan **Hakan'ın** daha uzundur.
Orhan Hakan'dan daha uzundur.

D.3 **Yemeyin** sonra Ayla'nın **yanıya** gidelim.
Yemekten sonra Ayla'nın yanına gidelim.

D.3 **Kursun** sonra Almanya'ya gidecek misin?
Kurstan sonra Almanya'ya gidecek misin?

D.4 **Benim** ne istiyorsun?
Benden ne istiyorsun.

5- KALMA DURUMU

D.1 Bizim **sınıfımız** TV yok.
Bizim sınıfımızda TV yok.

D.1 Defterimi **evden** unuttum.
Defterimi evde unuttum.

D.1 Ben **yılbaşında evden** geçirdim.
Ben yılbaşını evde geçirdim.

D.1 Ayşe **bahçeye** çiçek topluyor.
Ayşe bahçede çiçek topluyor.

D.1 **Bahçeyi** çiçek topladık.
Bahçede çiçek topladık.

D.2 **Ayşenin Tiyatrosu** gördünüz mü?
Ayşe'yi tiyatroda gördünüz mü?

D.3 **Benim** para yok, sende var mı?
Bende para yok, sende var mı?

D.3 Kalemler ve anahtarlar **dolaba** duruyor.
Kalemler ve anahtarlar dolapta duruyor.

D.3 Ahmet bu yıl **sınıfa** kaldı.
Ahmet bu yıl sınıfta kaldı.

D.6 Evin kapısının **önünde** çamurlu
Evin kapısının önü çamurlu.

D.6 Okulun **bahçesi** çiçekler var.
Okulun bahçesinde çiçekler var.

2.5. KOMPOZİSYON KAĞITLARINDAN ELDE EDİLEN AD DURUM EKLERİ YANLIŞLARI İLE UYGULANAN TESTLERİN DEĞERLENDİRMESİ

A.Ü. TÖMER'de Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler, Türkçe öğrenirken en çok yanlışı ad durum eklerinde yapmaktadırlar.[20] Tezimizin II. bölümünde bu yanlışlar, seviyelere göre gösterilmişti. 108 öğrencinin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlışların toplamı 263'ü bulmaktadır. Aşağıdaki çizelgelerde her bir ad durumu eki için yapılan yanlışların, seviyelere göre dağılımını göstermeye çalışacağız.

Çizelge 1

BELİRTME DURUM EKİ

KURLAR	YANLIŞ SAYISI	YANLIŞ YÜZDESİ
TEMEL TÜRKÇE I	30	24
TEMEL TÜRKÇE II	17	13.64
ORTA TÜRKÇE I	14	11.2
ORTA TÜRKÇE II	12	9.6
YÜKSEK TÜRKÇE I	21	17.6
YÜKSEK TÜRKÇE II	29	23.2
GENEL TOPLAM	123	

20) A. Sumru Özsoy ve Eser Erguvanlı (1989:187-196) "Belirtililik kavramı ve Yabancı Dil Olarak Türkçe" adlı araştırmalarında Türkçenin yabancılara öğretiminde karşılaşılan en büyük güçlüğün ad durum eklerinde olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 2

TAMLAYAN DURUM EKİ

KURLAR	YANLIŞ SAYISI	YANLIŞ YÜZDESİ
TEMEL TÜRKÇE I	11	19.64
TEMEL TÜRKÇE II	1	1.78
ORTA TÜRKÇE I	5	8.92
ORTA TÜRKÇE II	3	5.35
YÜKSEK TÜRKÇE I	23	41.07
YÜKSEK TÜRKÇE II	13	23.21
GENEL TOPLAM	56	

Çizelge 3

YÖNELME DURUM EKİ

KURLAR	YANLIŞ SAYISI	YANLIŞ YÜZDESİ
TEMEL TÜRKÇE I	11	24.44
TEMEL TÜRKÇE II	10	22.22
ORTA TÜRKÇE I	-	-
ORTA TÜRKÇE II	2	4.44
YÜKSEK TÜRKÇE I	15	33.33
YÜKSEK TÜRKÇE II	7	15.55
GENEL TOPLAM	45	

Çizelge 4

KALMA DURUM EKİ

KURLAR	YANLIŞ SAYISI	YANLIŞ YÜZDESİ
TEMEL TÜRKÇE I	27	64.28
TEMEL TÜRKÇE II	7	16.66
ORTA TÜRKÇE I	-	-
ORTA TÜRKÇE II	1	2.38
YÜKSEK TÜRKÇE I	6	14.28
YÜKSEK TÜRKÇE II	1	2.38
GENEL TOPLAM	42	

Çizelge 5

ÇIKMA DURUM EKİ

KURLAR	YANLIŞ SAYISI	YANLIŞ YÜZDESİ
TEMEL TÜRKÇE I	1	33.33
TEMEL TÜRKÇE II		-
ORTA TÜRKÇE I	-	-
ORTA TÜRKÇE II	-	-
YÜKSEK TÜRKÇE I	1	33.33
YÜKSEK TÜRKÇE II	1	33.33
GENEL TOPLAM	3	

Çizelge 6 (Yanlışların genel görünümü)

Kurlar	T.T.I	T.T.II	O.T.I	O.T.II	Y.T.I	Y.T.II	Topl.
1. Belirtme D.Eki	30	17	14	12	21	29	123
2. Tamlama D.Eki	11	1	5	3	23	13	56
3. Yönelme D.Eki	11	10	-	2	15	7	45
4. Kalma D.Eki	27	7	-	1	6	1	42
5. Çıkma D.Eki	1	-	-	-	1	1	3

Çizelge 7 (Yanlış yüzdelerinin genel görünümü)

Kurlar	T.T.I	T.T.II	O.T.I	O.T.II	Y.T.I	Y.T.II	Topl.
1. Belirtme D.Eki	24	13.64	11.2	9.6	17.6	23.2	125
2. Tamlama D.Eki	19.64	1.78	8.92	5.35	41.07	23.21	56
3. Yönelme D.Eki	24.44	22.22	-	4.44	33.33	15.55	45
4. Kalma D.Eki	64.28	16.66	-	2.38	14.28	2.38	42
5. Çıkma D.Eki	33.33	-	-	-	33.33	33.33	3

Yukarıdaki çizelgelerde de görüldüğü gibi yabancı uyruklu öğrencilerin en çok yanlış yaptığı ad durum eki "belirtme durum eki"dir. Belirtme durum ekini sırasıyla tamlayan durum eki, yönelme durum eki, kalma durum eki, çıkma durum eki izlemektedir.

Belirtme durum eki yanlışları çizelgede de görüldüğü gibi Temel Türkçe I'de en yüksek seviyededir (30). Türkçe öğrenen yabancılar ad durum eklerini Temel Türkçe I seviyesinde öğrenmeye başlamaktadırlar. Bu nedenle bu seviyede yapılan yanlışların sayısı, öğrencilerin bu konuya yabancı olmalarından dolayı ve Türkçenin kendine özgü bir ad durum sistemi ile karşılaştıkları için fazla olmaktadır. Nitekim Temel Türkçe II (17), Orta Türkçe I (14), Orta Türkçe II (12) seviyelerinde yanlışların sayısında azalma

görülmektedir. Yüksek Türkçe I ve Yüksek Türkçe II'de yanlışların sayısı Temel Türkçe I'deki sayıya yükselmektedir. Bunun nedeni de kanımca Orta Türkçe II seviyesinde öğretilen ortaç (sıfatfiil) ve ulaçların, (zarffiil) Türkçedeki diğer dillere göre farklı kullanımı ve bu farklı kullanımın üzerine ad durum eklerinin getirilmesinin basit yapılardan daha zor olduğundandır.

Örnek : * Ve bütün sevdiğimi şeyler yapacağım.
Bütün sevdiğim şeyleri yapacağım.

* yapebileceğimi şeyler hakkında hep dunüşyordum.
Yapabileceğim şeyler hakkında hep düşünüyordum.

Tamlayan durum eki yanlışları ise Temel Türkçe I seviyesinde (11), Temel Türkçe II (1), Orta Türkçe I (5), Orta Türkçe II (3) seviyesinde ise (23) yükselme göstermekte, Yüksek Türkçe II seviyesinde (13), Yüksek Türkçe I'e göre düşüş göstermektedir.

Ad durum eki yanlışları içerisinde üçüncü sırada yer alan yönelme durum eki Temel Türkçe I seviyesinde (11), Temel Türkçe II (10), Orta Türkçe I (0), Orta Türkçe II (2) olarak düşüş göstermektedir. Yüksek Türkçe I seviyesinde ise öteki durum eklerinde olduğu gibi yanlış sayısı fazlalaşmakta (15), Yüksek Türkçe II seviyesinde tekrar düşüş göstermektedir (7).

Kalma durum eki yanlışları, çizelgede de görüldüğü gibi en çok Temel Türkçe I seviyesinde (27) görülmektedir. Bu durum eki Temel Türkçe II'de (7), Orta Türkçe I (0), Orta Türkçe II (1), Yüksek Türkçe I (6), Yüksek Türkçe II (1) şeklinde dağılmaktadır.

Diğer ad durum eklerine göre yabancı uyruklu öğrenciler tarafından öğrenilmesi en kolay olan ad durum eklerinden birisi olan çıkma durum eki yanlışları ise diğer durum eklerine göre çok değişik bir dağılım göstermektedir. Yabancı öğrenciler çizelge 5'den de anlaşılacağı gibi en az yanlışı bu durum ekinde yapmaktadırlar. İncelediğimiz 108 kompozisyon kağıdında çıkma durumu ile ilgili seviyelere göre Temel Türkçe I (1), Temel Türkçe II (0), Orta Türkçe I (0), Orta Türkçe II (0), Yüksek Türkçe I (1), Yüksek Türkçe II (1) yanlışın çıkması, bu durum eki ile karşılaşan yabancı uyruklu öğrencilerin bu yapıyı öğrenirken fazla zorlanmadıklarını göstermektedir.

Yabancı dil öğreniminde dillerin, bir başka deyişle, kendine özgü nitelikleri olan ayrı dizgelerin karşı karşıya gelmesi söz konusudur. Bu nedenle de bazı güçlüklerin or-

taya çıkması doğaldır. Dillerin yapılarının farklı oluşu, her dilin dünyayı kendi bakış açısından görüşü bu yanlışların temelini oluşturmaktadır.[21] Yabancı dil öğrenen kişi kendi anadilinin özelliklerini öğrendiği yabancı dile aktarma eğilimi göstermektedir. Eğer bu özellikler hem kendi dilinde hem de öğrendiği yabancı dilde aynı ise bu, kişiye öğrenme sırasında kolaylıklar sağlayacaktır. Fakat yabancı dilin özellikleri ile anadilin özellikleri arasında büyük farklılıkların olması öğrenmede güçlüklere yol açmaktadır.

II. Bölümde ad durumu eklerinin tanıtımını yaparken Türkçedeki ad durumu kullanımı ile Hint-Avrupa dillerinden olan İngilizce, Fransızca, Almanca gibi dillerdeki kullanımları, kısaca karşılaştırma olanağı bulduk. (bkz. s:32) Örneklerden de anlaşılacağı gibi, dillerdeki ad durum kullanımı oldukça farklılık göstermektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğreniminde eylemlerin aldığı tümleçlerin yeterince öğrenilmemesi yanlışlıklara neden olmaktadır.

Türkçe öğrenen öğrenciler, çoğu zaman ad durumu eklerinin kullanımında, kendi anadillerindeki kullanım biçiminin etkisinde kalmakta ve böylece de olumsuz aktarım (interferenz) yanlışlarına neden olmaktadır. Öğrenciler kendi anadillerindeki varoluş biçimiyle tümleç + yüklem ilişkisine ad durum eklerine koşut bir tümce kuruluşuna veya tamlama oluşumuna yer vermektedir. Durum böyle olunca da yanlışların yapılması kaçınılmaz olmaktadır.

Örneğin "sormak" kavramı her dilde vardır. Türkçede bu kavramı *"birine bir şey sormak"* ya da *"birinden bir şey sormak"* biçiminde anlatırız. Sormak eylemi yönelme ya da çıkma durumlarından birindeki tümleç almıştır.[22]

Aynı şey İngilizcede:
"to ask someone something" şeklinde yalın durumdaki bir adıl kullanılarak ifade edilmektedir.

Almancada;
"bana sorarsanız" demek için belirtme durumundaki bir adıl kullanmak gerekecektir.
"wenn Sie mich fragen" sözü Türkçeye çevrilirken "beni sorarsanız" biçiminde olacaktır.

---

21) **Başkan** "Yabancı dilin anadile etkisi" adlı yazısında (1977: 636) "Her dilin kendi içinde değişik kullanım özellikleri vardır. Belli bağlamlarda, birbirinden ayrı bildirişim durumlarında kullanılan sözcükler, sözdizimsel yapılar büyük çeşitlilik göstermektedir" demektedir.
22) **Aksan**, (1979: 70) bu konuyu Türkçe ve çeşitli dillerden örnekler vererek geniş olarak açıklamıştır.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi her dilin kendine özgü bir anlatım tarzı vardır.

Ad durum eklerinin kullanımı açısından Türkçenin kendine özgü bir özelliği vardır. Her bir ad durum ekini anlatmak için tek bir biçimbirime başvurmamız, dilimizin diğer dillere göre öğrenilmesinde daha çok kolaylık sağlamaktadır. Fakat buna rağmen yabancı öğrenciler Türkçeyi öğrenirken kendi anadillerindeki gibi Türkçe ad durum eklerini kullanmaya çalıştıklarından yanlışlar yapmaktadırlar. Bu durum sadece ad durum kullanımında değil Türkçe sözdiziminde de kendini göstermektedir.

Türkçeyle morfolojik ve sentaktik yakınlıkları görülen Japoncada bile ad durum eklerinin diğer diller kadar olmamakla birlikte farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Japoncada dört ayrı edatın (e, ni, de, to) üstlendiği görevi, Türkçede sadece yönelme [-E] ve kalma [-DE] durum eki karşılamaktadır. Türkçede tek bir biçimbirimle karşılanan [-DEn] çıkma durum eki Japoncada iki ayrı edatla (kara, yori) karşılanmaktadır.[23] Bu nedenlerden dolayı Türkçe ve Japoncadaki ad durum ekleri de bire bir şekilde karşılanmamaktadır.

Örnek : Anata wa Inouse - *san o* şitte imasu ka?
(Siz sayın İnoue'yi tanıyor musunuz?)
Wataşi - taçi wa *çiko o* osorete imasu.
(Biz kazadan korkuyoruz).

"O" edatı genellikle Türkçedeki belirtme durum ekinin karşılığı olup sayıları az olmakla birlikte yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi yönelme ve çıkma durum eki yerine de kullanılabilmektedir.

Türkçede eylemlerin birden çok tümleç alma özelliği vardır. Bu bakımdan Türkçe, diğer dillere göre farklılık göstermektedir.

Örnek : Babam, bu akşam trenle İzmir'e gidiyor.
Aysel, dün okulda Selma'ya kalemini verdi.
Ben dün Ali'den kitabı okumak için aldım.

Türkçede eylemin birden çok tümleç alması yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde zorluklara neden olmaktadır. Yabancı öğrenciler böyle tümceler oluştururken kendi anadillerinin etkisinde kalarak olumsuz aktarım yanlışları (Interferenz) yapmaktadırlar. Yukarıda örnek olarak verilen tümcelerin İngilizce karşılıkları şu şekildedir:

---

23) A. Mete Tuncoku, Hayasi Tooru, Ali Kaş (1989: 111)

My father is going to İzmir tonight by train.
Aysel gave her pencil to Selma yesterday at the school.
Yesterday I borrowed the book from Ali to read.

Bu tümceler anadili İngilizce olan öğrenciler tarafından şu şekilde Türkçeleştiriyor.

Örnek : Benim babam İzmir'e gidiyor trenle bu akşam.
Aysel onun kalem verdi Selma'ya dün okulda.
Dün ben ödünç aldım kitabı Ali'den okumak için.

Yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı gibi yabancı öğrenciler birden çok tümleçli tümcelerle karşılaştıklarında, hem sözdizimi açısından hem de ad durumu eklerinin kullanımı açısından yanlışlıklar yapmaktadırlar. Türkçede, ad durumu eklerinin eylemle yakın ilişkisi olması, sözdizimi açısından da önemlilik taşımaktadır. Eylemlerin kendisinden önceki tümleçlerle bağlantısını ad durum ekleri kurmaktadır. Bu nedenle, Türkçe tümcelerde ad durumunun kullanımı çok önemlidir.

Öğrencilerimizin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz ad durum ekleri yanlışlarını, türlerine göre de sınıflamaya çalıştık. Aşağıdaki çizelgelerde her bir ad durum eki içinde yer alan yanlış türleri ve sayısal değerleri gösterilmiştir.

Çizelge 1 BELİRTME DURUM EKİ

KURLAR	Eksik Kullanım	Fazla Kullanım	Yerine Yönelme Durum Eki Kul.	Yerine Kalma Durum Eki Kul.	Yerine Tamlayan Durum Eki Kul.
Temel T I	24	3	2	-	1
Temel T II	11	5	1	1	-
Orta T I	13	-	1	-	-
Orta T II	5	5	2	-	-
Yüksek T I	15	3	3	-	1
Yüksek T II	13	6	9	-	1
Toplam	81	22	18	1	3

Çizelge 2 TAMLAYAN DURUM EKİ

KURLAR	Eksik Kullanım	Fazla Kullanım	Yerine Yönelme Durum Eki Kullanımı
Temel T I	9	1	-
Temel T II	1	-	-
Orta T I	5	-	-
Orta T II	2	-	1
Yüksek T I	18	-	3
Yüksek T II	10	2	1
Toplam	45	3	5

Çizelge 3 YÖNELME DURUM EKİ

KURLAR	Eksik Kullanım	Yerine Kalma Durum Eki Kul.	Yerine Çıkma Durum Eki	Yerine Belirtme Durum Eki Kul.	Yerine Tamlayan Durum Eki Kul.
Temel T I	8	2	1	1	-
Temel T II	4	5	-	-	1
Orta T I	-	-	-	-	-
Orta T II	1	1	-	-	-
Yüksek T I	10	-	-	5	-
Yüksek T II	2	1	1	3	-
Toplam	25	9	2	9	1

Çizelge 4 KALMA DURUM EKİ

KURLAR	Eksik Kullanım	Yerine Yönelme Durum Eki Kul.	Yerine Çıkma Durum Eki	Yerine Belirtme Durum Eki Kul.	Yerine İyelik Durum Eki Kul.
Temel T I	10	12	3	1	1
Temel T II	3	3	1	-	-
Orta T I	-	-	-	-	-
Orta T II	1	-	-	-	-
Yüksek T I	5	1	-	-	-
Yüksek T II	-	1	-	-	-
Toplam	19	16	4	1	1

Çizelge 5 ÇIKMA DURUM EKİ

KURLAR	Eksik Kullanım	Yerine Kalma Durum Eki Kullanımı
Temel T I	1	-
Temel T II	-	-
Orta T I	-	-
Orta T II	-	-
Yüksek T I	-	1
Yüksek T II	1	-
Toplam	2	1

Çizelgelerdeki sayısal değerlerden de anlaşıldığı gibi yabancı öğrenciler Türkçedeki ad durum kullanımlarını öğrenirken en çok yanlışı bu durum eklerinin eksik kullanımında yapmaktadırlar. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu ad durum eklerini kullanmama eğilimi göstermekteler. Daha sonraki sırada ise öğrenilen ad durum eki yerinebaşka bir ad durum eki kullanma yer almaktadır (belirtme, çıkma, kalma, tamlayan yönelme durum ekini kullanma).

Gereksiz (fazla) ad durum eki kullanma;
Yönelme, kalma durum eki yerine, çıkma durum eki kullanma;
Belirtme, tamlayan, yönelme, çıkma durum eki yerine, kalma durum eki kullanma;
Yönelme, kalma durum eki yerine, belirtme durum eki kullanma;
Belirtme, yönelme durum eki yerine, tamlayan durum eki kullanma;
Kalma durum eki yerine, iyelik eki kullanma gibi yanlışlıklar yapmaktadırlar.[24]

Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilere (Japon, Çinli, Alman, Arap, İranlı, Finlandiyalı, İngiliz, Amerikan, Yunanlı) her bir ad durum eki için 15 sorudan oluşan testler ve tüm ad durum eklerini içeren karma bir test uygulandı. Bu testlerin tümce tümce analizleri yapıldı (bkz. s. 100-106). Temel Türkçe I seviyesinde uygulanan testlerdeki yanlışların genel dağılımı aşağıdaki gibidir :

1 - Belirtme durum eki	39
2 - Tamlayan durum eki	16
3 - Yönelme durum eki	35
4 - Kalma durum eki	15
5 - Çıkma durum eki	27
6 - Karma test	53

Yukarıdaki yanlış sayılarından da anlaşılacağı gibi öğrencilerimizin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlış sayıları ile (bkz. s. 89-91) testlerden elde ettiğimiz yanlış sayıları arasında çok büyük farklılıklar görülmemektedir. Testlerden elde ettiğimiz sonuçlara göre, en çok yanlış, belirtme durum ekindedir. Burada ise, belirtme durum ekini, kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlışlar kısmındaki gibi gibi tamlayan durum eki değil, yönelme durum eki, daha sonra ise çıkma durum eki, tamlayan durum eki ve kalma durum eki izlemektedir. II. bölümün ilk kısmında elde ettiğimiz yanlışlar, öğrencilerin sınav ortamında ve belirli bir sürede yazdıkları kompozisyon kağıtlarından tesbit edilmiştir. Öğrencilere uyguladığımız testler ise, sınav stresinden uzak bir şekilde, rahat bir ortamda gerçekleştirildi. Görüldü ki, öğrencilerimize verilen testlerin görülerek yapılması ile sınav ortamında yapılması yanlışlar açısından az da olsa farklılıklara yol açmaktadır. Yine burada da gördük ki, öğrencilerimiz ad durumu ekleri ile ilgili testleri cevaplarken kendi anadillerindeki kullanımların etkisinde kalmışlardır. Bir aylık bir Türkçe öğrenimi içerisinde uygulanan bu testlerdeki yanlış oranların normal olduğu kanısındayım.

Aşağıda yabancı öğrencilere uyguladığımız testlerin tümce tümce yanlış dağılımını gösteren çizelgelere yer verdik.

---

24) **İMER** (1990 : 99-103) "Dil ve Toplum" adlı kitabında yanlış ad durum kullanımlarını "eksik durum kullanımı, fazla durum kullanımı, durum son eklerinin birbiri yerine kullanımıbaşlıkları altında değerlendirmiştir.

KALMA DURUMU

TEST I

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	-	-
2	-	-
3	-	-
4	-	-
5	2	13.33
6	2	13.33
7	-	-
8	3	20.00
9	2	13.33
10	2	13.33
11	1	6.67
12	3	20.00
13	-	-
14	-	-
15	-	-

Toplam Hata : 15

YÖNELME DURUMU

TEST II

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	-	-
2	1	2.86
3	-	-
4	3	8.57
5	1	2.86
6	4	11.43
7	1	2.86
8	2	5.71
9	4	11.43
10	4	11.43
11	6	17.14
12	2	5.71
13	3	8.57
14	1	2.86
15	3	8.57

Toplam Hata : 35

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

BELİRTME DURUMU

TEST III

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	-	-
2	-	-
3	4	
4	-	-
5	2	5.26
6	1	2.63
7	2	5.26
8	1	2.63
9	2	5.26
10	6	15.79
11	5	13.16
12	6	15.79
13	4	10.53
14	-	-
15	4	10.53
16	1	2.63

Toplam Hata : 39

ÇIKMA DURUMU

TEST IV

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	-	-
2	1	3.70
3	-	-
4	3	11.11
5	1	3.70
6	2	7.41
7	4	14.81
8	-	-
9	2	7.41
10	2	7.41
11	3	11.11
12	2	7.41
13	3	11.11
14	1	3.70
15	3	11.11

Toplam Hata : 27

TAMLAYAN DURUMU

TEST V

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	-	-
2	1	6.25
3	1	6.25
4	1	6.25
5	1	6.25
6	2	12.50
7	1	6.25
8	1	6.25
9	1	6.25
10	-	-
11	-	-
12	3	18.75
13	2	12.50
14	1	6.25
15	1	6.25

Toplam Hata : 16

TEST VI

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
1	2	3.77
2	2	3.77
3	-	-
4	-	-
5	1	1.89
6	1	1.89
7	-	-
8	1	1.89
9	-	-
10	2	3.77
11	2	3.77
12	3	5.66
13	3	5.66
14	2	3.77
15	1	1.89
16	-	-
17	1	1.89
18	1	1.89
19	1	1.89
20	1	1.89
21	4	7.55
22	3	5.66

TEST VI

Tümce No.	Hata yapan öğrenci sayısı	Hata yüzdesi
23	2	3.77
24	1	1.89
25	1	1.89
26	1	1.89
27	1	1.89
28	-	-
29	-	-
30	2	3.77
31	-	-
32	1	1.89
33	2	3.77
34	2	3.77
35	-	-
36	2	3.77
37	1	1.89
38	2	3.77
39	2	3.77
40	2	3.77
41	-	-

Toplam Hata Sayısı : 53

III. BÖLÜM

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÇEKİM AÇISINDAN SIK RASTLANAN YANLIŞLAR VE NEDENLERİ

3.1. EYLEM ÇEKİMİ

Eylem çekimine geçmeden önce "eylem" kavramıyla ilgili tanımlara değinmek istiyorum.

Gencan, (1971:229) Eylemin tanımını şu şekilde yapmıştır: "Eylem varlıkların yaptıkları işleri, devimleri, kılışları ya da onlarla ilgili oluşları, yargıları zamana ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüktür".

Aksan, (1979:100) "Eylemlerin bir devinme, bir oluş, bir kılınış ya da bir durum gösteren sözcükler" olduğunu söyler.

Adalı, (1978:35) Eylem kavramını "sözlüksel bağımlı biçimbirimler" başlığı altında ele alıp incelemiştir. Eylemi "varlıklarını ancak belli işletim ardılları aracılığıyla ortaya koyabilen bağımlı öncüller" olarak tanımlar.

Bir oluş, bir durum, bir oluş ve bir devinme gösteren bu sözcüklerin, zaman, kip, şahıs, sayı, soru, olumlu ve olumsuz açıdan eylemin anlamını kesinleştirmesine eylem çekimi diyoruz [25].

Eylem çekimi, yapı bakımından üç sınıfta toplanan yalınlayan diller, bağlantılı diller ve bükümlü dillerde ayrı ayrı gerçekleşmektedir.

Yalınlayan dillerde biçim değişmesine yol açmadan eylem çekimi gerçekleşiyor. Örneğin **yalınlayan diller**in tipik özelliklerini taşıyan **Çince**de eylem kökü hiç değişmeden kalıyor. Ancak tümce içinde kendisinden önce ya da **sonra getirilen** başka sözcüklerin yardımıyla belli zamanı anlatabiliyor [26].

/ wo	şiye /	
'ben'	'yazmak'	
/wo	bu (olumsuzluk bildiriyor)	şiye / (yazmıyorum anlamında)
/ wo	şiye	lı / (geçmiş zaman gösteriyor)

25) Lübimov (1967 : 64-65) Eylem çekimini "Fiillerin kip zaman ve şahıslara göre türlü şekillere girmesidir" diye tanımlamaktadır.
26) AKSAN, (1979:100)

Bağlantılı dillerin genel yapısı gereğince hiç değişmeyen bir köke değişik görevleri olan biçimbirimler eklenir. Türkçe, bu dillerin tipik örneği olarak kabul edilmektedir. Türkçede eylem çekimi değişmeyen köke, kip, zaman, kişi gibi son biçimbirimler eklenerek gerçekleşir. Bu olay gerçekleşirken eylem kökünde hiçbir değişiklik olmaz.

Örnek: koş-uyor-um
koş-uyor-sun
koş-uyor
koş-uyor-uz
koş-uyor-sunuz
koş-uyor-lar

koş-acağım
koş-tum
koş-malı-y-ım
koş-muş-um
koş-ar-ım

Diğer bir dil grubu olan "bükümlü diller"de ise durum farklıdır. Bükümlü dillerde çekim olayı gerçekleşirken eylem kökünde değişme oluyor[27].

Örnek:

Almanca (içmek)	**İngilizce** (içmek)	**Fransızca** (içmek)
trinken	drink	J'ai bu
trank	drank	Je bois
getrunken	drunk	Je boirai

Bükümlü dillerin karakteristik özelliklerini taşıyan Arapçada eylem çekimi sırasında cinsiyet de belirtiliyor.

Örnek :
/ kataba / eylemi (yazmak) kadın ve erkek için ayrı ayrı belirtiliyor.
/yaktubu/ erkek için
/taktubu/ kadın için "*yazıyor*" demektir.

Eylemle ilgili dilbilgisel türleri zaman, kip, görünüş ve kılınış, çatı olarak kısaca tanımlayacak olursak;

27) Aksan (1979: 101), eylem çekimlerini diğer dillerden örneklerle karşılaştırarak vermiştir.

Zaman (Lat. tempus) Eylemin anlattığı işin zaman açısından kesinleştirilmesidir. Temel zaman türleri için 4 zaman belirleniyor.

1. Şimdiki zaman (praesens)
2. Geniş zaman (aorist)
3. Gelecek zaman (futurum)
4. Geçmiş zaman (perfectum)

Bazı dilciler 2 temel zaman kavramı kabul ediyorlar.
1. Geçmiş (praeteritum) 2. Geçmemiş (praesens)

Dilden dile zaman türlerinin sayısı değişebiliyor. Diller anlatım, düşünme bakımından ayrıldıkları gibi, zaman yönünden de ayrılıyorlar. Bu olay her dilin dünya görüşünün farklı oluşuna, anlatım yolunun değişik oluşuna dayanmaktadır.

Kişi, Eylemde işi, oluşu, kılışı, devinimi, yani eylemi yapan varlığa denir. Eylemler kişileri bakımından üç çeşittir.[28]

Birinci kişi: işi yapanın anlattığı eylem.
Örnek: anlatacağım, getirdim.....
İkinci kişi: Kendisine söylenen kişi.
Örnek: getirdin, okuyacaksın.....
Üçüncü kişi: İşi konuşan ya da dinleyen dışındaki üçüncü kişi.
Örnek: yazdı, okuyacak.....

Sayı (Lat, numerus), kavramı adlarda olduğu eylemlerde de vardır. Tekil ve çoğul olarak ikiye ayrılır.
Ali geldi (tekil)
Öğrenciler gittiler (çoğul)

Kip (Lat. modus)
Eylemin zaman ve kişi kavramı veren biçimine **kip** denilmektedir. Kip eylemin ne gibi bir ruh durumu ile ilgili olduğunu belirtir.[29] Kipler, ortaya çıkan ya da çıkacak olan bir eylemi belirten **bildirme kipleri** ya da tasarlanan bir eylemi gösteren isteme kipleri olarak iki öbekte toplanır.[30]

---

28) **Aksan** (1979: 103) Eylemde kişileri "Eylemle dile getirilen işin konuşanın ağzından anlatılan biçimi 1. kişi (çağırdım...) 2. kişi (geziyorsun.....) dinleyen kişi, 3. tekil kişi ise konuşan dinleyen dışındaki kişi ya da nesne" olarak sınıflanmaktadır.
Gencan (1971: 231) Tekil için "Öznesi tekil olan ya da çoğul eki almamış bulunan eylem", çoğul için de "Takılarla çoğulluk anlamı katılan eylemler" şeklinde tanımlama yapmıştır.

29) A. **Dilâçar** (Gramer, 1971: 106-109) kipi "fiilin gösterdiği sürecin hangi psikolojik koşullar altında meydana geldiğini ya da gelmek istendiğini bildiren ruh durumunu, kişisel duyguları ya da niyeti, isteği bildiren bir gramatikal ulam" olarak tanımlamaktadır.

30) **Kocaman** (1980-81) "Bildirme kipi, dilek-koşul, gereklilik kipi gibi ayrımların salt eylem öbeği çerçevesinde algılanmasının yeterli olmadığını" söylemektedir.

Aksan (1979:103) kipin tanımını şu şekilde yapmıştır "Eylemin bildirdiği devinimin, oluşun, kılınışın konuşan açısından ne tarzda ne yolda yansıtıldığını gösterir."

Gencan (1971: 282) "Eylemler zaman ve anlam özelliklerine göre türlü biçimlere girerler. Bu biçimlerin her birine **kip** denir. Türkçede dokuz eylem kipi vardır." demektedir.

ÇATI

Eylemin özne ve nesneyle ilişki açısından görev ve anlamca tamamlanmasını sağlayan biçimine çatı denir.[31] Eylem kök ve de gövdelerine belirli çatı eklerinin getirilmesiyle oluşur.

Türkçede eylemler çatıları açısından şu şekilde sınıflandırılırlar:
1. Etken eylem (activum)
2. Edilgen eylem (passivum)
3. Dönüşlü eylem (reflexivum)
4. İşleş eylem (reciprotus)
5. Ettirgen eylem (factitivum, causativum)

Dilbilgisi kitaplarında eylem çatıları genel olarak birbirine yakın anlatımlarla incelenmiştir.

Yabancıların Türkçeyi öğrenirken sık yaptıkları diğer bir yanlış grubunu da eylem çekimleri oluşturmaktadır. Türkçenin bağlantılı bir dil olması ve diğer dillerden farklı bir dünya görüşü olması bu yanlışların nedeni olabilir.

Türkçede değişmeyen bir köke değişik görevleri olan ekler getirilerek çekim olayı gerçekleşir. Türkçede sözdizimi ÖNY dizilişindedir. Bu dizilişe göre özne başta, nesne ortada ve yüklem sondadır.

Ahmet	eve	gitti.
Özne	Tüm.	Yük.

"gitmek" eyleminde de görüldüğü gibi eylem 3. tekil kişiyi ve geçmiş zamanı göstermektedir. Türkçede eylem köküne eklenen biçimbirimlerin (zaman, kişi, sayı) ünlü uyumlarına uyması gerekir.

---

31) **Ergin** (1984:436) "Fiil kök ve gövdeleri yapma veya olma ifade etmelerine göre geçişli, geçişsiz olmak üzere ayrılırlar. Bu ana bölümler içinde fiiller nesne faaliyetlerine göre de dönüşlü-dönüşsüz, aktif-pasif, mechul, ortaklaşmalı, faktitif" olmak üzere çatıları ayrılır.
Dilâçar (1971: 105) "fiilin çatısı, özne ile nesne ilişkisine bağlı bir ulamdır" diyerek şu sınıflamayı yapmıştır. "1. etken a) geçişli b) geçişsiz 2. edilgen 3. orta ya da etkin 4. özne dönüşlü 5. karşılıklı 6. işteşlik 7. kökteş 8. oldurumlu 9. ettirimli 10. iki dereceli ettirimli"

Örnek: "gitmek" eylemi
gid*eceğim* (gelecek zaman)
git*tim* (geçmiş zaman)
"okumak" eylemi
okuy*acağım* (gelecek zaman)
oku*dum* (geçmiş zaman)

Hint - Avrupa dillerinin ve Hami - Sami dil grubundan Arapçanın bükümlü bir dil oluşu Türkçe eylem çekiminin öğrenilmesinde güçlükler ortaya çıkarıyor.

Örnek :

"Ayşe camı kırdı" tümcesinde

camı kıran kişinin Ayşe olduğu ve kırmak eyleminde eylem çekiminin ona göre düzenlendiği görülüyor.

İngilizcede aynı tümce

"Ayşe broke the glass" şeklinde söyleniyor. "kırmak" eylemi geçmiş zamanda büküme uğrayarak "broke" şeklini alıyor.

Yukarıdaki tümcede görüldüğü gibi eylem çekiminin farklı oluşunun yanısıra, sözdiziminde de farklılıklar olduğu ortaya çıkıyor. Sözdizimindeki yanlışlıklar, dil öğrenen yabancıların olumsuz aktarımlarından meydana geliyor. Türkçe tümcede yüklemin sonda oluşu bu açıdan öğrenilme sırasında yanlışların olmasına neden oluyor.

"Ayşe camı kırdı." tümcesi
Ayşe kırdı camı (İngilizce tümcenin Türkçeye çevirisi)
Özne Yük. Nes.

Tezimizin bu bölümünde Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin yaptıkları eylem çekimi yanlışlarına kısaca değineceğiz. Eylem çekimi yanlışlarını daha önce "*ad durum ekleri*" yanlışları için faydalandığımız kompozisyon kağıtlarından elde ettik. Elde ettiğimiz yanlışları,

Temel Türkçe I
Temel Türkçe II
Orta Türkçe I
Orta Türkçe II
Yüksek Türkçe I
Yüksek Türkçe II seviyelerine göre sınıfladık.

Yapılan yanlışlar içinde eylemin çekimli biçiminin yanlış yazımı ve belli bir kişiye ait çekimin bir başka kişiye ait çekimi, olumsuzluk ekinin kullanılmaması, çatı eklerinin yanlış ve gereksiz kullanıldığını tesbit ettik.

3.2 EYLEM ÇEKİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN YANLIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI

Yabancıların Türkçeyi öğrenirken yaptıkları bir diğer yanlış türü içine eylem çekimleri girmektedir. Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz eylem çekimi yanlışlarının içinde, eylemin çekimli biçiminin yanlış yazımı, belli bir kişiye ait çekimin bir başka kişiye ait çekimi, sözcüklerin bilinmememesi ile ilgili leksikolojik yanlışlar ve çatı ile ilgili yanlışlar yer almaktadır. Aşağıda bu yanlışlarla ilgili örneklere değineceğiz.

3.2.1. EYLEMİN ÇEKİMLİ BİÇİMİNİN YANLIŞ YAZIMI:

Yapılan yanlışlar içinde en çok yanlış kümesini eylemin çekimli biçiminin yanlış yazılması almaktadır.

Örnek:

Temel Türkçe I

D.1 Bu akşam sinemaya **gideyeceğim.**
Bu akşam sinemaya gideceğim.

D.5 Ekmek ve reçel **iyiyorum.**
Ekmek ve reçel istiyorum.

D.7 Ama Ankara **sevimiyorum.**
Ama Ankara'yı sevmiyorum.

D.13 Bu staj **2 Eylül'dan** başlıyor ve bir ay sonra **bitiyor.**
Bu staj 2 Eylül'de başlıyor ve bir ay sonra bitiyor.

D.16 Benim annem eve **çalışyor.**
Benim annem evde çalışıyor.

D17 Şimdi Türkçe öğreniyorum, **Deneyorum.**
Şimdi Türkçe öğrenmeyi deniyorum.

D.17 Güneş **henüs parıldıdı.**
Güneş henüz parıldadı.

D.22 1987'de kardeşim evinde eşimi **tanadım.**
1987'de kardeşimin evinde eşimi tanıdım.

D.28 Evde **yimek yapırız.**
Evde yemek yaparız.

D.28 Ben de çay **eçeceğim.**
Ben de çay içeceğim.

D.29 Esen Hanım **sabahlan** saat yedide **uyunıyor.**
Esen Hanım sabahleyin saat yedide uyanıyor.

D.29 Ben de **arkan kalcağım.**
Ben de erken kalkayım.

D.30 Ben Somalidan **gelyorum** beş ay **once.**
Ben Somali'den beş ay önce geldim.

Temel Türkçe II

D.4 Trük müzik dinledik ve **televiyona seyredik.**
Türk müziği dinledik ve televizyon seyrettik.

D.11 Bana Türkçe öğretiyorlar ve benimle futbol **oynıyorlar.**
Bana Türkçe öğretiyorlar ve benimle futbol olnuyorlar.

D.11 Sizi çok **özliyorum.**
Sizi çok özlüyorum.

Orta Türkçe I

D.6 O zamanda Türkçe hiçbirşey **belmiyorum.**
O zamanda Türkçe hiçbir şey bilmiyorum.

D.7 Çünkü O.D.T.Ü.'de arkadaşımla **Engilizice konuşuyorumdum.**
Çünkü O.D.T.Ü.'de arkadaşımla İngilizce konuşuyordum.

D.8 Bir gün uçağa **binir,** gene iyice uçağı sürer.
Bir gün uçağa biner, gene güzelce uçağı sürer.

D.8 Bu yüzden şu insanlar **kendilerine** bazan **unutarlar.**
Bu yüzden şu insanlar kendilerini bazan unuturlar.

Yüksek Türkçe I

D.1 Neyse, arkadaşlarım **beni** söyler ki yavaş yavaş öğren, zamanla Türkçen **ilerlecek.**
Neyse, arkadaşlarım bana "yavaş yavaş öğren, zamanla Türkçen ilerleyecek" diye söylerler.

D.3 Köyde ne kira **verisin** ne de su parası.
Köyde ne kira verirsin ne de su parası.

Yüksek Türkçe II

D.8 Bir kaç insanlar, **mutlusuz** kalıyorlar, çabukça ümitsizliğe düşüyorlar.
Bazı insanlar mutsuz oluyorlar ve çabukça ümitsizliğe düşüyorlar.

D.22 Teknik insanların işlerini **kolayleştiriyor.**
Teknik insanların işlerini kolaylaştırıyor.

D.22 Bazı insanlar evlenmekten **korkıyorlar.**
Bazı insanlar evlenmekten korkuyorlar.

D.22 Geçen yüzyıl insan bir küçük hastalıktan ölüyordu. Ama şimdi kanserden de **ölmiyor.**
Geçen yüzyıllarda insanlar küçük bir hastalıktan ölüyorlardı. Ama şimdi kanserden bile ölmüyorlar.

3.2.2 BELLİ BİR KİŞİYE AİT ÇEKİMİN BAŞKA BİR KİŞİYE AİT ÇEKİMİ

Bu bölümde yabancı uyruklu öğrencilerin tümcedeki özne ile eylem arasındaki uyumsuzluklarına kısaca değineceğiz.

Örnek:

Temel Türkçe I

D14. Bir iş arkadaşı beni **karşıladım.**
Bir iş arkadaşım beni karşıladı.

D.16 Benim babam ve Anne arkadaşim ve kardeşim Zaire'de **oturuyorsunuz.**
Benim babam, annem, arkadaşım ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

D.18 **Ben** orta okulda, lisede basbol kulübünde **sporcuydu.**
Ben ortaokulda, lisede beyzbol kulübünde sporcuydum.

D.19 Benim Hanım **Poline** Ankara'da **oturuyorum.**
Benim eşim Poline Ankara'da oturuyor.

Orta Türkçe I

D.6 **Ben** okumak okulda bittince dişerde gitmek istedi.
Ben okulu bitirince dışarıya gitmek istedim.

3.2.3. LEKSİKOLOJİK YANLIŞLAR

Temel Türkçe I

D.7 Kahvaltı yiyorum, diş **firçliyorum.**
Kahvaltı yapıyorum, dişlerimi fırçalıyorum.

D.28 Radyo **dinlıyouruz** veya Telefezyon **siyriydruz.**
Radyo dinliyoruz veya televizyon izliyoruz.

D.28 Saat yarımda dersimiz **basılıyor.**
Dersimiz saat yarımda başlıyor.

D.29 Saat onikide **uyuryorum** ve tatlı rüyalar **gönyorum.**
Ben saat onikide uyuyorum ve tatlı rüyalar görüyorum.

D.29 Esan Hanım her sabah **elerini üzünü yukiyor.**
Esen Hanım her sabah ellerini, yüzünü yıkıyor.

D.29 Akşam yemeği **yeyirum.**
Akşam yemeği yiyorum.

D.28 Elimi yüzümü **yikiyorum** dişlerimi **ferşiyorum**.
Elimi yüzümü yıkıyorum, dişlerimi fırçalıyorum.

D.28 O zaman bir **Arkadeş bekliyorum** ve **birabir kızılay'ı dideyoruz** ve yavaş yavaş yürüyoruz.
O zaman bir arkadaşımı bekliyorum ve beraber Kızılay'a gidiyoruz ve yavaş yavaş yürüyoruz.

D.30 Arkadaşlar **konoşyorum her dakik her saat.**
Her dakika ve her saat arkadaşlarla konuşuyorum.

Çünkü benim **işima** Ben futbolcuları **syçmeyorum.**
Çünkü bu benim işim. Ben futbolcuları sevmiyorum.

Temel Türkçe II

D.11 Pazar günü bazan parkta babam ve annam'le gezmeği **geziyoruz.**
Pazar günü bazan babam ve annemle parka gezmeye gidiyoruz.

Orta Türkçe I

D.7 Türkçe **öğrniyorum.**
Türkçe öğreniyorum.

D.8 Ben bu insanları güneşe **bezetiyorum.**
Ben bu insanları güneşe benzetiyorum.

Orta Türkçe II

D.2 Ben filmler **seryretmeyi** çok severim.
Ben film seyretmeyi çok severim.
D.3 Yapabileceğimi şeylar hakkında hep **dunüşyordum.**
Yapabileceğim şeyler hakkında düşünüyordum.

D.9 Orada hep beraber tiyatro **yapışıyorlar.**
Orada hep beraber tiyatro yapıyorlar.

D.9 Benim başım içinde başka insan **yaşladı.**
Benim (başımın içinde) içimde başka bir insan yaşıyordu.

Yüksek II

D.22 Dille her ülkelerin kültürünü, sünnetlerini **tanışabiliriz.**
Dille her ülkenin kültürünü ve adetlerini tanıyabiliriz (öğrenebiliriz).

3.2.4. ÇATI BİÇİMBİRİMLERİYLE İLGİLİ YANLIŞLAR

Bu kısımda yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçede var olan çatı eklerini iyi öğrenememelerinden doğan yanlış çatı kullanımlarına değineceğiz.

Temel Türkçe I

D19 Ben işime 14.00'te başlıyorum ve 18.00'e **bittiriyorum.**
Ben işime saat 14'te başlıyorum ve 18.'de bitiriyorum.

Temel Türkçe II

D4 Ders saat 9'da başladı ve 14-e **bitirdi.**
Ders saat 9'da başladı ve 14'te bitti.

Yüksek Türkçe I

D9 Mis gibi bir koku ciğerlerim **dolduruyor.**
Mis gibi bir koku ciğerlerime doluyor.

Yüksek Türkçe II

D22 Onların üzerinde hayatınızı kolay **geçtirebiliriz.**
Onların üzerinde hayatınızı kolayca geçirebilirsiniz.

D22 Ama kötü adamlar, insanları öldürmek için Atomik ve Azotik Bombalar **yapıldılar.**
Ama kötü adamlar, insanları öldürmek icin atomik ve azotik bombalar yaptılar.

D22 Gittikçe daha sevimli **bulunuyorum.**
Gittikçe daha sevimli buluyorum.

D.22 Teknikle hayatınızı her bakımdan **geliştirdi.**
Teknikle hayatımız her bakımdan gelişti.

.
.
.
.

Yukarıda ana başlıklar altında açıklanan yanlışlardan başka, yabancı öğrencilerin kendi dillerinin fonetik yapılarının etkisinde kalarak yaptıkları yanlışlar da bulunmakta-

dır. Türkçede ötümsüz bir ünsüzle biten bir sözcük ünlü ile başlayan bir ek aldığında son ses ötümlüleşir. Bu olay yabancıların Türkçeyi öğrenirken fazla zorlanmadıkları bir olay olmakla birlikte, bu konuda da, az da olsa yanlışlar yapılmaktadır.

Örnek:

Sabah ben kalkacakım ve yemek **yiyecekim.**
Sabah (ben) kalkacağım ve yemek yiyeceğim.

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez. Araya koruyucu ünsüz IyI girer.

D29 Kavgayı bırakın çaylar **soğuacak.**
Kavgayı bırakın çaylar soğuyacak.

D13 Çünkü staj her gün saat 9'da **başlaacak.**
Çünkü staj her gün saat 9'da başlayacak.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi yabancı öğrencilerin Türkçe öğreniminde IyI koruyucu ünsüzünün bilinmemesi ile ilgili yanlışlara az da olsa rastlanmaktadır.

Türkçe bir tümcede yer alan "hiç" kavramı tümceye olumsuzluk anlamı verir. Yabancı öğrencilerin tümcelerinde bu konu ile ilgili yanlışlara da rastlanmaktadır.

Örnek:
Ailemden **hiç** bir mektup **geldi.**
Ailemden hiç bir mektup gelmedi.

3.3. DEĞERLENDİRME

Yabancı uyruklu öğrenciler Türkçeyi öğrenirken eylem çekimlerinde yanlışlıklar yapmaktadırlar. Bu yanlışlıkların nedeni Türkçenin kendi dillerine göre farklı bir yapıya sahip olmasından ileri gelmektedir. Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin kompozisyon kağıtlarında tesbit ettiğimiz eylem çekimi yanlışlarının seviyelere göre dağılımı şu şekildedir (Denek olarak 108 öğrenci kullanılmıştır) :

Kurlar	Yanlış sayısı	Yanlış yüzdesi
Temel Türkçe I	40	52.63
Temel Türkçe II	6	7.89
Orta Türkçe I	9	11.84
Orta Türkçe II	4	5.26
Yüksek Türkçe I	5	6.58
Yüksek Türke II	12	15.79
Toplam yanlış	**66**	**100.00**

Yukarıdaki çizelgede de görüldüğü gibi en çok eylem çekimi yanlışı Temel Türkçe I düzeyinde (40) olmaktadır. Temel Türkçe I'den Yüksek Türkçeye doğru yanlış oranlarında önemli bir düşüş göze çarpmaktadır. Bunun nedeni de yabancı öğrencilerin eylem çekimini giderek daha iyi kavramalarıdır.

Türkçenin kaynak bakımından Altay dil grubuna mensup olması ve yapı bakımından **bağlantılı (İng. agglutinative) dillerin** tipik özelliklerini taşıması, farklı dil ailelerinden gelen öğrencilerin bu dili öğrenirken yanlışlar yapmalarına neden olmaktadır. Bilindiği gibi, Türkçe bir tümcede eylem, tümcenin sonunda yer alır. Eylemde zaman, kip, kişi, sayı yargılarınıbelirten morfemler bulunur. Bu morfemlerin belirli bir sıra ile birbirlerini takip etmesi gerekir.

Örnek: gez - dir - e - me - di - m

Eylem Kökü	Ettirgen eki	Yeterlilik eki	olumsuzluk eki	Zaman eki	kişi eki

Türkçeye anlatım açısından büyük kolaylıklar sağlayan bu türetim, yabancı öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri sırasında zorluklara neden olmaktadır.

Sinemaya gitmek istiyorum.
İngilizce: I want to go cinema.
Almanca: Ich möchte ins Kino gehen.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Hint-Avrupa dil grubundan olan İngilizce ve Almanca tümcelerin hem sözcük dizilişleri hem de eylemlerin durumları aynıdır. Yine her iki tümcenin başında kişi kavramını belirten adıl kullanımı zorunlu (I, Ich). Oysa Türkçe tümcede adıl kullanımı eylemde olmaktadır. (Ben sinemaya gitmek istiyorum kullanımı vardır. Fakat genelde eylemde kişi belirtildiği için "Ben" adılı kullanılmayabilir). Ayrıca şimdiki zamanı belirten -I (yor) eki eylem kökünden sonra gelmektedir.

Yabancı öğrenciler eylemin çekimli biçimini çoğunlukla yanlış yazmaktadırlar. Bu yanlış yazım, çoğunlukla şimdiki zamanın öğreniminde gerçekleşmektedir. Bunun sebebi de bu zamanın diğer zamanlara göre daha çok kurallarının olmasıdır.

Örnek : dene- eylemini şimdiki zamanda çekersek, 'deniyorum' şeklinde çekilecektir. Oysa yabancı öğrenci dene-yor-um şeklinde çekmektedir. Zamanların öğretiminde bu gibi konuların üzerinde ağırlıkla durulmalıdır. Eylemin son sesindeki (-a, -e) ünlünün değiştiği daha çok örneklerle açıklanmalıdır.

Eylem çekimlerinde yabancı uyruklu öğrencilerin yaptıkları diğer bir yanlış türü de, leksikolojik yanlışlardır. Öğrencinin sözcüğü bilmemesinden ya da sözcüğün anlamını bilmemesinden kaynaklanan bu yanlışlar, büyük ölçüde olmaktadır.

Türkçede değişmeyen eylem kökü üzerine değişik görevleri olan morfemlerin eklenmesi anlatım açısından ona büyük zenginlikler sağlamaktadır. Fakat bu durum, yabancıların Türkçe öğreniminde zorluklara neden olmaktadır. Bu nedenle yabancı öğrenciler özellikle çatı biçimbirimlerinin öğrenilmesi sırasında yanlışlıklar yapmaktadırlar.

Çocuğa arabamı yıkattım. Örneğinde, eylemde ettirgenlik belirten çatı eki, zaman eki ve kişi eki bulunmaktadır.

Aynı tümce İngilizcede;

"**I had** the boy to **wash** my car" şeklinde ifade edilmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin yaptıkları eylem çekimi yanlışlarının içinde belli bir kişiye ait çekimin başka bir kişiye ait çekimi de görülmektedir. Bu yanlışlıklar da özne

ile eylem arasındaki uyumsuzluklardan kaynaklanmaktadır.

İşte, Türkçede tüm bu özelliklerin (kişi, sayı, zaman, kip, çatı) aynı eylem kökü üzerinde bulunması, yabancı öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken bocalamalarına sebep olmaktadır. Bilindiği gibi dillerdeki benzerlikler öğrenmede kolaylığa, farklılıklar ise zorluklara neden olmaktadır.

IV. BÖLÜM

ÖTEKİ YANLIŞLARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

4.1. ÖTEKİ YANLIŞLARLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Bu bölümde, tezimizin ana konusu olan ad durumu ve çekim yanlışlarının yanısıra A.Ü. TÖMER'de Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin diğer yanlışları üzerinde kısaca durmaya çalışacağız.

Bu yanlışları sırayla şu şekilde ele alacağız:

1. SENTAKTİK YANLIŞLAR
2. FONETİK YANLIŞLAR
3. LEKSİKOLOJİK YANLIŞLAR
4. YAZIM YANLIŞLARI

4.1.1. SENTAKTİK YANLIŞLAR

Sentaktik (sözdizimsel) yanlışlarını kendi aralarında;

a- Tümce örgüsü yanlışları
b- Nesne + yüklem uyumsuzluğu
c- Tümleç + yüklem uyumsuzluğu
d- Özne + yüklem uyumsuzluğu, başlıkları altında inceledik. Ancak bu bölümde Nesne + yüklem, tümleç + yüklem uyumsuzluklarının birer ikişer örneklerle gösterilmesinin sebebi daha önce bu konularla ilgili yanlışların belirtme, çıkma, yönelme, kalma durum eki yanlışları içinde gösterilmesidir.

A. TÜMCE ÖRGÜSÜ YANLIŞLARI

Bilindiği gibi Türkçe Özne + Nesne (tümleç) + Yüklem (Eylem) dilidir.

Ayşe vazoyu kırdı.

Özne Nesne Yüklem

Nesnenin, öznenin ve eylemin altı türlü dizilişi olanaklıdır. Bunlar ÖEN, ÖNE, EÖN, ENÖ, NÖE, ve NEO. Greenberg dünya dillerinde yalnız üçünün Özne + Eylem + Nesne, Özne + Nesne + Eylem ve Eylem + Özne + Nesne dizilişlerinin hakim olduğunu belirtmiştir. Böylece dünya dillerini düz tümcedeki temel sözcük dizilişine göre Özne + Nesne + Eylem (ÖNE), Özne + Eylem + Nesne (ÖEN) ve Eylem + Özne + Nesne (EÖN) dilleri olmak üzere üç gruba ayırarak bir dil tipolojisi ileri sürmüştür (Çağlar, 1978:56).

Türkçenin ÖNY dili olduğunu belirtmiştik. Türkçede her ne kadar ÖNY dizilişine sık rastlansa da altı diziliş Türkçe tümcelerde görülebilir. Gerçi ÖNY dizilişine uygun olmayan örnekler devrik tümce olarak adlandırılmış ve kimilerince bunlar Türkçe dil-bilgisineaykırı kullanım olarak nitelendirilmiştir. Ancak çok eski metinlere bakıldığında ÖNY dizilişine uygun olmayan örnekler çıkarılabilmektedir (Gencan, 1960:56). Ekler bakımından zengin olan bağlantılı (İng. agglutinative) dillerde sözcük dizilişi genellikle oynaktır. Özne, nesne, eylem (yüklem) gibi sözdizimi ögeleri, çeşitli durum ekleriyle belirlenir.

Ali Ayşe' yi gördü.
Ayşe' yi Ali gördü.
Ayşe' yi gördü Ali.
.
.
.
.

Oysa İngilizce, Almanca gibi dillerde durum böyle değildir. Türkçede sözdiziminin oynaklığı ile değişen anlam değişikliği, diğer dillerde, örneğin İngilizcede ancak birleşik tümce yapısıyla sağlanabilmektedir.

Yabancı öğrenciler, Türkçe bir tümce oluştururken kendi anadillerinin etkisinde kalarak anadillerindeki tümce örgüsünü Türkçe tümcelere aktarmaya çalışmaktadır.

Aşağıda bu konu ile ilgili yanlışlara değineceğiz.

* Onun için, ben çok seviyorum benim memleketim.
  Onun için ben benim memleketimi çok seviyorum.

* Ben cevap verdim. Ankara'ya gideceğim ve Türkçe daha iyi öğrenmek istiyorum.
  "Ben Ankara'ya gidip Türkçe'yi daha iyi öğrenmek istiyorum" diye cevap verdim.

* Türkün arkadaşım 2 insan var.
  2 Türk arkadaşım var.

* Ben hepsi iş arkadaşları ziyaret ettik.
  Ben iş arkadaşlarımın hepsini ziyaret ettim.

* Çünkü Zaire benim memleket.
  Çünkü Zaire benim memleketim.

* Sonra ben futbol kulübü "Ankara gücü" gidiyorum.
  Ben sonra Ankaragücü futbol kulübüne gidiyorum.

* Ankara'ya bir çok güzel şehirdir.
  Ankara çok güzel bir şehirdir.

* Ben küçük köye Fransada oturdum.
  Ben Fransa'da küçük bir köyde oturdum.

* "Burası ben çalışacağım için dört sene"dedim.
  "Ben dört sene için burada çalışacağım" dedim.

* İlk günümüzü Türkiye'de çok güzel geçti.
  Türkiye'de ilk günümüz çok güzel geçti.

* 2 hafta önce onumdan bir mektup bana geldi.
  2 hafta önce ondan bana bir mektup geldi.

* daha Türkiye çok seviyorum
  Türkiye'yi daha çok seviyorum.

* Çünkü her yer Türkiye'de görmedim.
  Çünkü Türkiye'de her yeri görmedim.

* meslek benim çok seviyorum.
  Benim mesleğimi çok seviyorum.

* Atatürk ne zaman, hangi ayın kaçta doğduğu belli değil.
  Atatürk'ün ne zaman, hangi ayın kaçında doğduğu belli değil.

* Onunla en güzel şehirler Türkiy'de gezdik.
  Onunla Türkiye'de en güzel şehirleri gezdik.

B - NESNE + YÜKLEM UYUMSUZLUĞU

Elde ettiğimiz verilerden yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğreniminde en çok bu konuda yanlışlar yaptıklarını gözlemledik. Bu konuya daha önce Belirtme durum eki yanlışlarında geniş olarak değinilmişti. Burada birkaç örnekle göstereceğiz.

* Bizim **evimiz** çok seviyoruz.
  Evimizi çok seviyoruz.

* Benim **mesleğim** çok seviyorum.
  Mesleğimi çok seviyorum.

* Yurtta **ödevim** yapıyorum.
  Yurtta ödevimi yapıyorum.

* Türkiye'de **Mevlana** beğendim.
  Türkiye'de Mevlana,'yı beğendim.

* Sadece **bu** istiyorum.
  Sadece bunu istiyorum.

C - TÜMLEÇ + YÜKLEM UYUMSUZLUĞU

Öğrencilerimizin komposizyon kağıtlarından elde ettiklerimiz yanlışlara göre tümleç + yüklem uyumsuzluğu ile ilgili yanlışların da oldukça fazla olduğunu gözlemledik. Yine bu konuya daha geniş olarak ad durumu yanlışları (yönelme, çıkma, kalma) içinde yer verildiği için burada kısaca değineceğiz.

* Yarın **Ankara müzesinde** gideceğim.
  Yarın Ankara müzesine gedeceğim.

* **Evim sokağı** çok araba yok
  Evimin sokağında çok araba yok.

* **Benim annem eve** çalışyor.
  Benim annem evde çalışıyor.

D - ÖZNE + YÜKLEM UYUMSUZLUĞU

* Bir iş **arkadaşı** beni **karşladım**.
  Bir iş arkadaşım beni karşıladı.

* **Benim** babam ve Anne Arkadaşim ve Kardeşim Zairede **oturuyorsunuz**.
  Benim babam, annem, arkadaşım ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

* Türkçe çok kolay ve güzel bir dil onun öğrenmesini çok seviyor.
  Türkçe çok kolay ve güzel bir dil, onu öğrenmeyi çok seviyorum.

* Birbirine problimleri çözer.
  Birbirlerinin problemlerini çözerler.

* Hepimiz bu kurallara uymak gerekir.
  Hepimizin bu kurallara uymamız gerekir.

* Ben Finlandiya'da bir arkadaşı var.
  Benim Finlandiya'da bir arkadaşım var.

4.1.2. FONETİK YANLIŞLARI

Fonetik yanlışları kısmında öğrencilerin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlışların büyük bir kısmını ünlü uyumu yanlışları oluşturmaktadır.

* Benim babam ve Anne **Arkadaşim** ve Kardeşim Zairede oturuyorsunuz.
  Benim babam, annem, arkadaşım ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

* Osaka, **Japonya' nun** ikinci şehridir.
  Osaka, Japonya'nın ikinci şehridir.

* TÖMER'de "Wimpy" var. ama ben burayı **gitmadım**.
  TÖMER'de "Wimpy" var ama ben oraya gitmedim.
  (TÖMER'in altında)

* Bu staj **2 Eylül'dan** başlıyor ve bir ay sonra bittiyor.
  Bu staj 2 Eylül'de başlıyor ve bir ay sonra bitiyor.

* Bu günleri ben çok **maçleri** seyrediyorum.
  Bu günlerde ben maçları çok seyrediyorum.

* Babam evimizi **aşçısidir**.
  Babam evimizin aşçısıdır.

* yapebileceğimi **şeylar** hakında hep dunüşyordum.
  Yapabileceğim şeyler hakkında hep düşünüyordum.

* Veya ben başkalar için bir şey **yaptığımde** mutlu oluyorum.
  Veya ben başkaları için bir şey yaptığımda mutlu oluyorum (oluyordum).

* Ve bu zararlar insanı hastalandırebilir.
  Bu zararlar insanı hastalandırabilir.

* Şu anda gelecekten ne istediğimi söyliyemem.
  Şu anda gelecekten ne istediğimi söyleyemem.

* inslarinin şehirler ve köylerdeki hayatları tam terstir.
  İnsanların şehir ve köydeki hayatları tam terstir.

/Y/sesinin bilinmemesi ile ilgili yanlışlar.

* Her şey rağmen ben şehirde **yaşamağı** tercih ediyorum.
  Her şeye rağmen ben şehirde yaşamayı tercih ediyorum.

* Ben tarihi yerlerde ziyaret **etmeği** çok seviyorum.
  Ben tarihi yerleri ziyaret etmeyi çok seviyorum.

4.1.3. YAZIM YANLIŞLARI

Yazım yanlışları kısmında;

a- Sözcüğün yazılışının bilinmemesi,
b- Tümce başlarının küçük harfle başlaması,
c- Ayrı yazılması gereken bağlaçların birleşik yazılması,
d- Birleşik yazılması gereken sözcüklerin ayrı yazılması,
e- Tümce içinde küçük harfle yazılması gereken sözcüklerin büyük harfle yazılması
f- Noktalama işeretlerinin kullanılmaması ile ilgili yanlışları tesbit ettik. Bunların üzerinde kısaca duracağız.

A. SÖZCÜKLERİN YAZILIŞLARININ BİLİNMEMESİ İLE İLGİLİ YANLIŞLAR

* O gün benim **kizim** çok özlüdum.
  O gün (benim) kızımı çok özledim.

* Binim ülkede ben en çok **Kara denizi** seviyorum.
  Benim ülkemde en çok Karadeniz'i seviyorum.

* Şimdi ben TÖMER'e öğreniyorum ve Futbol kulubü "Ankara gücü" **çalışyorum.**
  Şimdi ben TÖMER'de Türkçe öğreniyorum ve Ankaragücü futbol kulübünde çalışıyorum.

* ama **stanbul** hiç tanımadım.
  Ama İstanbul'u hiç bilmiyorum. (görmedim)

* İnsanların **problamlerine** çözmeye yardım ediyor.
  İnsanların problemlerini çözmeye yardım ediyorlar.

* Herkes kendi **problimi** açık söyler.
  Herkes kendi problemini açıkça söyler.

* Ben arkadaşlarım ve öğrentmenimiz çok **seyiyorum.**
  Ben arkadaşlarımı ve öğretmenimizi çok seviyorum.

B- TÜMCE BAŞLARININ BÜYÜK HARFLE BAŞLAMASI İLE İLGİLİ YANLIŞLAR

* **ama** stanbul hiç tanımadım.
  Ama İstanbul'u hiç bilmiyorum. (görmedim.)

* **bütün** insanlar Atatürk çok seviyorlar.
  Bütün insanlar Atatürk'ü çok seviyorlar.

* **lise** bittikten sonra Türkiye'ye geldim.
  Liseyi bitirdikten sonra Türkiye'ye geldim.

* **en** sonki seyrettiğim filmi bir hafta önceydi.
  En son seyrettiğim film bir hafta önceydi.

* **yapabileceğimi** şeylar hakkında hep dunüşyordum.
  Yapabileceğim şeyler hakkında hep düşünüyordum.

* **benim** memlektim çok köyler var.
  Benim memleketimde çok köy var.

* **ama** kesin insanın hayatına çok problem çekacak.
  Ama şu kesin ki insanın hayatında karşısına çok problem çıkacak.
  (Ama hayatta insanın başına çok problem çıkacağı kesindir.)

* TÖMER'de "Winpy" var. **ama** ben buraya gitmadim.
  TÖMER'de Wimpy var. Ama ben oraya gitmedim.

* **hem** okula hem eve Inglızc öğrettim.
  Hem okulda hem de evde İngilizce öğrettim.

* **her** boş zamanım tekrar Türkiye'ye gideceğim.
  Her boş zamanımda tekrar Türkiye'ye gideceğim.

* **bir** anne daha fazla kızı seviyor.
  Bir anne daha fazla (çok) kızını seviyor.
  (Anneler daha çok kızlarını severler.)

C- TÜMCE İÇİNDE KÜÇÜK HARFLE YAZILMASI GEREKEN SÖZCÜKLERİN BÜYÜK HARFLE YAZILMASI İLE İLGİLİ YANLIŞLAR

* Benim babam ve **Annem Arkadasim** ve **Kardasim** Zairede oturuyorsunuz.
  Benim babam, annem, arkadaşım, ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

* Şimdi ben TÖMER'e öğreniyorum ve **Futbol** kulubü "Ankara gücü" çalışyorum.
  Şimdi ben TÖMER'de Türkçe öğreniyorum ve Ankaragücü futbol kulübünde çalışıyorum.

* Benim **Annem** eve çalışyor.
  Benim annem evde çalışıyor.

D. AYRAÇ KULLANIMININ BİLİNMEMESİ

* Binim ülkede ben en çok **Kara Denizi** seviyorum.
  Benim ülkemde en çok Karadeniz'i seviyorum.

* Benim babam ve Annem, Arkadasim ve Kardasim **Zairede** oturuyorsunuz.
Benim babam, annem, arkadaşım ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

* Ben küçük köye **Fransada** oturdum.
Ben Fransa'da küçük bir köyde oturdum.

AYRI YAZILMASI GEREKEN [DE] BAĞLACININ BİTİŞİK YAZILMASI

* Onlar hepsi **Japoncada** söylüyorlar.
Onların hepsi Japonca da konuşuyorlar.

* **Kendiside** sırtı arabacıya ve yüzü buna cevrik ayaklarıma altına alıp uturdu.
Kendisi de sırtı arabacıya ve yüzü bana çevrili olarak ayaklarını altına alıp oturdu.

* Tabii karısı kocası **ikiside** iyi anlatlaşmak için çaba harcamalar gerekiyor.
Tabii karı ve kocanın ikisinin de iyi anlaşmaları için çaba harcamaları gerekiyor.

F. BİTİŞİK YAZILMASI GEREKEN SÖZCÜKLERİN AYRI YAZILMASI

* Binim ülkede ben en çok **Kara Denizi** seviyorum.
Benim ülkemde en çok Karadeniz'i seviyırum.

* Şimdi ben TÖMER'e öğreniyorum ve Futbol kulubü **"Ankara gücü"** çalışyorum.
Şimdi bu TÖMER'de Türkçe öğreniyorum ve Ankaragücü futbol kulübünde çalışıyorum.

G. NOKTA VE VİRGÜL KULLANIMININ BİLİNMEMESİ

* Çünkü bu benim işima **Ben** futbolcuları syçmeyorum.
Çünkü bu benim işim. Ben futbolcuları sevmiyorum.

* İlk günümüzü ben çok erken **kalktım yüzün ü** ellerini yıktım.
İlk gün ben çok erken kalktım, yüzümü, ellerimi yıkadım.

* Benim babam **ve** Annem Arkadasim **ve** Kardesim Zaire'de oturuyorsunuz.
Benim babam, annem, arkadaşım ve kardeşim Zaire'de oturuyorlar.

H. "VE" BAĞLACININ BİLİNMEMESİ.

* Tabii **karısı kocası** ikiside iyi anlatlaşmak için çaba harcamalar gerekiyor.
Tabii karı ve kocanın ikisinin de iyi anlaşmaları için çaba harcamaları gerekiyor.

4.1.4. LEKSİKOLOJİK YANLIŞLAR

* Her zaman yemek için **düşüyorum**.
  Her zaman yemeği düşünüyorum.

* Ama ben Türkçe çabuk **söylemek** istiyorum.
  Ama ben Türkçeyi çabuk konuşmak istiyorum.

* Ben tiyatro çok **istiyorum**.
  Ben tiyatroyu çok seviyorum.

* Ben TÖMER çok **istiyorum**.
  Ben TÖMER'i çok seviyorum.

* TÖMER'nin öğretmenler hepsi **yakşkan** , çok güzel ve çok nazik.
  TÖMER'in öğretmenlerinin hepsi yakışıklı, çok güzel ve çok nazik.

* Çünkü bu benim işima Ben futbolcuları **syçmeyorum**.
  Çünkü bu benim işim. Ben futbolcuları sevmiyorum.

* ama stanbul hiç tanımadım.
  Ama İstanbul'u hiç görmedim.

* Türkiye'de **yazı** yabancılar çok geliyor.
  Yazın Türkiye'ye yabancılar çok geliyor.
  (Yazın Türkiye'ye çok yabancı geliyor.)

* hem okula hem eve Inglızc öğrettim.
  Hem okulda hem evde İngilizce öğrettim.

* Benim başım içinde başka bir insan **yaşladı**.
  Benim başımın içinde başka bir insan yaşıyordu.

* Köye gitmek çok **beğeniyorum** .
  Köye gitmeyi çok seviyorum.
  (Köye gitmekten çok hoşlanıyorum.)

* Hem babası ve hem annesi aynı **ilginç** göstermek lazım.
  Hem babasının hem de annesinin aynı ilgiyi göstermesi lazım.

* Tabii karısı kocası ikiside iyi **anlatlaşmak** için çaba harcamalar gerekiyor.
Tabii karı ve kocanın ikisinin de iyi anlaşmaları için çaba harcamaları gerekiyor.

* Zeki **parlku** gözleri ile dikkatli dikkatli banı **süziyor**.
Zeki parlak gözleri ile dikkatli dikkatli beni süzüyor.

* Biz Empire otelinde **oturacağız**.
Biz Empire otelinde kalacağız.

* Orada altı ay **kalktım**.
Orada altı ay kaldım.

* Ben evde **yanliş oturuyor**.
Ben evde yalnız oturuyorum.

4.2. DEĞERLENDİRME

Tezimizin asıl konusunu teşkil eden ad durumu ve eylem çekimi yanlışlarının yanısıra, yabancı öğrencilerin öteki yanlışlarına da (sentaktik, yazımsal, fonetik, leksikolojik) kısaca değinmeye çalıştık. Bu yanlışların tesbitinde, daha önce ad durumu ve çekim yanlışlarından elde ettiğimiz fişlerden yararlandık. Yabancı öğrencilerin sentaktik açıdan yaptıkları yanlışların içine en çok tümce örgüsü yanlışları, nesne+yüklem uyumsuzluğu, tümleç+yüklem uyumsuzluğu, özne+yüklem uyumsuzlukları ile ilgili yanlışlar girmektedir. Bu yanlışların nedeni Türkçenin sözdiziminin Ö.N.Y dizilişinde olmasından ileri gelmektedir. Türkçede eylem, tümcenin temel öğesidir. Diğer öğeler eylemi niteleyen, bütünleyen öğelerdir. Türkçede eylem kendisinden önce gelen öğeleri yönetir, kendisine bağımlı kılar. Bu nedenle eylem ve özne, tümleç, nesne ilişkileri Türkçe sözdiziminde önemli bir yer tutmaktadır.

" *Kitabı masaya koydum*" tümcesinde, tümcedeki eyleme "neyi koydum?" sorusunu sorduğumuzda *kitabı koydum* yanıtını alırız. Yani nesne ile eylem arasında ilişki vardır. Nereye koydum? sorusuna yanıt olarak da *masaya* yanıtını alırız. Böylece de yüklem ile tümleç arasında uyum sözkonusudur.

Yabancı öğrenciler Türkçe bir tümce kurarken kendi dillerindeki sözdizimini esas alarak yanlışlar yapmaktadırlar.

Örnek :

* Onun için, ben çok seviyorum benim memleketim.
  Thats why I love my country.
(Onun için ben memleketimi çok seviyorum)

* İlk günümüzü Türkiye'de çok güzel geçti.
  Our first day in Turkey was very good.
(Türkiye'de ilk günümüz çok güzel geçti)

Fonetik yanlışlar kısmında ünlü uyumu yanlışları tesbit edildi. Türkçenin diğer dillere göre belirgin bir özelliği ünlü uyumlarıdır. Ünlülerin ön-art ünlüsü oluşları, düzlük-yuvarlaklık, darlık genişlik açısından uyumu hemen hemen başka dillerde bulunmayan bir özelliktir. Bu nedenle de yabancı öğrenciler bu konuda çok sık yanlışlar yapmaktadırlar.

Yazım yanlışları bölümünde sözcüklerin yazılışlarının bilinmemesi, tümce başlarının küçük harfle başlaması, ayrı yazılması gereken bağlaçların birleşik yazılması, birleşik yazılması gereken sözcüklerin ayrı yazılması, tümce içinde küçük harfle başlaması gereken sözcüklerin büyük harfle yazılması, noktalama işaretlerinin bilinmemesi ile il-

gili yanlışlar yer almaktadır. Yabancı öğrenciler en çok sözcüklerin yazılışlarının bilinmemesi ile ilgili yanlışlar yapmaktadırlar. Daha sonra ise tümce başlarındaki sözcükleri küçük harfle yazma eğilimi göstermektedirler. Tümce içinde küçük harfle yazılması gereken sözcükleri büyük harflerle yazmaları olumsuz aktarımdan (Interferenz) ileri gelmektedir. Bu konuda Alman öğrencilerin yanlış yaptıklarını gözlemledik.

Örnek : Benim Annem (annem).
Meine Mutter

Leksikolojik yanlışlar kısmında da sözcüğün bilinmemesi ile ilgili yanlışlar çoğunluktadır. Sözcüğün bilinmemesi ya da sözcüğün anlamının bilinmemesi yanlış kullanımlara yol açmaktadır. Bu konuda yapılan yanlışlar da yabancıların Türkçe öğreniminde önemli yer tutmaktadır.

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmamızda ulaştığımız sonuç, Türkçenin yabancılara öğretiminde daha bilinçli ve bilimsel bir yol izlenmesi gerektiğidir.

Tezimizin birinci bölümünde dil çalışmalarına, uygulamalı dilbilim ve yabancı dil öğretimine, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ve yeryüzündeki dillere yer verildi. Dil öğretiminde dilbilimin önemi vurgulandı. Yabancı dil öğretiminde en çok kullanılan bellibaşlı yöntemler açıklandı. Dil öğretiminde ideal bir yöntem henüz geliştirilememiştir. Bu konuda ülkemizde dilbilimcilere düşen çok ağır ve önemli görevler vardır.

Tezimizin ikinci bölümünde yabancı uyruklu öğrencilerin ad durumu kullanımlarında yaptıkları yanlışlar belirtildi. Bu bölümden elde ettiğimiz sonuca göre, yabancı uyruklu öğrenciler Türkçeyi öğrenirken en çok yanlışı, ad durum eklerinde yapmaktadırlar. Öğrencilerimizin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz ad durum yanlışlarının sayısal değerleri şu şekilde tesbit edildi :

Kurlar	T.T.I	T.T.II	O.T.I	O.T.II	Y.T.I	Y.T.II	Topl.
1. Belirtme D.Eki	30	17	14	12	21	29	123
2. Tamlama D.Eki	11	1	5	3	23	13	56
3. Yönelme D.Eki	11	10	-	2	15	7	45
4. Kalma D.Eki	27	7	-	1	6	1	42
5. Çıkma D.Eki	1	-	-	-	1	1	3

Elde ettiğimiz sonuçlara göre, ad durumu kullanımlarında en çok Temel düzeyde yanlış yapılmaktadır. En çok yanlış kullanılan ad durumu eki ise belirtme durum ekidir. Belirtme durum ekini tamlayan durum eki, yönelme durum eki, kalma durum eki, çıkma durum eki izlemektedir.

Belirtme durum eki ile ilgili yanlışların çok olması, bu ekin, yabancı öğrenciler tarafından en zor öğrenilen ad durum eki olmasından kaynaklanmaktadır. Elde ettiğimiz yanlış fişlerin en büyük bölümünü nesne + eylem uyumsuzluğu teşkil etmektedir. Bunun sebebi de Türkçede kullanılan belirtme durum ekinin diğer dillerde ya karşılığının bulunmaması ya da çok değişik bir şekilde kullanılmasıdır. Bu nedenle, ad durum eklerinin yabancı öğrenciler tarafından zor öğrenilmesi, bu eklerin öğretilmesine yeni bir yak-

laşımın getirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Belirtme durum eki yanlışının hem Temel Türkçede hem de Yüksek Türkçede hemen hemen aynı sayıda tesbit edilmesi, özellikle bu ekin öğretilmesi üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir. Yabancılara Türkçe öğreten kitaplarda da bu konuya öncelikle yer verilmeli, bol alıştırma türleri ile yanlışlar en aza indirgenmelidir.

Yukarıdaki çizelgeden de anlaşılacağı gibi, Türkçenin kendine özgü bir ad durum sisteminin olması ve dillerin yapılarının ve dil içi dünya görüşlerinin farklı olması ad durum eklerinin öğrenilmesinde güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Öğrenci, kendi dilindeki ad durumu özelliklerinin etkisinde kalmakta, çoğu zaman bir olumsuz aktarım (Alm. Interferenz) nedeniyle anadilindeki tümleç - yüklem ilişkisine, ad durumu eklerine koşut bir tümce kuruluşuna ya da tamlama oluşumuna yer vermektedir.

Örneğin anadili İngilizce olan bir öğrenci, Türkçe öğrenirken kendi dilinde değişik iki kavramla ifade edilen kavramların, Türkçede aynı kavramla ifade edildiğini gördüğünde öğrenme sırasında güçlük çekecektir.

İngilizce : I'll wait for you *until* five o'clock.
Saat beşe kadar seni bekleyeceğim.

İngilizce : I have to finish this book by five o'clock.
Bu kitabı saat beş*e kadar* bitirmem gerek.

Ad durum eklerinin öğrenilmesi sırasında da bu gibi güçlükler çıkmaktadır.
Örnek : Kitap çekmecede
İng. The book is in the drawer

Kitabı çekmeceye koy.
İng. Put the book in the drawer.

Tezimizde öğrencilerimizin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlışları türlerine göre de ayırdık. Öğrencilerimizin en çok hangi türde yanlış yaptıklarını saptadık. Aşağıdaki çizelgede ad durum ekleri ile ilgili yapılan yanlışların türlerine göre sayısal değerleri gösterilmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi yabancılar ad durum eklerinin kullanımda en çok eksik

Çizelge TÜRLERİNE GÖRE YANLIŞLARIN GENEL TOPLAMI

YANLIŞ TÜRÜ	BELİRTME DURUM EKİ	TAMLAYAN DURUM EKİ	YÖNELME DURUM EKİ	KALMA DURUM EKİ	ÇIKMA DURUM EKİ	TOPLAM
Eksik Kullanım	81	45	45	19	2	172
Fazla Kullanım	22	3	3	-	-	25
Yerine Yönelme Durum Eki Kul.	18	-	-	16	-	34
Yerine Çıkma Durum Eki	-	-	-	4	-	6
Yerine Kalma Durum Eki	1	5	5	-	1	16
Yerine Belirtme Durum Eki Kul.	-	-	-	1	-	10
Yerine Tamlayan Durum Eki Kul.	3	-	-	-	-	4
Yerine İyelik Eki Kullanımı	-	-	-	1	-	1

kullanım türünde yanlışlar yapmaktadır. Eksik kullanım, fazla kullanım, belirli bir ad durum eki yerine başka bir ad durum eki kullanma gibi yanlış türleri izlemektedir.

Tezimizin II.bölümündeayrıca TÖMER'de Türkçe öğrenen çeşitli milletlerden gelen yabancı uyruklu öğrencilere uygulanan (Temel Türkçe I düzeyinde) ad durumu yanlışları ile ilgili testlere yer verilmiştir. Öğrencilerimizin testlerinden elde ettiğimiz ad durumu yanlışlarının sayısal değerleri şu şekildedir :

1 - Belirtme durum eki 39
2 - Tamlayan durum eki 16
3 - Yönelme durum eki 35
4 - Kalma durum eki 15
5 - Çıkma durum eki 27

Öğrencilerimizin sınav ortamında yaptıkları ad durumu yanlışları ile (II. bölüm), testlerden elde ettiğimiz ad durumu yanlışları arasında çok büyük farklılıklar olmadığını tesbit ettik. Testleri temel düzeyde uygulamamızın nedeni ise TÖMER'de bu eklerin temel düzeyde öğretilmesindendir. Buradan şu sonuca vardık : Yabancı öğrenciler kendi-

lerine verilen testlerde de ad durumunu yanlış kullanma eğilimindedirler.

Tezimizin üçüncü bölümünde yabancı uyruklu öğrencilerin eylem çekimi yanlışları üzerinde durulmuştur. Türkçenin eklemeli bir dil oluşu, hiç değişmeyen bir köke çeşitli görevleri olan morfemlerin eklenmesi yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde güçlüklere yol açmaktadır. Bu bölümde TÖMER'de uygulanan kur sistemine göre elde ettiğimiz eylem çekimi yanlışlarının oranları şu şekilde tesbit edildi :

1 - Temel Türkçe I	40
2 - Temel Türkçe II	6
3 - Orta Türkçe I	9
4 - Orta Türkçe II	4
5 - Yüksek Türkçe II	5
6 - Yüksek Türkçe II	12
Toplam :	66

Eylem çekimi yanlışları genelde, sözcüğün çekimli biçiminin yanlış yazılması, sözcüğün bilinmemesi, çatı eklerinin yanlış bilinmesi, belli bir kişiye ait çekimin bir başka kişi için yapılmasından kaynaklanmaktadır. Yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, Türkçenin bağlantılı bir dil olmasından kaynaklanan özellikler yabancıların Türkçe öğreniminde güçlüklere neden olmaktadır. Türkçede eyleme eklenen zaman, çatı, sayı, kişi eklerinin birbirini izlemesi, gereken sırayı takip etmesi ve hepsinin tek bir sözcük üzerinde toplanması yabancılar için zorluklara neden olmaktadır.

Dördüncü bölümde ulaştığımız sonuç, yine öğrencilerimizin kompozisyon kağıtlarından elde ettiğimiz yanlışlara dayanılarak çıkarılmıştır. Bu bölümde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin sentaks, yazım, fonetik ve leksikoloji yanlışlarına yer verilmiştir. Türkçenin bir Özne + Nesne + Yüklem dili oluşu ve sözdiziminin oynaklığı yabancı öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yanlış yapmalarına neden olmaktadır. Özellikle Hint-Avrupa dil ailesine mensup ülkelerden gelen öğrenciler Türkçe tümcelerdeki ÖNY dizilişine kolay adapte olamamaktadır. Öğrencilerin bu konuda yaptıkları yanlışların Temel Türkçe düzeyinde fazla olduğu, Yüksek Türkçe düzeyinde ise nispeten azaldığı görülmüştür. Yine Türkçenin fonetik açıdan kendine has en önemli özelliği

ABSTRACT

We have observed that no study targeting actual practice has been carried out on errors the foreign students learning Turkish make. In TÖMER of A.Ü., to the teaching staff of which we belong, we have observed that foreign students make the most number of errors in case endings and conjugation. Therefore, we chose this subject as our thesis.

In our study, we spotted errors of case ending and conjugation in the composition papers of foreign students learning Turkish. We grouped these errors under such titles as Basic Turkish I-II, Intermediate Turkish I-II, Advanced Turkish I-II, parallel to the system in TÖMER. We analysed the papers of 108 subjects from various countries.

In the second section, we treated the errors of case ending the foreign students make. We found that the students make the most errors in accusative endings. Next come case endings of determinative, dative, locative, and ablative, respectively. We displayed the rate of errors of case endings in tables. We saw that in most cases the students tend to transfer the characteristics of case endings of their mother tongue into that of the language they are learning. We also presented findings of questionnaires given to Basic Turkish I level students about their case endings errors. We found out that there is not great diversion between the questionnaire results and the results we obtained previously. We displayed the questionnaire results in tables.

In the third section we presented the errors of conjugation. Here we observed that the students write the finite form of the verb wrong, make misuse of the person endings, and made wrong use of voice morphemes. Because Turkish is an agglutinating language, and because time, mode, person and numeral morphemes are added to an unchanging root, students whose native language has a different structure make mistakes. We also gave a brief listing of errors other than those of case endings and conjugation.

In the fourth section biriefly we talked about the other kind of errors.
We made some suggestions in the final part of our thesis:

1. Language teaching as a whole is a field of expertise.
2. It is essential that a sound education policy is followed in teaching Turkish to foreigners.
3. Errors should be analysed and presented in books written on teaching Turkish.
4. Without ignoring the place of linguistics in language teaching, linguists should be trained and a compact language teaching event be realized.

TEZİN ÖZETİ

Bugüne kadar yabancıların Türkçe öğreniminde yapılan yanlışlar konusunda doğrudan doğruya uygulamaya yönelik inceleme ve araştırmanın yapılmadığını görmekteyiz. Öğretim kadrosunda bulunduğumuz A.Ü. TÖMER'de, yabancıların Türkçe öğrenimleri sırasında en çok yanlışı, ad durum eklerinde ve eylem çekimlerinde yaptıklarını gözlemledik. Bu nedenle tezimi bu konu üzerinde seçtim.

Çalışmamızda, Türkçe öğrenen yabancıların kompozisyon kağıtlarında, ad durumu ve eylem çekimiyle ilgili yanlışları tesbit ettik. Yanlışları TÖMER'deki kur sistemine göre (Temel Türkçe I-II, Orta Türkçe I-II, Yüksek Türkçe I,II/ gruplara ayırdık. Araştırmamızda değişik milletlerden 108 deneğin kağıtlarını inceledik.

II. bölümde yabancı öğrencilerin, ad durumu ekleriyle ilgili yanlışlarına yer verdik. Öğrencilerin en çok yanlışı belirtme durum ekinde yaptıklarını tesbit ettik. Belirtme durum ekini sırasıyla, tamlayan, yönelme, kalma, çıkma durum ekleri izlemektedir. Ad durum ekleriyle ilgili yanlış oranlarını düzeylere göre çizelgelerde gösterdik. Gördük ki, öğrenciler çoğu zaman, anadillerinin etkisiyle kendi dillerindeki ad durumu özelliklerini, öğrendikleri dile aktarma eğilimi göstermektedirler.

Ayrıca bu bölümde Temel Türkçe I seviyesinde Türkçe öğrenen öğrencilere ad durum ekleriyle ilgili testler uyguladık. Test sonuçları ile daha önce elde ettiğimiz sonuçlar arasında büyük bir farkın olmadığını tesbit ettik. Testlerde elde ettiğimiz yanlış oranlarını çizelgelerde gösterdik.

III. bölümde eylem çekimleri ile ilgili yanlışlara yer verdik. Bu konuda öğrencilerin, eylemin çekimli biçimini yanlış yazdıklarını, belli bir kişiye ait çekimi başka kişiye göre çektiklerini ve çatı morfemlerini yanlış kullandıklarını tesbit ettik. Türkçenin bağlantılı bir dil olması, değişmeyen bir köke, zaman, kip, kişi, sayı morfemlerinin eklenmesi, farklı dil yapılarına sahip olan öğrencilerin yanlışlar yapmasına neden olmaktadır. Ad durumu ve eylem çekimleri yanlışlarının yanısıra diğer yanlışlara da kısaca yer verdik.

Tezimizin IV. bölümünde Öteki Yanlışlar ile İlgili yanlışlara yer verdik. Ancak esas konumuzu ad durum ekleri yanlışları ile eylem çekimi yanlışları teşkil ettiğinden diğer yanlışlar üzerinde kısaca durduk.

Tezimizin sonunda bazı önerilerde bulunduk:

1. Dil öğretimi başlı başına bir uzmanlık dalıdır.
2. Türkçenin yabancılara öğretilmesinde bilinçli bir dil öğretimi politikası izlenmelidir.
3. Yapılan yanlışlar dikkate alınarak Türkçenin öğretimiyle ilgili kitaplarda bu konulara ağırlık verilmelidir.
4. Dilbilimin dil öğretimindeki yeri gözardı edilmeden uzman dilbilimciler yetiştirilmeli ve sağlıklı bir dil öğretimi gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

ACARLAR, K. (1971). "*Çıkma durumunda (-den halinde) sözcüklerin tümcede türlü kullanışları*", Türk Dili XXIV/235.

ADALI, Oya (1978). *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, TDK yay., no: 459, Ankara.

AKSAN, Doğan (1979). *Her yönüyle Dil I,* (Ana Çizgileriyle Dilbilim) TDK yay., Ankara.

_____ (1980). *Her yönüyle Dil II,* (Ana Çizgileriyle Dilbilim) TDK yay., Ankara.

_____ (1982). *Dilbilim Seçkisi, Günümüz Dilbilimiyle İlgili Yazılardan Seçmeler,* TDK yay., Ankara.

ATABAY, Neşe-Sevgi Özel, Ayfer Cam (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi,* TDK yay.

BANGUOĞLU, Tahsin (1940). *Ana Hatları ile Türk Grameri,* İstanbul.

_____ (1974).*Türkçenin Grameri,* İstanbul.

BAŞKAN, Özcan (1967). *Lengüistik Metodu* Çağlayan Yayınevi, İstanbul.

_____ (1967). *"Dil-içi dünya görüşü, Lengüistik Metodu",* Çağlayan yay.

_____ (1969). *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, yay. no: 1475.

_____ (1975). *"Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri",* Türk Dili,

BAYRAKTAROĞLU, Sinan (1979). "Yabancı dil öğrenim güçlükleriyle ilgili araştırma yöntemleri", İzlenim, s: 3-15.

BAYRAV, Süheylâ (1969). *Yapısal Dilbilimi,* İ.Ü Edebiyat Fak. yayını.

CORDER, S.P. (1971). "Idiosyncracic Dialects and Error Analysis" International Review of Applied Linguistics, 9, s: 147-60.

_____ (1981). "the Significance of Learners' Errors", s: 19.

ÇAĞLAR, Güray (1978). *"Türkçe'de Sözcük Dizilişi ve Dil Tipolojisi",* Genel Dilbilim Dergisi II/1-2.

ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1983). *"Yabancı dil öğretimi üzerine bir kitap"*, Güneş, 12.10.1987.

_____ (1983). *"Yabancıların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Güçlükler ve Yaptıkları Yanlışlıklar"*, TDD sayı 379-280.

DEDE, Müşerref (1983). *"Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaştırmalı Dilbilim ve Yanlış Çözümlemesinin Yeri"*, TDD sayı 379-280.

DEMİRCAN, Ömer (1978). *"Yabancı dil öğretimi ve tam öğrenme"*, Eğitim ve Bilim III/4.

_____ (1987). *"Türkiye'de Yabancı Dil Öğretmeni Yetiştirilmesi"*, Dilbilim VII, İ.Ü. Ed. Fak. yay.

_____ (1988). *"Öğretim dili ve yabancı dil olarak Türkçe"*, Dünyada Türkçe Eğitimi, Sayı 1.

_____ (1989). *"Türkçe İkilemenin Özüne Doğru"*, Dilbilim 9.

_____ (1990). *"Yabancı-Dil Öğretim Yöntemleri"*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi.

_____ (1991). *"Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi II"*, Dilbilim Araştırmaları 1991 (ed. A. Kocaman). Hitit Yay.

DEMİREL, Özcan (1987). *Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler, Teknikler,* USEM, Ankara.

DENY, Jean (1941). *Türk Dili Grameri* (Osmanlı lehçesi) (Çev. Au. Elöve).

DİLÂÇAR, A. (1971). *"Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi"*, TDAY Belleten.

EDİSKUN, Haydar (1963). *Yeni Türk Dilbilgisi,* İstanbul.

ENGİNARLAR, Hüsnü (1990). *"Türkçenin Biçimsel Özelliklerine Kısa Bir Bakış"*, Dilbilim Yazıları.

ERGENÇ, İclal (1983). "Yabancı Dil Öğretimi ve Olumsuz Aktarım", TDD., Dil Öğretimi Özel Sayısı, 195.

ERGİN, Muharrem (1984). *Türk Dil Bilgisi,* İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

ERSÖZ, Aydan (1991). *"Errors In Language Teaching"*. Dil Öğretimi Dergisi 2, s: 20-31.

GENCAN, Tahir Nejat (1971). *Dilbilgisi,* TDK yay., İstanbul.

GÖKŞEN, Enver Naci (1974). *"Çıkma durumu (-den) ve kapsamı",* Türk Dili XXX 279.

HATİBOĞLU, Vecihe (1978). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü,* Ankara.

_____ (1982a). *Türkçenin Ekleri,* TDK. yay. Ankara.

_____ (1982b). *Türkçenin Sözdizimi,* Ankara.

İMER, Kamile (1976). *Türkiye Türkçesinde Kökler,* TDK Yay.

_____ (1990). Dil ve Toplum, Gürdoğan Yayınları, Ankara.

KIRAN, Zeynel (1979). *"Türkçede yan tümcelerin sonsuz sayıda tekrar edilme özelliği"* GDD I-II/3-4.

KNOBLOCH, Johann (1961). Sprachwissenschaftliches Wörterbuch, 1.-8. fasiküller, (1. cilt: s. 67-75) Heidelberg.

KOCAMAN, Ahmet (1976). *"A Contrastive Study of Tenses in English and Turkish",* H.Ü. Basılmamış Doktora Tezi.

_____ (1978a). *"Yabancı dil öğretim yöntemleri: Genel bir değerlendirme",* GDD I/2.

_____ (1978b). *"Uygulamalı dilbilim üzerine : Kuramsal bir yaklaşım denemesi",* GDD I/1.

_____ (1980). *"Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler"* TDAY Belleten 1980-81, s: 81-85.

_____ (1983). *"Yabancı dil öğretiminde yeni yönelimler",* Türk Dili D. 379-380.

KONONOV, A. N. (1956). *Grammatika Souremennoga turetskoga Literaturnogo yazıka, Moskva* (Türk Dil Kurumundaki çevirisinden yararlanılmıştır).

KORKMAZ, Zeynep (1960). *"Türk dilinde (-ça) eki ve bu ek ile yapılan isim teşkilleri üzerine bir deneme",* A.Ü. DTCF Dergisi XVII, Nr. 3-4.

KUTLUK, İbrahim-Sevgi Özel, Neşe Atabay (1976). *Sözcük Türleri I. Bölüm* (Yön. ve Yay. Haz. D. Aksan), TDK.

LEES, Robert B. (1962). *"A comparative analysis for the Turkish personal morpheme",*

N. Poppe (Ed.), American Studies in Altaic Linguistics.

LEWIS, H. Gray (1939). *Foundations of Language*, New York.

LEWIS, Geoffrag L. (1967). *Turkish Grammar,* Oxford University Press.

LUBİMOV, Konstantin (1959). *"Türkçede kaç isim hali var"*, Türk Dili VIII/98.

_____ (1960). *"Çekim teriminin anlamı nedir?"* TD IX/103.

MACKEY, W.F. (1983). *"Uygulamalı dilbilim"*, XX. Yüzyıl Dilbilimi, (Çev. A. Kocaman), TDK.

MARDİN, Yusuf (1952). *"Yabancı dil öğretiminde metod"*, Eğitim Dergisi II/2.

ÖZDEMİR, Emin (1967). *"Türkçede fiillerin çekimlenişine toplu bir bakış"*, TDAY Belleten.

ÖZEL, Sevgi (1980). *"Dilbilim ve Türkiye Türkçesi"*, Türk Dili 345.

ÖZSOY, A. Sumru-Erguvanlı/Taylan, Eser (1989). *"Bilirtililik Kavramı ve Yabancı Dil Olarak Türkçe"*.

SAUSSURE, Ferdinand de (1915). *Genel Dilbilim Dersleri I, II,* (Çev. B. Vardar), TDK, 1976.

SELİNKER, Larry (1972). *"Interlanguage"* IRAL 10: 213-31 Also in Richards (1974 : 31-54).

_____ (1974). *"Interlanguage"* J.C. Richards (yay.) Error Analysis Prespectives on Second Language Acquisition Longman, Londra: 31-54.

_____ , Swain, M. and Dumas, G. (1975). *"The inter language hypothesis extended Learning 25: 139-52.*

SENEMOĞLU, O. (1987). *"Yabancı Dil Öğretiminde Çıkmazlar"*, Dilbilim VII, İ.Ü. Ed. Fak. yay.

_____ (1990). *"Dilbilim Kuramları ve Yabancı Dil Öğretimi"* , Dilbilim IX, İstanbul Edebiyat Fakültesi yay.

SEZER, Ayhan (1990). *"Türkçe Öğretiminde Dilbilimin Yeri"*, Dilbilim Yazıları 1990.

SEZER, Engin (1978). *"Eylemlerin çoğul öznelere uyumu"*, GDD I/1.

SÖZER, Emel (1979). *"Türkçe ve Almanca'da Kip-Zaman"*, Bağlam Dergisi.

TUNCOKU, A.M., Tooru, H., Kaş, A. (1980). *Türkçe Konuşanlar için Japonca dilbilgisi,* Tokyo.

UNDERHILL, Robert (1976). *Turkish Grammar,* Cambridge Massachusets, The MIT Press.

TURA, Sabahat (1983). *"Dilbilimin Dil Öğretimindeki Yeri",* TDD Dil Öğretimi Özel Sayısı 379-380.

VARDAR, Berke (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri,* TDK.

EK

Yabancı Öğrencilerin Orjinal Kompozisyon Kağıtlarından Örnekler

TEMEL TÜRKÇE I

(13)

Hasan Ali Khan
29-8-91

Öğretmenim:-
Hüveyla Hanım
Sergül Hanım

Bu yaz tatilde neler yapacaksınız?

Merhaba! Benim adım Hasan Ali Khan. Ben Pakistan'dan geliyorum. Ben yirmi yasındayım. Ben tam bir yıl önce Türkiye'ye geldim. Ben şimdi O.D.T.Ü'de Mimarlık Fakultisinde öğrenciyim. Benim için ilkyıllı bitti ve Eylül'dan sonra ikinci yıllı başlıyor. İlkyıllından sonra Üniversitim'de üç aylık tatil oldu. Tatildan sadece bir ay var. Bu Eylül ayı.

Eylül'de Ben çok şeyler yapacağım. Mimarlık Fakultisi için bir özel staj var. Eylül'de O.D.T.Ü bu staj veriyor. Bu staj 2 Eylül'dan başlıyor ve bir ay sonra bitiyor. Ben bu staj alıyorum çünkü bizim için bu staj lazım. Başka şeyler da yapacağım.

Ben hemen Tömer'de Türkçe öğreniyorum. Bugün Temel 1 kurs bitiyor. Sonra, 2 Eylül'dan Temel 2 kurs başlıyor. Ben Türkçeye çok seviyorum. Herhalde Temel 2 kurs alacağım. Ama burda bir problem var. Staj yapmak için her gün 8 saat lazım, çünkü staj her gün ~~stac~~ saat 9'da başlacak ve saat 5'te bitecek. Çift, Tömer'de dersler yalnız Sabahlıya ve Öğledan sonra başlıyor. Temel 2 için akşamlarda sınıf yok. Belki Ben staj yapmacağım ve Türkçe dersler alacağım çünkü gelecek yıllında staj yapmak mumkin.

Başka bir şey yapmak var. Ben şimdi Ankara'da, Ümitköy'de arkadaşlarımla oturuyorum. Ümitköy çok hus ve güzel bir yer. Orda hava çok temizli ve evler çok iyi yaptı. Ama şehire gelmek için çok problem var çünkü otobüs her zaman şehire gelmek için 40 dakika alıyor. Bu çok kötü çünkü her gün şehir gitmek lazım. Çift, Ümitköy'dan O.D.T.Ü'ye servis yok. O zaman Ben

Masahori kubo
3302
Şebnem.
TEMEL TÜRKÇE I

Temel I

7

Ben şimdi TÖMER'de Türkçe öğreniyorum. TÖMER Ankara'nın Kızlayda var. TÖMER'de "Winpy" var. ama ben buraya gitmadım. Çünkü "Winpy" çok pahalı. TÖMER'nin öğretmenler hepsi yakışkan, çok güzel ve çok nazik. TÖMER'e çok ülkerden öğrançiler geldiler. Benim arkadaşımlar İrak'tan, Somali'den, kore'den, Almanya'dan, Çin'den, Japonya'dan, Türkiye'den geldiler. TÖMER'de Saat 9'dan ders başıyor. Her gün ben saa. 7'de kalkıyorum Sonra yüzüm ve elim yıkıyorum, kahvaltı yiyorum, diş fırçliyorum Saat 9'da ben yurttan TÖMER'e geliyorum. Ben TÖMER'i çok seviyorum. Çünkü çok arkadaşım var. TÖMER'de ders saat 4'de bitti. Sonra ben yurde gidiyorum.

Ben Türkiye'yi çok seviyorum. Ama, Ankara sevimiyorum Çunkü çok arabalar var, çok kalabalık. Ben Japonun yemek seviyorum, ama Türkiyenin yemek sevimiyorum. Sonra, her zaman yemek için düşüyorum. Türkiye çok güzel. Ben: Türkiye'de çok şehire gitmek istiyorum. Tatilde İzmir'e gitmek istiyorum. Ankara'da kış çok soğuk. Yaz gitmek istemiyorum.

Benim sınıfta 6arkadaşımlar var. Bir arkadaşım Irak'tan geldi. İki arkadaşımlar Somali'den geldi. İki arkadaşımlar Japonya'dan geldi. En son arkadaşım kore'den geldi. Bizim iki öğretmenimiz çok nazik. Onların adları Esra ve Şebnem. Ben onları çok seviyorum. Ama kore'nin arkadaşım çok yaramaz. Her zaman oynuyor. Japonya'nın arkadaşımlar ↓

Patricia
Whitford
3214
A. Altınel.
TEMEL TÜRKÇE II

8

1) Ben Avustralya'dan. Adelaide'de oturuyorum. Adelaide bir güzel şehirdir. Nüfusu bir milyondur. Adelaide'de büyük caddeler ve çok park var.

Ben ile kocam ve iki çocuğum şehirde oturuyorum. Hayatımız çok güzel. Benim kızım Sascha, balet ve lise öğrencisidir. 2) Benim oğlum Brad, Adelaide Üniversitesi gidiyor. O kimya mühendisi öğrencisidir. Benim kocam Elektronik Mühendisidir. Biz ziraat teknoloji şirket var. Ben Genel Müdürüm.

Adelaide'de ben biraz Türkçe'yi öğrendim, ama şimdi ben Türkiye'de on altı hafta için Türkçe'yi öğrenmek.

3) Ben Adelaide'de aralık ayının, üçünde gideceğim.

Trudie Taylor Pak 3159 TEMEL TÜRKÇE II

(9)

② Türkiye'de gezip gördüğünüz yerleri anlatım

Türkiye'de çok yerleri gezip, gördüm.
Beş ay önce, İstanbul'daydım oturduk. Bence İstanbul
en çok güzel şehir, ~~Ank~~ Türkiye'de. Akatlar'da
oturduk. Kocam, Cimbankda calıstı, ve ben
1) hem okula hem eve Inglızcı öğrettim. Hem Çok
Mutluduk, hem çok arkadaşımız varduk.
Şimdi Ankarada otururuyoruz. hem İlk baharda,
hem yazın, hem son baharda Ankarada çok güzel
Kişın, çok çok soğuk. Ben Kısın evimizde
Kalkacağım. İki hafta önce, çok hastaydım.
Cumartesi günü saat sekiz buçukta ~~uyu~~ Kalkıp
~~ve~~ Kahavaltı hazırladım. Kocam yatağında
Kalıp ~~ve~~ Kitabını okudu. Sonra ~~ik~~ ~~doc~~ Kırk
iki derece vardım. Aslan "Hastaneye gidelyim"
dide. Şimdi Ankara sevmiyorum, cünkü
hastane çok pişti vardı.
Antalya seviyorum ama Çeşme daha güzel,
Cünkü çok güzel plajlar var, ve Sürüsü ailem bir ev var.
Bayramda Kocamla Çeşme'ye gitiriz
Ne zaman Bizi çok para var, bir çok güzel ev,
Satın alacağız. Nerede - Bilmeyoruz!!

Emmanuelle GEY
3234
DETA TÜRKÇE I

(3)

Ben ilkokul öğretmeni olmak istiyorum. "Çok güzel bir meslek" diye düşünüyorum (1) Çocuklar çok severim. Küçük çocuklar çok tatlı, çok meraklı.

Eğitim, bana göre, çok önemli. İlkokulda temel eğitimi verilir. En önemli yıllardır. Çünkü çocuklar yazmayı okumağı öğrenir.

Sabrım var. Çocuklarla olmağı severim. "İyi bir öğretmen olabileceğim" diye umuyorum.

Dört yıl önce hangi mesleği seçmek istediğimi bilmiyordum. Ama bir sosyal mesleği yapmak istiyordum. İnsanlara yardım etmek istiyordum. Yalnız çocuğum. Onun için [illegible] çocuklarla duyordum. Sonra bir tatil kampında çalıştım. Beş yaşında çocuklara bakıyordum (2) Çok beğendim ve ilkokul öğretmeni olmak karar verdim.

Fransa'da öğretmenlerin çok tatilleri var. Ben çocuk istiyorum (3) Ama onlara bakmak için vaktim olmak istiyorum. Öğretmenken çok vaktim olacak. Bunun için de öğretmen olmak istiyorum.

Öğretmen olarak çocuklarıma yardım edebileceğim. Ödevleri anlatabileceğim. Onlara bir mesleği seçmeğe yardım edebileceğim.

Anne VEIT 3235

Kompozisyon
ORTA TÜRKÇE I

(2)

2. En çok mevsimi seviyorum, yazdır. Tatil zaman ve hava sıcak. Başka mevsimler üniversiteye gitmek için Strazburg'da kalkmalıyım. Fakat yolculukları çok seviyorum (1) Onun için yaz seviyorum. Benim için yaz ve Türkiye aynı şey. Çünkü üç yıldan beri her yaz bu ülkeye gelirim. Dahası yeni arkadaşlar tanışılabilir. (2) Yazda insanların anlayışı daha iyi. Komşuları daha dinliyorlar ve onlarla konuşuyor.

Başka mevsimde, her insan yalnız bir düşünme var: çalışarak para kullanmak. Yazda, yüzler neşeli. Güneş gönülleri yanır, problemler unudulabilir.

Ama yaz da catastrofun vakti: çok ormanda ateş var, Afrika'da su yok ve çocuklar, kadınlar ve yaşlı insanlar birer birer ölmüş. Onların için yaz güzel bir mevsim değil.

4

№ 3037
Senya Alexandrova
Handan Benhür/Yesim Oğuz
ORTA TÜRKÇE II

OII

1. Hangi mesleği seçmek istiyorsunuz? Meslek seçerken neleri göz önüne almak gerekir?

Benim mesleğim

Ben tiyatrocuyoyun, aktristir. Benim mesleğim çok seviyorum. On beş sene önce ilk defa tiyatoda girdim, ama 19 sene önce Tiyatro Üniversitesinde, Sofia'da okudum. Ben tiyatroyu seviyorum çünkü insanlar Tiyatroyu seyreddikten sonra iyi olacak. Bir veya iki saate kadar hiç düşünüyorlar, sadece görüyorlar, gülüyorlar ve ağıyorlar. Tiyatroda çok iyi müsiği dinliyorlar.

Düşündüğümü göre tiyatro çok kolay meslek değildir. Dört sene Üniversitede çok çalıştım. Bütün kitap ve piyes/tiyatro/için okudum. Ama çok interesan ders var. Mesala: tiyatronun jimnastiği, „mizansen", tiyatronun vurması, şarkı söylemek ve tiyatro için makiaj yapmak. Tiyatro için çok iyi konuşmak lâzım, bunun için konuştuğu için ders var. Benim en iyi ve interesan sene Üniversitede. Sonra Şumen'e gittim. Orada tiyatro var. Benim arkadaşlarıyla tiyatroda çalıştım. Dostoevski'nin, Çehov'un, Breht'in, Ünesko'nun tiyatroların yaptım. Bu işi çok iyi çünkü benim başım içinde başka bir insan yaşladı. Her gece o düşünüyor, benim düşünceni yok, gibidir. Her gece saat 19'da tiyatro başlıyor. Her gece çok insan tiyatroyu seyrettikleri için gidiyorlar. Bu işi çok zordur. Her sabah jimnastik yapıyorum. Her sabah şarkı söylüyorum, her sabah çok uzun „dialog" veya „monolog" kendi kendisi konuşuyorum. Sonra repetisyon var. Orada hep beraber tiyatro yapışıyorlar. Öyleden sonra bir saate kadar

Im Gu Sim
3190
Meşut Bey
ORTA TÜRKÇE II

12

"Sizce mutluluk nedir? Nelerle mutlu olursunuz?"

Bence mutluluk kendinin canı istese, veya kendinin canı severse "O mutluluk" diye düşünüyorum. Bu yüzden mutluluk para, güç gibi maddelerden etkilenmez. Meşela bir insan para olduğu için mutlu. Ama bir insan parası olduğu için mutsuz. Veya bir insan para olmadığı için mutsuz. Bir insan parası olmadığı için mutlu.

(1) Çünkü para olan insan çok parasını nasıl koruduğunu her zaman üzülüyor. Ama para olmayan insan parası olmadığı için üzülmüyor. Veya para olan insan parası olduğu için (2) isteyen işleri hepsi yapabilir. Bu yüzden mutlu. Ama para olmayan insan parası olmadığı için isteyen ~~işler~~ işleri yapamaz. Bu yüzden o mutsuz.

Bunun gibi kendinin canı sevindiğinde, kendinin istediğini işleri yaptığında insan mutlu oluyor.

Ben uzaktaki arkadaşlarımı beni görmek için geldiğinde, ailem benim için sevindiğinde mutlu oluyorum. (3) Veya ben başkalar için bir şeyi yaptığımda mutlu oluyorum. Ben "para var, ama mutsuz insandan para yok, ama mutlu hayat yaşayan insanı daha beğeniyorum.

KSEK TÜRKÇE I İyi bir aile hayatı nasıl olmalıdır? -3

3154

Sim Im Gu.

İnsan hepsi iyi bir aile hayatı olmak istiyor. Ama bu çok zor. Bence iyi aile hayatı olmak için herkes kendinin ailesini sevmeli, beraber çok konuşmalı, yaşamalı.

İnsan herkes isteyenler ayrı. Mesela benim istediğimleri benim kardeşim istemiyor. Ama ailemi seversem istememe rağmen o işi yapabilirim. Ve her zaman aile beraber konuşmalı. Konuşmazsa benim ailem bana ne istediğini, ailem ben ne istediğimi bilmiyor. Korede genellikle babalar çok meşgul. Bu yüzden onun çocuğuyla beraber konuşamaz. Bu nedenle Kore'de çok problem var. Baba çocuğuna kendisinin istemesini istiyor. Ama çocuğu istemiyor. Babası bunu bilmiyor. Bu sebeple çocuğu babasının istediğini isteri yapmadı. Babası çok kızdı. Bunun için Kore'de çocuklar sık sık intihar ediyor. Beraber konuşmazsa anlayamaz. Bu çok problem geliyor. Aile beraber yaşamalı. Çocuklar büyüdükten sonra evlenecek. O zaman onlar başka evde karısıyla beraber yaşıyor. Ama bazı insan evlenmeden önce ailesinden çıkıp başka evde yaşıyor. Bence bu iyi değil. Kore'de bunun gibi atasözü var. "Görülmezse düşünmez", "Yakında yaşayan komşu Uzakta yaşayan akrabadan daha iyi". Bu çok doğru. Bu yüzden aile beraber yaşamalı.

İyi aile hayatı çok zor. Ama insan iyi aile hayatı olmak için çalışmalı. Bunun gibi yaparsa iyi aile hayatı olabilir.

Sizce iyi bir aile ve iyi bir evlilik nasıl olmalıdır?

Nebil Davut
Vesiye Hanım
YÜKSEK TÜRKÇE I

16

Anne ile Baba ile iki çokuk iyi olur. Birbirinize aynı evde yaşarlar.. Ev üç odalık bir salon olsaydı iyi olur. Hayat her olduğu için birbirine ortak olmalıdır. Eğer anne memur olsaydı memurluk işi ve ev işleri düzmeli. Çocuklar [illegible] onların babasından almalı kesinlikle elbiseyi, okul eşyeleri...

Kocası işinden döndüğüde onun eşi gülerek bekler. Ve ona rahat şeyler yapar. mesala yıkandığı için banyo hazırır. Banyo dikten sonra sıcak ve güzel yemek hazırır. Akşamleyin Televiziyon seyrederek sohbet ederler. Hes kes kendi problimi açık söyler Birbirine problimleri çözer. Hafa sonunda arkadaşlarına ziyaret eder veye güzel bir yere gider sinemaya veye gençlik parkıya gibi. En önemli Ahlak olarak Anne ile baba oğluları öğretirmesi gerekir. Anne ile baba yaptığı şeyler doğru olmalıdır. mesala arkadaşlarına ziyaret ettiğide çocukları davranmayı ve nasıl sohbet eder öğretmesi gerekir. Çiçekler güzel bir şey olduğu için onları çiçek yetiştirmesi öğretiyorlar. Her zaman çocuklara Nasiyat söyler. kesinlikle ders çalışmak için. öğrenmek çok önemli olduğu için çocuklar okula gitmeliler. Çocuklar Annesi ile babası saygı göstermelidir. oğlular herhangi yere gitmek isterse onun annesi veye babası söylemeli. Ev her zaman tertemiz olmalıdır. kesinlikle sağlık için mutfak ve Hamam. Büyük adam küçüğe şafeket göstermelidir. Ailesi komşularla iyi olmalıdır. Birbirene yardım etmeye çalışmalılar. mesala komşu para ihtiyacı varsa ona verebilir. komşu hasta olsaydı ona ziyaret eder. Çocukların anesi ile babası büyüklendiğide onlara taat eder. iyi bir adam sonra iyi bir aile çıktığıda güçlü vatan çıkar.

MUHAMMAD JAVED IQBAL YÜKSEK TÜRKÇE II

KOMPOZİSYON

YII

(1)

(3) Şehir ve Köy Hayatı

İnslarinin şehirler ve köylerdeki hayatları tam ters tir. Şehir'de yaşayan insanlar genelikle köydekilerine benzemez ve onlara sevmez. Köydeki insan ise bir şehir hayat'a beğenmez ve eğer şehir'e gelirse köy'e dönmek için sabırsızlanır.

~~Şe~~ Şehir de hayat heycan'la dip dolu. Köyde ise her gün aynı işler yapılır. Köydeki hayat'ta çok az değişlikler olur. Şehir de ise her gün yeni olaylar olur, yeni eşyadar pisaya sokulur. Şehir de insan her gün yeni insanlar'la ~~tanışır~~ tanışır. ~~Köydeki~~ Köy'de insanlar çok az ~~yeni~~ ~~ecnebilerle~~ ecnebilerle tanışırlar. Köy'de hayat sessiz oluyor, şehir de ~~çok sesli~~ her zaman çok sesli. Köy'de her kes akşam üstü yatağa'ya gider, şehir'de akşamlar heycan dolu.

Şehir'de yaşayan bir insan köy'e giderse dönmeye mecburkalır. Çünkü köy'de hiç bir fâliyet yoktur. Ama köylüler sadık insanlardır. Her zaman samimi olurlar. Şehirdeki

21/

Moh. Shaka YÜKSEK TÜRKÇE II (2)

- Türkiye'de yaşadığınız süre içinde sizin için ilginç olan şeyleri bir kompozisyon biçiminde yazınız.

Kuşkusuz, herhangi bir insan memleketinden ayrılınca, birsürü ilginç ve şaşırtıcı şeylerle karşılaşabilir. karşılaşabilir.

Benim Türkiye'ye ilk geldiğimde çok ilginç ve güzel şeylerle karşılaştım. Önce İstanbulda uçaktan indikten sonra ve arkadaşlar söylediği gibi bir taksi çağırdım, ve "top tapı" söyledim. tabii söylediğim kelime Arapça olarak daha önce yazmıştım. Oraya gidince otobüslerin durduğu yere gittim ve Ankara'ya giden otobüsü buldum, otobüsün içinde nasıl anlaşacağımı ne diyeceğimi bilmiyordum, Allahtan orada bir ingilizce öğretmen vardı o yardım etti, mola verildiği yerde o öğretmen yanında oturdum ve aynı yemekten biyeceğimi söyledim. Ankara'ya geldikten sonra işte önemli ve ilginç olaylar başladı. Bir arkadaşı yanına gittim o da bana Türkçe öğretmeye başladı, ve hiç unutmam Bana dedikı Sakın ince harfler kalın harflerle, veya tersi karıştırma. Meğerse karışınca çok acaip anlam değiştirir. Nitekim bazı arkadaşlar karıştırmış ve kötü bir olaya sebep olacakmış.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ